

JÁSZKUNSAĞ

irodalom, művészet, társadalom

Szathmári István
hetvenéves

(3., 9., 10. old.)

Sarkady Sándor versei
(14. old.)

Vasy Géza Nagy László
költészetéről
(15. old.)

Kerékgyártó T. István a
helyi társadalom
széteséséről
(24. old.)

Cikkek a távoktatásról,
ismeretterjesztésről,
iskoláról
(27., 29., 33. old.)



Szathmári István professzor Karcagon (Fotó: Katona Mihály)

A KOR FALÁRA

Zalán Tibor

Telefonok

Csönd van. Rakoncátlankodik a szívem. Második hete a padlón, vitaminok és pálinkás teák között. Éjszaka nyugtatók, verejték és halálfélelem. Igen, könnyű meghalni. Igen könnyű meghalni, bár sokan azt mondják, nem. Hogy nehéz. A meghalás tartás és vállalás. Nem akarok tartani és vállalni. Minden csúszik, leginkább a munka, a távolinak feltűnt határidők gyorsvonalat-sebességgel zúgnak el a múltba, anélkül, hogy valami is megtörténne abból, aminek történnie kell. Az olvasás sem, a semmittevés sem. Félelem, melyet szégyellni kell, az örök tudás beismerése: ócska kis kreatúrák vagyunk, mi, emberek, ahogy Pascal mondja, a teremtés leggyöngébb nádjai. Valamint azt is mondja még, hogy ez a nádszál gondolkodik, de engem már ez sem tud túlságosan feldobni. Gondolkodik, és beleszomorodik a gondolkodásba.

Beszivárgó hírek, távozők és érkezők, a világban minden, ahogy szokott, háborúk és hullák, kicsi örömök, de leginkább a hullás visszhangjai. A lét törmelékességének a felismerése, a kikerülhetetlen vereség regisztrálása, elfogadása. Közben telefonok. Megállíthatatlanul telefonok. Kiszámíthatatlanok, s

csak úgy, minden figyelmeztetés nélkül átrendezik az ember életét. S ezeknek a telefonoknak az állandó értelmezése. Értelmezhetetlensége. A külvilág kis csengő-csörgő lépésekkel édesget vissza magához, idegenít el magától, anélkül persze, hogy kimozdulnék itthonról. A világ, a történet akaratomon kívül *bemozdul*. Távolabbról, közelebről.

Csörög a telefon.

A vonal túlsó végén Zsöti (nem a dalszövegíró, hanem Závodszy, a festő), megyünk délután Szegedre, focizni, háromkor indulunk, ő visz, ahogy azt már megszoktuk, s ez a banketti borok abszolválása miatt adódott mindig így, a múltban... Felujjong bennem valaki, eszembe sem jut, hogy szobafogságra ítélt a betegsége (nem csak a szívem rakoncátlankodik – ami így negyven táján már alighanem természetes, de pár napja legurultam a Szivárvány szerkesztőségének a lépcsőjén, és összetörtem magamat, leginkább a lábam ment tönkre, s járnai is csak bicegve tudok), egyszerre elmúlik az összes kín, s

Folytatás a 48. oldalon

1995/2

XLI. évfolyam 2. szám 1995. április/május

50 Ft

Pasziánsz

Lányom naplója

Január 1. Végre megérkeztem. Azt hiszem, nagyon sok dolgom lesz ezen a világon. Itt van ez az anyu meg az apu – velük aztán kínlódhatok eleget, ahogy elnézem őket. De sebjaj, egy újszülöttnek is megvan a magáéhoz való esze.

Január 6. Megkaptam életem első oltását. Fájt egy kicsit, de amikor a doktor néni belémszúrta azt a fránya nagy tűt, nem sírtam, csak utána. Akkor úgy üvöltöttem, mint a fába szorult féreg. És képzeljétek csak! Abban a pillanatban mindenki elkezdett sajnálni engem. Hogy biztosan nagyon fáj a szúrás annak a kis csöppségnek (még hogy én csöppség!), meg ilyeneket mondogattak. Több se kellett nekem, kipróbáltam anyuval is a bőgőzést. Gondoltam, az talán használ. És bejött. Ezerszer is áldom azt a csöpp kis eszemet: bejött! Mihelyt elkezdem a bőgést, máris anyu ölében találok magam.

Január 23. Sokat sírok. Mindig éhes vagyok. Nem értem, pedig szopok rendesen. Anyu nem érti, hogy miért korog a gyomrom örökké. Bevallom, én sem. Fogalmam sincs.

Február 8. Nem is rossz ez a tápszer. Pedig először kiöklendeztem. Mára megszerettem ezt is. Nagyokat lehet tőle bőfizni. Imádok bőfizni. Olyankor mindenki dicsér és mosolyog. A csőrézést már kevésbé szeretik. Mindig attól félnek, hogy megfulladok. Azt szeretnék, ha a felbőfizett kaját kiköpném. De ezt nekik! Inkább visszanyelem.

Február 20. Elköltöztünk. Jó csendes helyre. Nagyokat alszom a babakocsiban. Alig várom, hogy kimenjünk anyuval az udvarra, vagy elmenjünk sétálni.

Február 28. Anyuék vettek nekem egy haláli jópofa falvédőt. Színes bohócok vannak rajta. Meg sem tudnám számolni, hányan. Velük szoktam beszélgetni. Vagyis inkább csak beszélni hozzájuk, ugyanis válaszra sem méltatnak. Pedig negyedóráig is elgagyarázok nekik, mégsem akarnak észrevenni. Anyunak meg apunak is hiába beszélek. Teljesen értelmetlen zagyvaságot karattyolnak, akárhányszor szólok hozzájuk. Nem értem, miért nem hajlandók velem tárgyalni értelmes babanyelven.

Március 11. Mostanában megint mindig éhes vagyok. Anyuék meg azt hiszik, hogy fáj a pocim. Pedig csak korog. Nem tehetek róla, hogy nekem háromszor annyi kaja kell, mint egy normális gyereknek. Persze hiába beszélek nekik. Mint a kukák, olyanok. Mindhiába ordítom, hogy mi a bajom, tuti, hogy egészen mást csinálnak. Éhes vagyok? Fölvesznek, elringatnak, hogy aludjak. Nekem persze eszem ágában sincs ilyenkor elaludni. Fáj a pocakom? Hiába bömbölök; csitítgatnak, simogatnak.

Március 20. Tegnap este nem volt kedvem aludni. Anya már szundított, apa meg engem dajkált. Háromnegyed órán át beszéltem hozzá. Mindenfélét. Még sikítottam is örömben. Mert én már sikítani is tudok ám! Na, szóval, mondtam a magamét. Úgy tűnt, apa kezdi érteni, amit mondok. Ugyan még képtelen a gügyögésekre értelmesen válaszolni, de az arcán, a mozdulataim láttam, hogy érti amit mondok. Nagyokat röhögünk, hancúrozunk. Azt hiszem, nem haragudott, hogy ilyen későn sem hagytam aludni. De hálából reggel hatig szunyókáltam, hadd pihenjenek a szüleim. Napközben úgyis eleget ugrálnak körülöttem, főleg anyukám.

Március 24. Elegem van abból, hogy a szüleim nem képesek velem normális, értelmes babanyelven beszélni, helyett valami zagyva hangok tömegét zúdítják rám. Csak azt szeretném tudni, hogyan értik meg egymást, ha engem sem értenek?!

Elhatároztam, hogy megtanítom őket beszélni. Babanyelvecskéket vetetek velük. Remélem, mihamarabb sikerül leszoktatni őket arról az értelmetlen karattyolásról, amit ők beszédnek hívnak.

Különböző eddigi munkálkodásom nem volt egészen hasztalan. Anya már tud sírni, apa tud ordítani. Minden esélyük megvan arra, hogy gyorsan és jól megtanuljanak babanyelven.

Tartalom

Zalán Tibor: A kor falára (publicisztika)	1. és 48. old.
Seprősi-Czárán György: Pasziánsz (tárca)	2. old.

NYELVÉSZET

Lengyel Klára: „Ha százszor születnék, mindig tanító, tanár lennék és nyelvvel, anyanyelvünkkel foglalkoznék...” (interjú)	3. old.
Fábián Pál: Szathmári István hetvenéves (cikk)	9. old.
Farkas Ferenc: A napszakok a magyar és a német szóláskincsben (cikk)	10. old.

IRODALOM

Rideg István: A hatvanéves Sarkady Sándor köszöntése (cikk)	13. old.
Sarkady Sándor versei	14. old.
Vasy Géza: Számvetések az életút határpontjain – Nagy László költészetében (tanulmány)	15. old.
Cs. Kovács Károly: „A parasztság kezébe akartam jó könyveket adni...” (interjú)	19. old.

GONDOLKODÓ

Kerékyártó T. István: Vázlat a helyi társadalom széteséséről (esszé)	24. old.
Madaras Lászlóné: Bevezetés a távoktatási kurzusok szervezésének módszertanába (cikk)	27. old.
Andrási László: Színvonal, tapasztalat, megbízhatóság... (kerekasztal-beszélgetés)	29. old.
Páldi János: Kommunikáció az iskolában (cikk)	33. old.

ITT VAGYOK HONN...

Szathmári István: Az Alföld legidősebb lakóháza és a hozzá fűződő gondolatok (cikk)	36. old.
Barabás Imre: Kisújszállás, Fülöp-kerti hévízkút (tanulmány)	40. old.

SZEMLE

Rigó József: Csak ülünk és mesélnek (színházkritika)	44. old.
Zelei Miklós: Ejdzs-bí-ó: ó, ó, ó! (tévékritika)	46. old.
Kör/tér (Postabontás, Pályázat)	47. old.

A címlapon és a 8. oldalon *Katona Mihály* fotóit, a 12., 13. oldalon *Czobor Sándor* grafikáit, a 26., 45. oldalon *Szenti Ernő* grafikáit, a 32., 43. oldalon *Bészabó András* grafikáit, a 36. oldalon *Kozma Károly* fotóját láthatják.

Főszerkesztő:

Körmendi Lajos

Főszerkesztő-helyettes:

Andrási László

A szerkesztésben részt vettek:

Dorkovics Ágnes, Elek György, Erdei-Szabó István,
dr. Lengyel Klára, Seprősi-Czárán György, Szécsi Valéria
Tipográfia: Dede Géza

Szerkesztőségi titkár: Kiss Józsefné



Lengyel Klára

„Ha százszor születnék, mindig tanító, tanár lennék és nyelvvel, anyanyelvünkkel foglalkoznék...”

Interjú Szathmári István nyelvészprofesszorral

Nagyon szívesen beszélek szűkebb pátriámról. Ez mindig érvényes, különösen most, amikor maholnap a hetven évet betöltöm.

Egy Kígyó utcai földes házban születtem igen szegény körülmények közt. Szathmári nagyapám művelt ember volt: hat gimnáziumot járt, ami akkor igen nagy dolognak számított. Az nem derült ki, hogy miért maradt ki a gimnáziumból. Pedig még tanított is: Kiss Endre úrnak az apját tanította. Azt tudni kell, hogy a városban akkoriban egyedül Kiss Endrét nevezték „az úrnak”. Lehetett vagy 2-300 holdjuk, ami dunántúli szemmel majdnem semmi, de hát itt nem voltak nagy földbirtokok. – Nagyapám a Közraktárban dolgozott, de később valami oknál fogva elszegényedett, megkeseredett emberre lett.

Másik részről, Oláh részről (anyukám Oláh Krisztina) csizmadia volt nagyapám. Jobb körülmények között éltek, tehenük volt, földjük is egy kicsi, még egy-két inast is tartottak.

Mi, mint mondtam, nagyon szegények voltunk, különösen a harmincas évek legelején, a gazdasági válság idején. Anyukám ott rítt, mert így mondtuk, a hideg kályha mellett. Se tüzelő nem volt, se barna kenyérré való pénz. Különösen nem január-februárban. Mert férfiszabó volt apukám, Breuer Józsefhez dolgozott be, de természetesen maga is vállalt munkát. A lakodalmak pedig lezajlottak novemberben, decemberben. Januárban, feb-

ruárban nem volt lakodalom, legalábbis hozzánk nem jöttek vőlegényruhát csináltatni.

Hárman voltunk, vagyunk testvérek. A nővérem most a 76. évében van. Egyedül ő lakik a családból Kisújszálláson. Van egy öcsém is, 1953 óta Sárospatakon tanít, most a református gimnáziumban, történelem-földrajz szakos.

Igen nehezen éltünk tehát, különösen 1930–33 között. Megtanultam a szegénységet, a mindent megbecsülést, a másik embert tisztelni; ez ma egyáltalán nincs. Nekünk karácsonyra csak gally jutott, nem karácsonyfa, s arra bizony csak 5-6 szem szaloncukor, aranydió került, vagy amit el tudtunk készíteni. De nagy szeretettel és igen jó hangulatban vártuk a karácsonyt. Zsol-tárénekléssel. Szegény szüleim majdnem hajnalig dolgoztak karácsony este, mert akkorra lettek készen a ruhák. Arra emlékszem, hogy nem tudtam, hogy is van ez a Jézuska-dolog, és azon járt az eszem, hogy be van téve az ablak, hát most akkor hogy tud bejönni a Jézuska? Akkor apukám elmondta, *hogy tudjátok, éjfél tájban bekopog valami. – Ki az? – Én vagyok a Jézus! – ezzel a szent szavakkal. – Itt laknak Szathmáriék? – Itt laknak. – Van-e jó gyerek? – Van! – nohát, akkor beengedtük, és ezt letette ide.* Mert azért vagy ruhát vagy mást kisikerítették mindannyiunk számára. Nem sokat, természetesen.

1931-ben mentem iskolába. Én azt vallom, hogy az elemi iskola első-második osztálya a legmeghatározóbb minden gyerek nevelésében. Akkor még sokkal inkább meghatározó volt, mint most, mert én például nem jártam óvodába. Volt Kisújszálláson óvoda, s

az óvodavizsgára el is mentünk. Amikor a kisgyerekek énekeltek, táncoltak, ezt-azt bemutattak. Május vége felé a város kivonult, nézték az óvodásokat. Én is többször voltam, de óvodába nem jártam. Valószínűleg fizetni kellett, nyilván megfelelő ruha is kellett volna. Sokan nem jártak óvodába, tehát emberré, a társadalom tagjává, hogy ilyen nagy szavakat használjak, az első osztályos tanítónéni tett. És itt azt szeretném kiemelni, hogy első-második osztályban a tanítónők, tehát a nők sokkal alkalmasabbak, mint a férfiak.

A Jókai utcai iskolába jártam, ami kint volt a Kevi fele eső részen. Két osztály volt csak. Fülep Gizella és Nagy Róza tanítottak bennünket; Nagyváradról, illetőleg Szatmárnémetiből áttelepült, igen kitűnően képzett tanítónők, akik nem mentek férjhez, ha jól emlékszem. Talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy minket még nagyobb szeretettel vettek körül, ám hallatlan szigorúsággal. De azt is megírtam már és sokszor el is mondtam, hogy nem voltak akkor olyan, mindenféle idegen szóval megnevezett programok, órák, mint ma. De volt például beszéd- és értelemgyakorlat. Ezen az órán megtanítottak beszélni. Persze, nem elsősorban arra, hogy ne pöszögjünk. Kisújszálláson senki nem pöszögött, most se pöszög. Nincsen tehát igazuk azoknak, akik azt mondják, hogy általános a pöszögés: az *s, sz, z, cs, dz* hangnak kis sziszegő felhanggal való ejtése. (Engem különben rettenetesen idegesít, Pesten sokan ejtik így, a rádióban is sokat hallom.) Nincsen igazuk, Kisújszálláson nincsen ilyen.

Az, hogy megtanítottak beszélni, azt jelenti: megtanítottak fogalmazni. Kaptunk valamit a retorikából. Volt,

Lengyel Klára interjúja magnófelvétel alapján készült. A most következő írásokkal köszöntjük a hetven esztendőes Szathmári István professzor urat.



mondjuk, egy Jézussal kapcsolatos valási történet. Ki kellett menni a katedra mellé, és el kellett mondani. Saját szavainkkal. Persze, előtte megbeszéltük, elmondtuk. De tudni kellett visszamondani, sőt, beszélgetést is rögtönöztünk róla. Meg kellett tanulni tehát a párbeszédet is, s ez nagyon, nagyon jó volt.

Azt mondják most, hogy sok a diszlexiás. Hát én nem is értem, hogy ez micsoda. Akkor még nem volt ilyen. Persze, volt butább gyerek, aki a tálen-tumosztogatásnál hátrább állt. Az persze nehezebben, de csak megtanult olvasni. Elmondtuk nem egyszer, de ötvenszer, százszor: *Egyenes, mint az ujjam, egy pont van rajta: i, s* mutattuk is az ujjunkkal. Így a többi betűvel is. Nem volt akkor képolvasás, ami az angolra jó, de a magyarra abszolút rossz. – A lényeg az, hogy kitűnő tanítóim voltak.

A 3.–4. osztályba már a Vásár utcai iskolába jártam Balázs János nevű, igen kemény, majdnem a kegyetlenséget súrolóan kemény tanítóhoz. Ő Balázs Péter színésznek a nagyapja. Fia, Balázs János fiatalember volt akkor, később a Rádióban rendezett. Nem volt ritka, hogy Balázs tanító úr letolatta a nadrágot meg a gatyát, és végigverte a hogyishíjákat. Sose ok nélkül, persze, csak ezt ma már másként látják, mi akkor természetesnek vettük.

Viszont pontosan kezdte az órát, és mindenre megtanított. Akkoriban tanultuk például a történelmi Magyarországot. Csinált egy nagy térképet, kis sötömböt tett Parajdhoz, Aknasugataghoz a Tisza vonalára helyezett gyufaszálakból csinált tutajt, ahol gyár volt, oda kéményt tett. Mindent ő maga csinált, nagy lelkiismerettel. És amikor én elkerültem, bejártam a nyelvjárásgyűjtés során a Felvidéket is, Erdélyt is, a Délvidéket is, még Moldvában is többször jártam, tehát mindenütt, ahol magyarok laknak, mindent tudtam, hogy hol van, hogy van. Volt tehát haszna is a kemény, s meg kell mondjam, irredenta nevelésnek.

Aztán olyan is volt, hogy behozott úgy január-február táján egy gyönyörű szép almát. Gyönyörű, világoszöld színű alma volt. Mi otthon a szemünkkel

sem láttunk almát ilyenkor, gyümölcsösünk nem volt, pénzünk sem volt, az alma szóba sem jöhetett. No, kitette az asztalra. Számtanóra volt. (Nem matematika, mint most.) Azt mondja Balázs tanító úr, hogy versenyezzünk. Én már nem tudom, hogyan versenyeztünk, és ne is tessék rossz néven venni, hogy mondom, de én nyertem meg. Hát, azt a nagy boldogságot! Egyrészt én. Másrészt otthon anyukám. Ötfelé vágta az almát, és mindenki kapott belőle egy részt. Szép nagy, egészséges, jóízű alma volt. Itt az a lényeg tehát, hogy ő ilyenekkel is törődött. A kegyetlenség nem állt ön-magában. Embert csinált belőlünk.

Volt egy Deme Jancsi nevű gyerek nálunk, elég pajkos gyerek volt, ő bizony sokszor kikapott. Amikor találoztunk vele ezelőtt vagy húsz évvel, már meglett emberként, egy rossz szót nem mondott Balázs Jánosra. De senkitől nem hallottam rosszat, hogy azt mondták volna: kegyetlen volt. Vagy még vastagabbat. Nem. Ő embert csinált belőlünk.

Balázs tanító úr, de többen is azt mondták, hogy menjek gimnáziumba. Igen ám, de nem volt egy krajcárunk se. Hát hogyan menjek? És a beiratkozási pénz borzasztó nagy, ha jól emlékszem, 40 vagy 45 pengő volt. Csak viszonyításképpen mondom, hogy a segédtanár fizetése 120 pengő volt akkoriban, de ezt nagyon sokára érték el. Úgyhogy nem mehettem, mert apukám sehogyan sem tudta összehozni ezt a pénzt, szóba se jöhetett. Olyan volt, mint amikor most egy fiatal párnak 3-4 millióért lakást kell venni, annyira lehetetlen volt.

Ötödik osztályban Józsa György tanított bennünket. Józsa Gyurkának hívtuk. Rendes, jóra való fiatalember volt, nem is volt annyira kegyetlen, kitűnő volt. Józsa Gyurka megíratta, mi szeretnék lenni. Én meg azt írtam, hogy tanító szeretnék lenni, s ezt a magam kis ötödikes módján meg is indokoltam. Azt írta oda: "Segítsen meg az Isten, kedves Pityukám!" Megvan még a füzet.

Pityunak becéztek otthon. Még most is, a gyerekek, a tanítványaim, akik közelebb állnak hozzám, úgy hívnak, Pityu tanár úr.

Ötödik osztályban aztán apukám nagy keservesen felment Janó István

igazgatóhoz. Nagyon rendes ember volt, de olyan szótlan. Ahogy mifelénk mondják: „pízir adja a szót”. Hát ő megengedte, hogy a beiratkozási díjat letörlesszük. Azt nem tudom, hogy a felét kellett-e kifizetni vagy kevesebbet, de arra emlékszem, hogy a maradékot kéthavonta kellett törleszteni. Így kerültem be a gimnáziumba.

A kiflipénz is sok volt: négy pengő. Ez azt jelentette, hogy harmadik szünetben, mielőtt kimentünk, a napos behozta a kiflit egy kosárban, mindenki belenyúlhatott és kivehetett egyet. Én nem nyúlhattam bele, mert nem fizettem. Azt megengedték, hogy ne fizessek, de nem nyúlhattam bele. Ez nekem mint kisgyerekeknek igen fájó volt. Pedig anyukám sütött vajasperecet, emlékszem. Jobb volt, mint a kifli, mert a gyerekek el is kéregették tőlem. És mégis fáj.

No, de első gimnáziumban, mindjárt félévkor, tiszta jeles voltam. Év végére már ajánlottak egy magántanítványt, akit aztán éveken át tanítottam havi öt pengőért. Hogy ez mennyit ért? Mondok egy példát. Akkor kaptam a Vári Gábor Alapítványtól öt pengőt. Kisújszálláson sok alapítvány volt: nagyobb gazdák és az egyház tettek alapítványokat. Ebből a pénzből vettem egy pár igen jó szandált nyárára bőrből 3 pengő 40 vagy 60 fillérből, és még pénzem is maradt. Sokat ért tehát. Akkoriban már könnyebb volt a dolgom, mert mindig volt két-három tanítványom, felsős koromban már négy is. Ezek vagy egy osztályba jártak velem vagy lejjebb, de inkább lejjebb. Szerettem tanítani.

Szerencsém volt abban is, hogy a gimnáziumban is jó tanárim voltak. Állítom, hogy a mai pesti gimnáziumok, a gyakorlókat is figyelembe véve (mint szakfelügyelő több gimnáziumba kellett jánom), egy jottányival nem különbek, mint amilyenek akkor a kisújszállási vagy a karcagi gimnázium is volt. A kisújszállási gimnázium tanárainak egyharmada akkor tudós tanár volt. Ami azt jelentette, hogy doktoráltak. Nem azért mondom ezt, mintha a doktorálást én olyan rettenetes nagyba nézném. De nagyba nézem olyan értelemben, hogy azok rendszeresen írtak is. Kisújon három–négy napi- vagy hetilap volt akkor, persze nem jelentek meg olyan nagy számban. Azután ott



volt még a gimnázium közös értesítője is, nekem megvan mind a nyolc. Benne Kisújszállás faunája, Szász Károly írta meg. Aztán Kisújszállás flórája, hogy még ott volt a nagyerdőnél a kocsányos tölgy, ami a régi, nem is tudom, hány évszázaddal ezelőtti mocsaras világból maradt. Írtak Nagy Imre költőről is, utca van róla elnevezve. Tehát egy csomó tudományos értékű dolog jelent meg. Az Egyetemese Philológiai Közönybe a klasszika filológiával foglalkozók írtak. Sok latin szakos tanár volt akkor még. És tessék elképzelni, hogy két Eötvös-kollégista is volt közöttük! Egyébként Pallagi Gyula is Eötvös-kollégista volt. Ő Móríc Zsigmond nagybátyja, aki Sárospatakról (nem Debrecenből!) Kisújszállásra hozta Mórícot, két és fél évig ott is járt. Egyébként Pallagi Gyula öngyilkos lett. Most is megkoszorúztuk a sírját.

A tanárok egyharmada tehát tudós tanár volt. A másik harmad is kiváló képességű tanár volt, de ezek nem írogattak, nem lettek doktorok. 2-3 perces késéssel mentek be az órára, de jól felkészülten.

A harmadik harmad már viszonylag gyengébb volt, de nem is jó ez a szó rá, hiszen ők is rendesen megtanítottak mindent, tisztességesen éltek. Nem akadt közöttük egy se, aki részeges vagy tekergő lett volna, vagy nem törődött volna a munkájával.

Akkor még rangot jelentett tanárnak lenni, nagyon nagy rangot.

Ma már a gimnáziumok tanulóinak nagyobb hányada lány, a tanárok nagy hányada is nő. A nők igen fontosak az elemiben, nem beszélve az óvónőkről. Óvóbácsi szerintem csak kivételként lehet valaki nagyon jó. Lehet tehát, de az kivétel, nem általános. A nők pedig általánosan nagyon jól beválnak. A gimnáziumban viszont más a helyzet. Oda már több férfi kellene. Mert ha szép a tanárnő, akkor az a baj. „Beleszeretnek” a kamaszok. Ha csúnya, az még nagyobb baj. Ha vénlány marad, az bizony borzasztó baj. Ha meg szüli a gyereket, az is nagy baj. Minden baj. Azonkívül otthon is eleget akar tenni. És érzelmi lény. Ezek bizony nem könnyű dolgok.

Egyébként ma is vallom és hiszem, hogy a nyolcosztályos gimnázium vált be a legjobban. Magamon tapasztal-

taltam. És az akkori tanítási mód is bevált. A tantárgyak is. Most meg azon vitatkoznak, hogy itt ennyi osztály, amott annyi osztály legyen. Minek kell formaságokkal foglalkozni? Nem ezen múlik a tudás!

Énnekem nagyon megalapozta az elemi iskola -- hogy a szakmánál maradjak -- a nyelvtant. Elmondtam már sokszor, de vén fejjel még többet gondolok arra, hogy harmadik elemista koromban -- tessék elképzelni -- meg tudtam különböztetni világosan a beszédrészt és a mondatrészt. Akkor így hívtuk, nem szófajnak, hanem beszédrésznek. Persze, emlékszem rá, sokat gondolkoztam rajta. Mert nem könnyű kisgyerekfejjel elgondolni azt, hogy ez most itt főnév, de ott tárgy, amott alany lesz. És mindezt harmadik osztályban, erre úgy emlékszem, mintha ma lenne.

Ott van a latin is például. Tényleg túlzás volt, hogy az első-második osztályban heti hat órában tanultunk latint. Összehasonlítóképpen: a magyar csak három óra volt. Ötödiktől aztán a latin is három órára csökkent. Harmadikban kezdtük tanulni a németet, ötödikben jött a francia. Három nyelvet tanultunk. A latinnak azonban nagy hasznát vettük. A nyelvtant is azon erősítettük meg. Megtanultunk egy csomó olyan szót, amit ma már sokan használnak, csak hogy nem helyesen. *Originált*-at mondanak például. Bejöttek a latin szavak az *infrastruktúra*-tól kezdve a *strukturálisizmus*-ig; ezt egyrészt a szaknyelv táplálja, másrészt táplálta a szláv, az orosz, innen vettük mi vissza, de már latinosan. Például az orosz *agronóm*-ot *agronómus*-nak mondjuk.

A latinban az első a grammatika volt, mindig összehasonlítottuk a magyarral. Ott tanultuk meg az igeneveket is. Persze, magyar grammatikát is tanultunk, de a latinnal erősítettük meg. Jól szótároztunk, mert mi rendszeresen használtunk szótárt az órákon, persze, azt is ellenőrizték. Olyan jól megtanultam latinul, hogy amikor a kandidátusi dolgozatomat írtam a XVI-XVII. századi magyar nyelvtanokból, amelyeknek a háromnegyede latinul íratott, csak kétszer mentem el a latin tanszékre megkérdezni valamit. És abban nem tudtak segíteni. Hozzá kell tenni azt is, hogy a nyelvtani szöveg könnyebb, mint a szabványszöveg, de van példamondat is. De én nem

voltam latin szakos, s érettségi után többet nem foglalkoztam a latinnal. De most is olyan szívesen veszem elő! Alig kell megnézni egy-két szót.

A magyartanítás is sikeres volt. Nagyon jól bevált az akkori módszer, tudniillik negyedik gimnáziumban egész évben a Toldit tanultuk. Nem a Toldi estéjét meg szerelmét, csak a Toldit egész évben. A három magyarórát nem osztották grammatikára, irodalomra, mégis volt minden: stilisztika, retorika, poétika, verstan. Mindent a Toldin tanultunk meg, még elbeszélni is. Nagyon szerettük. Ötödikben, hatodikban, hetedikben aztán külön tanultunk poétikát, retorikát és irodalomtörténetet; még egyszer mondom: *irodalomtörténetet*. A mi tanárunk dr. Tóth Kálmán, kiváló ember volt, kicsit költői hajlandóságú, időnként a fellegekben járt. Amikor az erdélyi irodalmat tanultuk, bejött, s gyönyörű szép nyelven beszélt Nyíróról, Tamásiról. (Nyírórt jobban szerettük, mint Tamásit.) Tankönyvünk volt ugyan, de azt nemigen használtuk. Azt tanultuk, amit a tanár úr mondott. Nem is mondott, előadott. De olyan szépen adta elő, hogy később aztán utánanézttem: hol is olvashatta? Előkerült Szerb Antal. Hát szó szerint a Szerb Antalt adta elő. Dehát hogyan tudta így elmondani? Nagy lelkesedéssel, szinte mint amikor a pap megtanul egy prédikációt. De nem is olyan volt, hanem mintha ő találta volna ki. Mit ad Isten, érettségim az erdélyi irodalmat kaptam. Nem is volt baj!

Olvasni mindig szerettem, mindig érdekelt a könyvek, kisiskolás koromban is. Apukám tagja volt az Ipartestületnek, sőt, mestervizsgáztató volt. Az Ipartestületnek volt könyvtára, megvolt az egész piros Jókai-sorozat meg a Mikszáth- is. Apukám szeretett olvasni, s én is hordtam ki egymás után a Jókai-, Mikszáth-, Gárdonyi-, Móríc-könyveket. Mire a negyedik gimnáziumi osztályt elvégeztem, már 18 Jókai-regényt elolvastam. Erre többet nem jutott volna idő, talán nem is érdekelt volna, ezt nem tudom. De nagyon szerettem Jókait. Persze, nyilvánvalóan ezt nem csinálta mindenki. A kötelező olvasmányt mindenki elol-



vasta, még ha úgy is vettük, mint kötelező olvasmányt. Mégis azt gondolom, hogy mi sokkal többet olvastunk, mint a mostani gyerekek, és a versek iránt is jobban érdeklődtünk, mert ez a Tóth Kálmán is olyan lelkesen szavalt, mi pedig mentünk utána, mint csirke a kotló után.

A szegény gyerekek közül persze nagyon sokan elkallódtak. Nem is tudom, hogy mi lett volna velem is, ha akkor Janó igazgató úr nem engedi meg apámnak a beíratkozási díj törlesztését. Sok embernek pedig biztosan eszébe sem jutott, hogy odamenjen az igazgatóhoz, bármilyen tehetséges is volt a gyereke. Kétségtelenül nagy negatívuma volt ez annak a kornak. A Horthy-korszaknak nem az volt a legnagyobb bűne, hogy nem állt át a szovjet oldalra, mert az bonyolultabb dolog volt akkor is, később is. Hanem az, hogy meghagyta a régi feudális viszonyokat. Borzasztó volt, és ezt nem lehet letagadni. Az, hogy 7–8 gyerekre nem volt cipő, sokszor enni- való semmi, ahogy Veres Péterék megírták. Persze azért ebből néhányan szerencse vagy más miatt ki tudtak törni. És az egyház itt sokat számított.

Nagyon fontos szerepe volt az egyháznak. A gimnázium maga is református gimnázium volt, vasárnaponként mentünk a templomba. Az egyház alapítványt tett, ösztöndíjat adott, felkarolta a szegényebbeket.

Hetedikes, nyolcadikos koromban már legációba is mentem. Mert akkor jött vissza a Felvidék, később Erdély is, tehát sok legátus kellett. A debreceni teológia leírt a vallásának, Sajtos tanár úrnak, hogy a 3–4 legjobb gyereket, akiért ő felelősséget vállal, küldjék el legációba. Tiszaszőlősrre mentem először. Ez is nagy dolog volt, mert ott Gáborjáni Szabó Gábor volt a pap, Szabó Lőrinc első unokatestvére, azt hiszem, de mindenképpen a közeli rokonságába tartozott. Szép, magas, igazi kálvinista ember. Beállított oda hetedikesen. Nem voltam nagy növésű, kicsi se; olyan átlagos. – *Na, fiam, hát ki a kedvenc költőd?* – ez volt az első kérdése, miután köszöntem. Mondom hogy: – *Tóth Árpád, nagytiszteletű úr!* – *Tóth Árpád? Derék dolog. Tudnál-*

verset belőle? – Épp azelőtt tartottam az önképzőkörben róla előadást, más társaim mondták a verset, azért is említettem őt. Később még elnöke is voltam az önképzőkörnek. Így aztán „be-vágódtam” a nagytiszteletű úrnál. Mert tudtam én verset is, persze.

Húsvét vagy pünkösöd lehetett, inkább húsvét. Jó idő volt már. Menni kellett a házakhoz, a hívek elvárták ám, rangot jelentett, hogy hozzájuk elmegy a legátus. No, akkor azok odanyomtak a markunkba egy pengőt vagy ötven fillért, de olyan is volt, hogy két pengőt. Nagy pénz volt az akkor! És akkor a végén azt mondta a nagytiszteletű úr: – *Na, fiam, mostanában* – már nem tudom a pontos számot – *82 pengőnél többet nem kerestek. Te 92 pengőt kerestél.* Később aztán minden évben elmentem legációba. Sok helyen voltam. Talpraesettnek kellett ám ott lenni!

Elmentem egyszer Szatmárcsekére is. Kőmörő-Penyigén leszálltam a vonatról. Na most hogy menjek? Hát csak gyalog. Gyalogszerrel elindultam Cseke felé. Gyönyörű szép vidék, Kőlcsey... S akkor jön egy egylovas szekér messziről, én meg a papundekli kuferral, szegényesen. Akkor megállítja a szekeret: – *Jó napot kívánok!* – *Jó napot kívánok!* – *Hová megyen?* – *Hát* – mondom –, *megyek Csekére.* – *Hát oszt mi járatba?* – *Hát én vagyok a legátus.* – *Hát üljék fel!* – A szódás volt, a szódavízet vitte, úgy vonultam ki Szatmárcsekébe a szekérrel, mégis nem gyalog. Nehéz dolog volt ám az! Szónokolni kellett, amikor elhallgatott az orgona, meg kellett szólalni.

A könyvtáramat is így alapoztam meg. Akkor már anyukámék egy kicsit jobb módon voltak. Közeledett a háború, s az hozott egy kis mozgást. Haza már nem kellett adni, nem szorultak rá, nem volt rá szükség. Az öcsémet elláttam, még később is ruhával, amikor már Debrecenben voltam az egyetem elvégzése után. Úgyhogy könyveket vettem. Mostmár nem is muszáj könyvtárba mennem, csak ha éppen úgy adódik.

Kisújszállás olyan volt, amilyen általában a kisvárosok. Kétségtelen, az osztálytagozódás megvolt, s bizony szigorú határokkal. Volt például a városban vagy hat kaszinó. A legszegényebbeknek is, a zselléreknek is, és így

tovább. Volt a kisgazdáknak, külön a nagygazdáknak, és volt az Úri Kaszinó. Na, annak a tájára sem mehetett a többi, nem is ment! Az úri kaszinóba a földbirtokos, a polgármester, a főjegyző, a tanárok és az orvosok jártak. Ott ettek, ittak, beszélgettek, szépen el volt látva. Mifelénk, a Kígyó utcában volt a 48-as Kaszinó. Ezt is megírtam már. Ide nem a legszegényebbek jártak, hanem az utánuk következők. Nem voltak koldusok, de gazdagok sem, egy kicsit sem, volt egy házacskájuk, mi-egyéb. Imre István bátyám odaállt minden hétfőn Kossuth apánk képe alá, és elmondta a kun Miatyánkot. Hát itt a kun öntudat!

Egyébként a múlt évi Nagykun kalendáriumban dr. Ducza Lajos polgármester (szerencsére most is megválasztották) megjelentette a kun Miatyánk XVIII. századi változatát, így tehát megmarad az örökkévalóságnak. Hallatlan érdekes! Beszéltem annak idején a karcagi Mándoky Kongur Istvánnal. Mennyit rimáncodtam neki, hogy írják össze a Kisújszállás környéki határnévneveket! Én nem foglalkozom az ilyesmivel, de hát ordít róluk a kun jelleg: *Szejkő, Gyalpár, Igarló.*

Jól ismerem ezeket a neveket, mert a szomszédban volt cséplőgép, kettő vagy három, s azzal gyerekkoromban bejártam a határt. Engem ott nagyon szerettek mint kisgyereket. Na, ki is toltak velem! Nyáron bebújtattak a lajtba, miniumfestékkel ki kellett festeni belül. – *Eridj, Pityu, fessd ki!* – Hétágra sütött a nap! De nem is a meleg, mert azt kibírtam, ki is festettem. Hanem a ruhám! Anyukám akkor adta rám, szegény, a maga által csinált trikófélét. Csupa festék lett. Azt már ki se lehetett venni belőle. A lényeg az, hogy még most is emlékszem a határnevekre. A maiak már elfelejtik, hiszen a téveszítéssel egybeszakadt az egész határ. Beszéltem Duczával, a polgármesterrel, azt mondta, ő támogatja a határnevek gyűjtését. Igen fontos lenne, mert jász részről már elkészült a gyűjtés, ki is adtak két kötetet. A kisújszállási gyűjtés pedig éppen a kunok miatt lenne fontos. Ott van például Turgony. Ott is falu volt, de ezek mind elpusztultak a tatár betörések miatt. Nem a XIII. században; a Rákóczi György-féle tatár népség perzselte, pusztította végig. Úgyhogy 28 kilomé-



terre van a fegyverneki határ, tessék elgondolni! Főleg dunántúli szemmel, ahol minden kilométerre falu van!

A cséplőgépnak, a gőzgépnak minden csínját-bínját tudtam. Úgyhogy akkor gépészmérnök akartam lenni. A mérnökért hintóval kellett az állomásra menni. Pestről vagy Szolnokról érkezett, nem tudom. Fesz mérővel megvizsgálták a gépet, hogy bírja-e a nyomást, vagy olyan állapotban van, hogy nem mehet, mert esetleg felrobban. - *Ejnye - mondom -, hát én ezt már mind tudom, hát milyen jó lesz, majd gépészmérnök leszek.* Mondta is Török bácsi: - *Na, Pityukám, majd jössz, oszt akkor teérted megyünk a hintóval!*

Ennek megmaradt a nyoma, mert amikor '44 áprilisában (egy vagy másfél hónappal hamarabb a háború miatt) leérettségiztünk, akkor mérnökre jelentkeztem Pestre, gépészmérnöknek. Azt is meg kell mondanom, hogy katonamérnökre, mert azok kitanítottak volna. De közben beadtam a jelentkezésemet Debrecenbe számtan-fizika szakra is. A front már nagyon közel volt, és anyukám így szólt: - *Fiam, hát már a Tiszán nem lehet átmenni, a hidat felrobbantották Szolnokon, Debrecenből pedig még gyalog is haza tudsz jönni.* - Ebben igaza is volt. Na, szeptemberben azt mondja Borók Imre, aki akkor volt Debrecenben harmadéves: - *Pityu, gyere, menjünk be Debrecenbe - mert akkor már ágyúdörgés hallatszott Várad felől -, mert nem ismerik el a félévet, neked se, pedig te most kezdted!* - És akkor elmentünk Borók Imrével Debrecenbe.

Jaj, az is érdekes volt! Elmentünk a német katonai parancsnokságra, hogy német katonautóval hadd menjünk be Debrecenbe. Vonat nem ment már, mindenki menekült. Egy olyan kis idéetlen német százados volt ott, a front-ra nem való, azért tették meg oda parancsnoknak. Hát az majd kirúgott bennünket: - *Hogy képzelitek, nem mentek innen?* - Kipiszkolt bennünket Imrével. De azért csak német katonautóval mentünk be Debrecenbe.

Megérkeztünk a kollégiumba, természetesen ott aludtunk, megetettek, megittattak bennünket, jó szobát kaptunk, ahogy azt illik. Én pedig éjszaka kigondoltam, hogy nem iratkozok én be számtan-fizikára, hanem magyar-franciára. Tessék elgondolni! Nyilván

érlelődött bennem, de mégis azon az éjszakán döntöttem el. Ez teljesen legális volt: ahova felvették az embert, oda ment, aztán ha nem azon a szakon kezdett, ahová jelentkezett, abból sem lett semmi baj. Így volt ez akkor, nem volt tervszám, mint ma. Párizsban is így van. Tandíj volt, nem is kevés. Úgyhogy aztán magyar-franciára iratkoztam be, a németet nem sokkal később vettem hozzá harmadik szaknak. Így magyar-francia-német szakon végeztem.

Májusban hazajöttem Kisújra. Azt mondja apukám: - *Jött a műegyetemről neked valami írás, nézd meg csak!* - Hát az volt, hogy felvettek, ingyen adnak kollégiumot, mindent ingyen adnak, csak menjek. Hát én a tájára sem mentem a műegyetemnek.

Negyvenötben otthon maradtam, úgynevezett polgárőr is voltam néhány hónapig. Ez azt jelentette, hogy feltettem a nemzeti színű karszalagot, fogtam a görbebotot és az orosz patrullyal jártuk a várost. Rendet kellett volna tartani. Nem tudtunk rendet tartani. Az orosz sem tudott, mi meg még kevésbé. Akkor megtanultam oroszul is egy kicsit. Később aztán - mivel előírták - megszereztem az orosz szaktanári diplomát is.

Sok baj volt '45-ben Kisújjon: nem volt mit osztani. Tudniillik földet, mert nem volt nagybirtok. Mondtam már: Kiss Endre úrnak volt vagy két-háromszáz holdja, az semmi. Így nálunk kegyetlenebbül zajlott a földosztás. Később meg vagy beléptek a téeszbe vagy elpusztultak a városból. Hát nagyon sokan elpusztultak onnan. Vagy háromszáz ember el is költözött Zsámbékra a kitelepített németek helyére. Most is ott vannak, szoktam őket látni, a beszédjüket is megtartották. Jöttek föl Pestre, a kuláknak nevezettek, meg máshova is. Szegény apukám is, annak ellenére, hogy szabó volt, neki is be kellett lépni. Pedig a kezére vigyázni kellett volna. Be is ment, ő is téesztag lett. Zsákot foltozott, építkezésnél dolgozott, nem a földművelők között volt.

Persze, mi nem vittünk be a téeszbe semmit, mert semmink se volt. Nem éreztük azt a fájdalmat, mint aki a jó lovát, szekerét bevitte, és tönkrement mindene. De az érdekes az, hogy '56-ra annyira megerősödtek ezek a szövetkezetek, hogy amikor Pestről lejöt-

tek többen, hogy szétszüllessék a téeszt, akkor már nem engedték szétszülleszteni. Nem Sztálin miatt, nem a párt miatt. Hanem mert láttak benne fantáziát. Gyümölcsöst telepítettek, sok jó dolgot csináltak akkoriban. Az csak később kezdődött, hogy a vezetők elvették a pénzt, meg hogy nem dolgoztak rendesen. Azt, hogy Kisújjon később így volt-e, nem tudom, de általában így volt.

Az alföldi ember, a kun ember valójában nem kedves. Nem fogadja be az idegent. Megtanulták, hogy az idegentől semmi jó nem jöhet. Tizenöt évig vezettem az egyetemi nyelvjárásgyűjtést, évi kétszeri kiszállással. Én határoztam meg, hogy hova menjünk, s mindig oda utaztunk, ahol még nem voltam. Egész Magyarországot bejártam, s később, amikor már lehetett, a Felvidékre, Kárpátaljára, Erdélybe, a Délvidékre is elvittem a gyerekeket. Kisújra sose vittem őket. Egyszerűen nem mertem. De még a környékre sem! Mert mi lett volna? Meglátja az ember meg az asszony, hogy jön egy csapat. - *Na, eridj, anyja!* - aztán az ember elmegy hátra. - *Na, eridj anyja! Nízd meg már, mit akarnak!* - Akkor az asszony kijött volna kéztördelve a kapuba, hogy: - *Jó napot kívánok!* - *Jó napot kedves!* - *Hát mi járaban vannak? ... Jaaaj, nem írünk mink rá! Sok dógunk van nekiünk!* - Így, ugye? De azt nem mondja, hogy *kerüljenek beljebb!* Na de én nemhogy nem bántom, megértem őket. Megtanulták, hogy így kell tenni. - A legkedvesebbek különben a palócok, aztán a Szeged környékiek, az erdélyiek, aztán jönnek a nyugat-dunántúliak, és mondom, a mieink a legridegebbek.

A mai nép már más, mint a régebbiek. Sokat megyek haza, sokat vagyok otthon, sokat is ismerek, de a mai város kihalt, maguknak élővé váltak az emberek. Régen fontosabbak voltak az emberi kapcsolatok. Ott voltak a kaszinók, ahol meg tudtak beszélni mindent. Borzasztó volt, hogy eltörölték. Most sem állt helyre. Igaz, akkor még nem volt televízió, rádiójuk csak az uraknak volt. Na de a beszélgetés! Úgy mondtuk: *tanyába menni.* - Harmadik elemista korban valami oknál fog-



va nem tudtam aludni. Egy héten egyszer átmentünk Vitálisékhoz a szomszéd utcába. Hogy én milyen boldog voltam! Anyukámék kártyáztak, filkóztak; csak úgy puffra, mert pénz nem volt. Mi meg, gyerekek ott játszadoztunk körülöttük, aztán csak kilenc, fél tíz tájban mentünk haza. Az borzasztó későn volt már, mert villany sem volt, a petróleumlámpát sem égették, csak a tűz duruzsolt a kályhában.

A város élte a maga életét, mozi volt, oda jártunk, színház is jött évente egyszer-kétszer.

Szóval sokat változott a város, de országosan is így van ez. Az egyházat teljesen elnyomták. Éppen hogy csak temetés volt, esküvő is alig, keresztelő is alig. Most sincs, ez nem vált gyorsan! Ahhoz idő kell. A kisúji gimnáziumról is megszavazták, hogy ne legyen egyházi.

A gimnáziummal tartom a kapcsolatot, hívtak a könyvtárat megnyitni, más előadásra is, az Anyanyelvápolók Szövetségébe. A múltkor a nyelvművelésről tartottam előadást, Lőrincze tanár úrról is megemlékeztem, most meg Finnországról beszélek majd. Hí-

res volt a kisújszállási gimnázium, messziről is jártak oda. Amikor visszajött Észak-Erdély, Mezőtelegdről, majdnem Váradon túlról is jöttek a gyerekek az internátusba. Református pap-gyerekek voltak főleg, mert az internátusban sokat kellett fizetni, párna is kellett, ruha; szóval oda szegény gyerek nemigen jutott be, ezt is hozzá kell tennem, mert ez az igazság. Jöttek Biharból, a Hajdúságból; messziről jöttek, igen jó gimnázium volt. Aztán bejártak Kenderesről, Kunhegyesről, Abádszalókról, Pusztataskonyból, Dévaványáról, Ecseggusztáról. Keviből meg ott laktak, mert Keviben nem volt gimnázium, úgyhogy onnan csak a jobb módúak tudtak jönni.

Sok új ház épült Kisújszálláson. Az utakat aszfaltozták, tehát jó néhány dologban messze előbbre léptek. Egy dolog azért nagyon fáj: itt kivágják a fát, ott elfűrészelik, de nem ültetnek másikat. Hát miért van ez? Csak pusztítani tud, ültetni meg egy darabot se? Az ilyen nagyon bosszant. A másik, a közösségek széthullása. Nincsen közösségi élet. A szerencse mégis az, hogy sokan próbálkoznak. A polgármester meg Brankovics László énekkart szerveztek. Tavaly vagy tavalyelőtt tartottam egy előadást Szenci

Molnár Albertről a szószerkben, s ez a kórus gyönyörű szépen énekelte a genfi zsoldárokat. Ezek nagyon fontos és jó dolgok. Az önkormányzat kapcsolatot tart osztrák önkormányzatokkal. Éppen akkor, amikor a Pro Urbe Kisújszállás-díjat megkaptam, ott szerepeltek az osztrákok nagy trombitákkal, zenekarral. Megvendégelték őket, jól érezték magukat. – Fontosak lennének tehát a kapcsolatok, a közösségek.

Nekem hazamenni mindig Kisújszállásra van. De a két lányomnak is az volt mindig (örök bánatunkra a kisebbik 24 éves korában hirtelen itt hagyott bennünket, születésétől meglévő, de addig nem jelentkező betegség következtében), s Gábor unokámnak is az. Tessék elképzelni, kamasz. nagy langaléta, már én is felnézek rá, és jön velem Kisújra! Nyáron kimentünk a régi temetőbe, a kistemetőbe, hogy megkeressük Szathmári nagyapámék sírját. Nagyon meleg volt. Gábor akkor vette fel az új cipőjét. Én már azt mondtam: – *Gáborkám, én már nem keresem, adjuk fel!* – '41-ben temettük nagyapámat, régi temető, nehéz megtalálni ott bárkit a bokrok között. – *Nem adjuk fel* – azt mondja az unokám –, *nem adjuk fel, Pista!* – Így mondta. És megtaláltuk.



Szathmári István professzor 1995. február 28-án Karcagon, a gimnáziumban a Szabó Pál Irodalmi Önképzőkör vendégeként előadását tartja Weöres Sándor költészetéről. Mellette Rideg István tanár, lapunk munkatársa ül. (Fotó: Katona Mihály)



Fábián Pál

Szathmári István hetvenéves

Mivel gyakran találkozom vele (egymással szemben van az íróasztalunk az egyetemi szobánkban) hitelesen tanúsíthatom, hogy Szathmári István a naptár szerint belépett ugyan a hetvenévesek klubjába (sz. Kisújszálláson 1925. február 20-án), de életkora – mindannyiunk örömére – nemigen látszik rajta: ma is olyan friss és töretlen munkakedvű, mint amikor megismertem.

Ez az ötvenes évek elején volt, amikor ünnepeltünk, hisz a „kisúji” kitűnő Református Gimnázium elvégzése, a debreceni egyetemen való diplomaszerezés (1949) és „summa cum laude” doktorálás (1948), majd háromévi debreceni középiskolai tanárság és igazgatóskodás (1948–1951) után az akkor alapított Idegen Nyelvek Főiskoláján lett a magyar tanszék vezetője.

Amikor 1955-ben (súlyos kárt okozva) megszüntették a főiskolát, Szathmári tanár úr volt debreceni (akkor már budapesti) professzorának, Bárczi Gézának a tanszékére, a 2. sz. Magyar Nyelvészeti Tanszékre került. Ettől kezdve pályája ehhez a tanszékhez, illetőleg 1970-től jogutódjához, a Mai Magyar Nyelvi Tanszékhez kötődik. Ennek lett először adjunktusa (1955–1965), majd docense (1965–1975), aztán professzora (1975-től). Közben a szegedi bölcsészkaron is tanított (1964–1970). A tanszék (Bárczi tanár úr nyugalomba vonulása után) másfél évtizedig (1970–1984) vezette. Az ELTE Bölcsészettudományi Karának életében előbb mint dékánhelyettes (1964–1970), majd mind dékán (1975–1979) töltött be fontos szerepet.

Új szakaszt jelentett életében finnországi vendégprofesszorsága: a Helsinki Egyetemen elindította és felvirágoztatta a magyar nyelv és irodalom szakot (1983–1989).

A Szathmári tanár úrtól befutott töretlen és nagyívű életpálya eredményekben gazdag tudományos munkásságon nyugszik. E rövid ünnepi köszöntőben ennek csak főbb mozzana-

tairól van módom megemlékezni. – Nagyszabású műve, a Régi nyelvtanaink és egységesülő irodalmi nyelvünk c. monográfia (1968) a magyar nyelvi sztenderd általános kérdéseivel és a XVI–XVII. századi nyelvünk fejlődési tendenciáival foglalkozott. Ezt a kérdéskört későbbi kutatásaival (a Károli-biblia, a Rákóczi-kor, Mikes, Faludi, Bessenyei, Aranka György, Versey, a reformkor, a századforduló stb. nyelvének a vizsgálatával) is igyekezett kibővíteni. – A grammatikai kérdések iránti érdeklődését mutatja a Rác Endrével közösen szerkesztett négy tanulmánykötet (szófajtan és alaktán, 1974; mondattan, 1977; szóképzés és jelentés, 1980; szöveg- és jelentés, 1983). – Sokat köszönhet neki a nyelv- és a helyesírás: számos rövidebb-hosszabb cikkén túl sokáig hallhattuk a Petőfi rádió reggeli műsorában rövid, de mindig magvas eszmefuttatásait. (Nem az ő hibájából maradtak abba!) Most az Édes anyanyelvünk ötperceiben és a Tetteknél ért szavak c. műsorban szokott megnyilatkozni a rádióban. A Duna televízió kedves nyelvi műsorának állandó munkatársa. – Számos publikációja van a dialektológia, az egybevető nyelvvizsgálat, az irodalomtörténet, a hungarológiai oktatás stb. témaköréből is.

A legtöbbet és talán a legmaradandóbban azonban Szathmári tanár úr a stilisztika területén alkotta. Társ-szerzője volt (Terestyéni Ferenccel és Fábián Pállal együtt) A magyar stilisztika vázlatok című, még ma is használt egyetemi tankönyvnek (1958). A magyar stilisztika útja címmel antológiát szerkesztett, és stilisztikai lexikont csatolt hozzá (1961). E művei után hosszú távú kutatási céljával azt tűzte ki maga elé, hogy kiépítse a magyar funkcionális stilisztika teljes rendszerét, felhasználva ehhez a mostanában formálódó diszciplínát (a szemiotika, a szöveg- és a szociolingvisztika, a pragmatika stb.) eredményeit (vö. MNy. 83:284–297). Ilyen nézetet követve több cikké-

ben törekedett a magyar költői stílus történetének feltárására. Ezt a célt szolgálták Fejezetek a magyar költői stílus történetéből (Helsinki, 1990) és Stílusról, stilisztikáról napjainkban (Bp., 1994) című könyvei is.

Az ő személyes érdeme, hogy a Mai Magyar Nyelvi Tanszéken belül 1970 óta stilisztikai kutatócsoport működik, és ma már szinte valamennyi egyetem és főiskola stilisztikával foglalkozó szakembere dolgozik benne. Ennek a csoportnak a tagjai írták A századforduló stílustörekvéseiről című tanulmánykötetet, melyet szintén Szathmári István szerkesztett (Fábián Pál segítségével; 1989). Most két újabb kötet van már közel a befejezéshez: a stilisztika elvi kérdéseiről, illetőleg a két háború közötti magyar irodalom stílustörekvéseiről.

Szathmári tanár úr életének, pályájának szerves része a nyelvészeti közéletben való irányító részvétel is. – A Magyar Nyelvtudományi Társaságnak titkára (1963–1970), majd főtíkára (1970–1984) volt; most a társaság alelnöke, valamint tagja a Magyar Nyelv szerkesztőbizottságának. – Az akadémiai bizottságok közül elnöke a Magyar Nyelvészeti Munkabizottságnak, tagja a Nyelvtudományi Bizottságnak és a Magyar Nyelvi Bizottságnak. – A Magyarok Világszövetségének keretében működő Anyanyelvi Konferenciának egyik szekcióvezetője.

Bizonyos vagyok benne, hogy kitüntetései és társadalmi elismerései közül arra a Pro Urbe-díjra a legbüszkébb, amelyet 1994-ben szülővárosától, Kisújszállástól kapott. Okkal adták: nagy hűségű polgára ő a városnak. S nemcsak a városnak!

Szívből kívánok Szathmári professzor úrnak – mindenki nevében – jó egészséget, munkás, boldog éveket.



Farkas Ferenc

A napszakok a magyar és a német szóláskincsben

A napszakok és a nyelvhasználat

A napszakok nyelvi megnevezése gyakran használatos a mindennapi beszédben. A *reggel*, a *nap*, az *este* és az *éjszaka* a köszönés helyzetmondabeli alkotóeleme. A *hajnal* és a *dél* nem kap ilyen szerepet. Ugyanakkor lényeges különbség a magyar és a német üdvözlési formulák között, hogy a magyar nagyon ritkán vagy alig él a *reggel* és a *nap* jelző nélküli alakjával, formájával. A német viszont familiáris közegben kedveli a *morgen*, *tag* alakulatokat.

Ezek alapján is természetesnek kell tekintetnünk, hogy az említett napszakok a két nyelv szóláskincsének fontos elemei. Különösen az első négy napszak-megnevezést találjuk meg sűrűn a gyűjtemények *vezérszavaként*. A *hajnal* és a *dél* ritkábban bukkan fel.

A hajnal

Kis számú előfordulással szerepel a magyar szóláskincsben. Közülük egyetlen egészen általános tapasztalati igazságot fogalmaz meg: *Eljön a hajnal, ha a kakas nem kukorékol is*. Ennek megvan a német megfelelője is: *Der Morgen kommt, auch wenn der Hahn nicht krächt*. A *hajnal* jelölésére a német gyakran él a *Morgen* alakkal is.

A másik magyar frazeológiai egységnek a használt gyűjteményben nincs megfelelője: *Szeretem a hajnalt*. Visszautasító hangulatú német szólást e vezérszó alatt nem találtam. Ugyancsak negatív a másik ilyen alkatú szólásunk is: *Szép, mint a hajnal a kéményen*.

A német más viszonylatokat jelenik ennek a vezérszónak a felhasználásával:

Reue ist der Tugend Morgenrot.

Ez az állandósult szókapcsolat átvitt értelmű, és a vezérszó konkretizálódott jelentése: *kezdet*. Jól érzékelteti az elképzelhető folyamat indulását, foko-

zatos megerősödését is. A továbbiak is hasonlóan pozitív tartalmúak:

Sie sah se frisch wie der junge (frische Morgen.)

Die Nacht weicht dem Morgen.

Der Morgen dämmert.

Der Morgen bricht an.

Der Morgen zieht herauf.

A német frazeológiai egységek egyeneműbbek, mint a mieink. Ugyanakkor a költőiség, a metaforizálás is könnyen tetten érhető bennük. A *reggel* beköszöntének árnyalt rajza egészen határos, megragadó.

A reggel

A napkezdet a magyarban csak néhány frazeológiai egység vezérszava: *Bölcsebb a reggelre halasztott tanács*. *Reggeli órának (időnek) arany (sok pénz) van a szájában*. ('Ki korán kel, aranyat lel.')

Jobb reggel valami, mint egész nap semmi.

Jó reggelt, elkelt a széksó. ('Ostobaságot mondtak.')

A német nyelvhasználatban is fellelhető némelyike, de természetesen más morféimakkal:

Der Morgen ist klüger als der Abend.

Morgenstunde hat Gold im Munde.

Külön figyelmet érdemelnek az általános tanulságokat megfogalmazó frazeológiai egységek:

Der Morgen nährt, der Abend verzehrt.

Alle Morgen neue Sorgen.

A sorközi és a sorvégi szótagok összecsendülése erősíti a mondanót.

Tömör, tömény megformálás jellemzi az alábbiakat is:

Ein zeitiger Morgen nacht einen langen Tag.

Der hat einen kurzen Morgen, der zu Mittag aufsteht.

Wer den Morgen verschläft, kommt um den genzen Tag.

Jeder Morgen hat seinen Abend.

Jellemző további a *reggel* és a *nap* szembeállítás. Néhány állandósult szókapcsolat a *reggel* és az *este* szembeállítására épül:

Es geschieht selten, daß Morgen und Abend zusammen kommen.

Jede Nacht bringt einen Morgen.

Az időjárásjósolatok és a hangulatváltások rajza is helyet kap a német szóláskincsben:

Auf einen trüben Morgen folgt ein heiterer Tag.

Grauer Morgen, heller Abend.

Heller Morgen, trüber Tag.

Der Morgen bedrückt, der Abend beglückt.

Wer am Morgen lacht, weint am Abend.

A *reggel* rajza kétarcú. Egyrészt a hajnallal alkot ellentétet, illetve olykor összesimul vele; ugyanakkor az *est* ellentétéként is szép rajzolatot teremt. Noha a *nappal* részeként is értelmezni lehet, olykor az azzal való szembeállítás stilisztikai eszköz.

A nap (nappal)

(*délelőtt, dél, délután*)

Mindkét nyelv négy részre osztotta a nappalt: *reggel, délelőtt, dél* és *délután*. A *reggel* azonban a már említett okok miatt erőteljesen érintkezik a *hajnal* jelentéstartalmával, és ezért önálló egységként is értelmezhető.

A *délelőtt* viszont nem jelenik meg az állandósult szókapcsolatok elemeként a vizsgált anyagokban, s ezért először a *dél* vizsgálatára kerül sor. Ez a kategória a németben jóval szegényesebb, mint a magyarban. A magyar nyolc, a német két frazeológiai egységet alakított ki az idők folyamán. Ezekből egyetlen jelenik meg párhuzamosan:

Für den Hungrigen ist's immer Mittag.



Elharangozták a *delet* a hasában.

A magyar frazeológiai egységek többsége közmondás, s bennük a *dél* (napszak) válaszpontként szerepel a nap felosztásában, illetve az emberi élet tagolása tekintetében. (A *dél, délelő, csúcspont* jelentésben már a 17. században jelentkezett: „(az élet, a pálya) délelője” (Tesz I. 607. Az ÉKSz szerint „az élet dele: az átlagos emberi élet közepe, java” (I. 222.)

A *délután* ugyancsak használatos átvitt értelemben mindkét nyelvben: Aki *délig* kutya, *délután* is kutya.

A magyarban a *délig* véghatározóval fejezzük ki a *délelőt* jelentését, azaz a véghatározó ebben az esetben szinte tartamhatározóként jelenik meg.

A másik alakulat is hasonló a fent-hez:

Ha *délig* nem, *délután* sem.

Itt is életkorra, életszakaszra vonatkozik az általános érvényű megállapítás.

A németben a *délután* és a *délelőt* szintén felfedezhető vezérmotívumként:

Ein guter *Nachmittag* ist besser als ein guter *Vormittag*.

Ebben az esetben – a magyarhoz hasonlóan – szembeállítás tapasztalható.

A nap

(24 óra)

Ez a kategória a *múló* és *minősülő* időegységre vonatkozik. A német nyelvi gyűjtemény anyaga jóval gazdagabb, mint a magyaré.

Az egyik frazeológiai csoport egészen általános tanulságokat fogalmaz meg és tükröz mindkét nyelven:

Nyugtával dicsérd a napot.

Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben.

Der Abend lobt den Tag.

Több nap, mint kolbász.

Es sind mehr Tage, da man essen will, als Würste.

Az első, mindkét nyelvben élő alakulatnak, két, egymástól árnyalatban eltérő változata van. Közös vonásuk, hogy az *Aben estet*, *esteledést* jelentő szó szerepel bennük. A magyar a *nyugtával* szó révén hangulattal telítette válik. A második szókapcsolat szintaktikailag jóval tagoltabb, mint a magyar.

Ugyancsak tanító, tanulsgközvetí-

tő tartalma van az alábbi állandósult szókapcsolatoknak is:

Az egyik nap a másiknak tanítóánya.

A német nyelvhasználat számos rokonítható változattal él:

Ein Tag lehrt den anderen.

Der heutige Tag ist der Jünger des gestrigen.

Jeder Tag bringt neue Lehre.

Neuer Tag, neuer Rat.

Közülük sajátos a második, illetve az utolsó változat. Az egyik a *Jünger* (Jünger Jesus) szó használata miatt, a másik pedig az élőbeszédbelítől való eltérés miatt (Vö. Wie die Saat, so die Ernte.).

A jövő, a nem távoli jövő lehetőségeit villantják fel a következő frazeológiai egységek, amelyek mindkét nyelvben élnek, és grammatikai szerkezetük tekintetében egy kivétellel (Wenn...) emlékeztetnek egymásra, nemkülönben persze tartalmi vonatkozásban is:

Holnap is nap lesz.

Morgen ist auch ein Tag.

Wenn die Sonne aufgeht, wird es ein Tag.

Egy nap nem a világ.

Ein Tag ist keine Ewigkeit.

Nem tudjuk, mit hoz a holnap.

Niemand Weiß, was der morgige Tag bringt.

Az idő múlása fontos élmény- és tudattartalom. Ezt mindkét nyelv frazeológiai egységekben sűrítette:

Szép nap után következik a mennydörögés.

Alles in der Welt läßt sich ertragen, nur keine Reihe von guten Tagen.

És ez persze fordítva is igaz:

Auf Plage folgen heitere Tage.

Rossz után jön a jó.

A német ítélet szerint a szép és a jó napokért tennünk kell:

Wer einen guten Tag haben will, muß ihn sich machen.

Gute Tage fordern Schweiß.

Gute Tage kosten Geld.

A restség mulasztásait pótolhatatlannak tartották és tartják:

Eine versäumte Stunde ist oft ein versäumter Tag.

Wer der Morgen verschläft, kommt um den ganzen Tag.

Faule haben lange Tage.

Wenn der Tag zu Ende, regt der Faule Hande.

Persze a fordítottja is igaz:

Ein Tag gewonnen ist oft ein Jahr gewonnen.

Ein guter Tag vertreibt zehn schlechte.

Besser zwei Tage zu früh, als einen zu spät.

A módfeletti igyekezet sem mindig használ:

Die Welt ist auch nicht an enem Tag erschaffen.

Rom ist (auch) nicht an einem Tag erbaut.

Olykor minden erőfeszítés hiábavalónak tűnik:

Mancher Tag hat zwölf Stunden und dreizehn Unglücke.

Megfogalmaztak néhány betegség- és öregséggel kapcsolatos frazeológiai egységet is:

Alle Tage weh stirbt nimmermehr.

Alle Tage findet sich bei einem alten Mann etwas Neues.

Az este

Szóláskincsünk nem különösebben rajzolja meg ezt a napszakot. Valamegyes kísértetiesség (*Este van a faluban, farkas van a borokban*), továbbá egy életszakasz, esemény lezárása jelenik meg: *Este van rád* – ‘véged’ van, valamint az este jelenségeket elrejtő jellege is megjelenik: *Este virrad neki* – ‘lopni jár esténként’. Ennél általánosabb megfogalmazás csak néhány akad nyelvhasználatunkban:

Ez is megoan, még sincs este.

Este örömmel, reggel körömmel (‘reggelre hagyott mosatlan’).

Használatos a *De el* vagy *esteledve!* fordulat, ‘el vagy szontyolodva, el vagy kámpicsorodva’ stb. jelentésben.

Az e témával kapcsolatos német frazeológiai egységek száma jóval nagyobb. A velük kifejezhető mondandó is kiterjedtebb. A *nappal* és az *este* szembeállítására igen gyakori. A *nappal* a sok és sokféle tevékenységé, az *este* pedig mindezek értékelése, elrendezésére való:

Auf einen bosen Tag gehört ein guter Abend.

Fontosnak mondja a német szóláskincs az *este* kockázatát:

Am Tage errungen, am Abend verschlungen.

Amit a nappal megteremt, azt az



Farkas Ferenc

este elfecsérelheti. Ennek persze a fordítottja is bekövetkezhet:

Abend gekammert, am Morgen gemammert.

Der *Abend* ist labend, der Morgen voll Sorgen.

Wer am Tage Gutes tut, hat am *Abend* frohen Mut.

Valamennyi felsorolt frazeológiai egység összekapcsolja, szembeállítja a nappalt, a reggelt és az estét, és ezáltal ki is emeli a nappal kezdetét és annak lezárását.

Hasonlóak, de valamelyest más tartalmúak az alábbiak:

Je warmer der *Abend*, je mehr quaken die Frösche.

Heller *Abend*, heitrier Morgen.

Abend rot, Morgen grau gibt das schönste Tagesblau.

Ezek a szólások részint összevethetőek a magyar időjárásjóslatokkal. (Ha piros az ég alja, holnap szél lesz.)

Az éjszaka

Ez a napszak a magyar szóláskincs szerint *sötét*, *csúnya*, *süket*, *vak*, azaz valamilyen nem kellemes, negatív jelenség, tulajdonság hordozója. Ami nem jó, helytelen, az *éjszaka* készült, aki lop, lumpol, annak *éjszaka* virrad; aki aluszékony, lusta, *Ha két-három éjszaka összeragadna, azt is végigaludná*. Persze meg lehet toldani az

éjszakát, át lehet beszélgetni. *Jó éjszaka!* mondunk átmeneti vagy örökre szóló búcsúzkodáskor. Az est beköszönte előtt ki kell békülni, mert nem tudni, mit hoz a holnap.

Az éjjél, az éjközép alig bukkan fel, s ha igen, akkor fekete.

A használt német szólásgyűjtemény anyaga jóval gazdagabb a magyar frazeológiai egységeknél, annak többszöröse. Persze van érintkezés, hiszen az éjszaka a német számára *csúnya* és *sötét* az éjszaka:

häßlich wie die Nacht,

Je dunkler (schwärzer) die Nacht,

desto schöner der Tag.

Bei der *Nacht* sind alle Katzen grau.

Ebből következően számos negatív tartalom jelölésére is alkalmas az éjszaka mint vezérmotívum:

Beim Traurigen ist immer *Nacht*.

Die *Nacht* ist keines Menschen Freund.

Másféle általános igazságot fejez ki a *Der Tag hat Augen, die Nacht hat Ohren*. A két napszak jellegét pontosan adja vissza ez a frazeológiai egység.

De alkalmas az *éjszaka* mint vezérmotívum pozitív előjelű folyamatok, jelenségek visszaadására is:

Auch ein kleines Licht sieht man weit in der *Nacht*.

Die *Nacht* ist die Mutter der Gedanken.

Die *Nacht* bringt Rat.

Für jede *Nacht* gibt's eine Lampe.

Gute Gedanken kommen über *Nacht*.

Die sich des Tags zanken, lecken sich *des Nachts*.

Az éjszaka tehát tud jó tanácsadó lenni, alkalmas arra, hogy a nyugalomban értékelhessük a lejátszódottakat, és problémáinkra megoldást találhassunk.

Másféle általánosítások kapcsolódnak ehhez a témakörhöz:

Wer keine guten Tage hat, kann doch *gute Nächte* haben.

Jede *Nacht* bringt einen Morgen.

Auf einen bösen Tag folgt selten eine *gute Nacht*.

Irodalom:

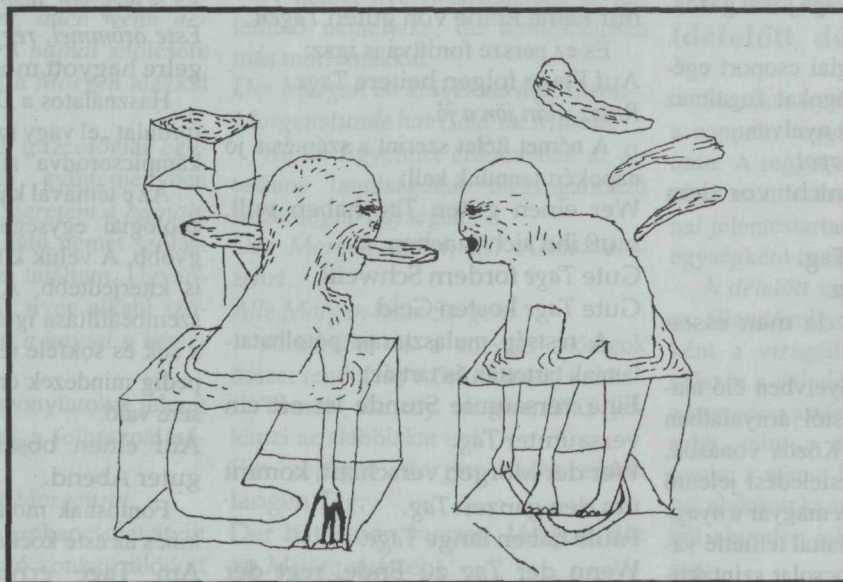
O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások. 4. kiadás. Gondolat Kiadó, 1985. 862. p.

Annelies Herzog–Arthur Michel–Herbert Riedel: Deutsche idiomatische Wendungen für Ausländer. Eine Auswahl mit Beispielen. VEB Verlag Enzyklopädie Leipzig, 1974.

Horst und Annelies Beyer: Spirchwörterlexikon. Verlag C.H. Beck München (712. p.)

8000 germanizmus. Német szólások és kifejezések. Szerk.: Ármosné Eisenbarth Magda–Rác Ottó. Terra, Budapest, 1983.

Paczolay Gyula: Magyar – észt – német – angol – finn – latin közmondások és szólások. VEAB. Veszprém, 1987.



Czobor Sándor: Párbeszéd

Rideg István

A hatvanéves Sarkady Sándor köszöntése

Sarkady Sándor hatvanéves. Illyés Gyula felfedezettje, a Soproni Füzetek híres szerkesztője a hajdani szegedi diák, az 1956-os forradalom „hív tanúja” – ma mégis méltatlanul agyonhallgatott nagy költő. Ha hajlott volna a hatalomnak, egykor talán Váci Mihály-hírességű lehetett volna. Érzékeny, visszahúzódo szerénysége, konoksága ezt nem engedte. Pedig be szép lenne: közel hozni őt is az ifjúságunkhoz, ha megszeretnénk és mondanánk, idéznénk a gondolatait. Ha megtanulnánk még körültekintőbben sáfárkodni valódi és meglévő értékeinkkel!

Mert Sarkady Sándort idézhetjük akár nemzeti ünnepünkön, akár nők napján, sőt, akár a hétköznapjainkon is:

„Gondfelhős egünk ne legyen
Cirkuszi sátor;
A mutatvány csak vakmerő,
A tett a bátor.
A szó ha akar valamit,
Mérje föl erejét.”

Egy éve oly megható volt a találkozásunk vele, kölcsseys költészetével a karcagi gimnáziumban: „ha iskolám ennyire hív, ha ennyire szüksége van rám, akkor megyek” – mondotta. Akkor győződhettünk meg Sárkányölő Szent György-ös eseményeinek hiteléről, etikai tisztaságáról.

Fábiánné című modern balladájának megrázó története Arany János-i szigorral zárul:

„– Verje átokkal az isten
Mindörökre, ami önkény.”

Tihanyban című epigrammájában a költői élmény a hagyományt – történelmünk egy fenséges mozzanatát – kapcsolja össze a mai tájjal.

Énekek éneke ódája a testi vágynak adott történelmi, misztikus távlatot, háttartalmasságot.

Remek „anyák napi” verse a *Jövedőkné gyümölcsfái*.

Gyermekverseiben – Weöres Sándor nyomdokain – a szerető, a nevelő,

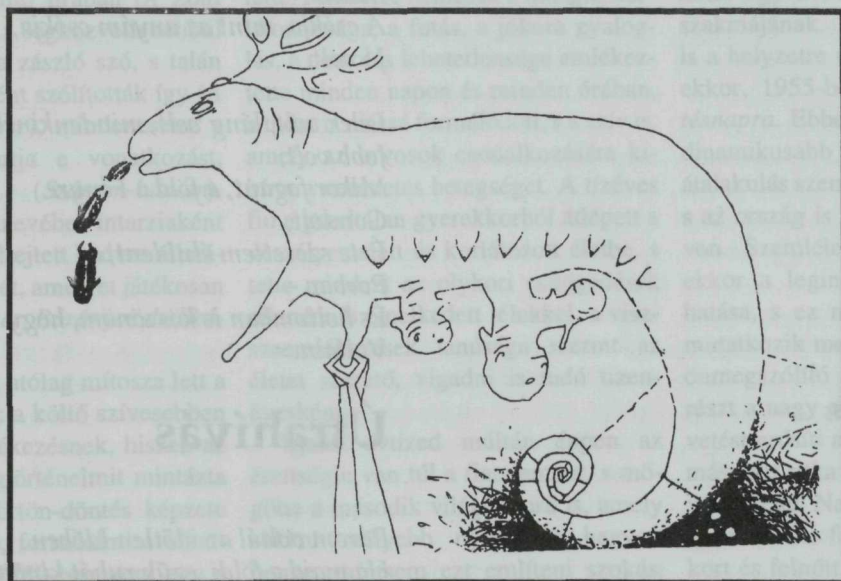
óvó, az oltalmazó költő szól népe legkisebbjeihez.

S milyen gyönyörű gondolati íve van *Zrínyi* című ódájának! Ahol a költő a múltba bújjik, hogy elmondhassa hazafias érzéseit. A szigetvári hős önvalomása rendíthetetlen axiómaként hat ránk, mindenkor:

„Az kiért meghalnak, az élni
köteles:
Maradékot a múlt jövőre kötelez.
Eszedben vedd eztet,
Sokat próbált nemzet,
Hogy bajok sodrában, mint kűszikla
megállhass.”

A hatvanéves „nemzeti énekes” Sarkady Sándor megmaradt tisztességes embernek, magyarnak, méltó maradéknak. Be megérdemelné már Sarkady Sándor is a szép szót. Hogy közismeretünkben végre a megillető helyére kerülne színes, gazdag művésze.

Boldog születésnapot, bízva a jövőben, Sarkady Sándor!



Czobor Sándor: Összülő

Sarkady Sándor versei

Két dal

– ad notam Weöres –

I.

Bánatmondó

Liliputi,
Liliputi
Tündérlány,
Más országból
Gondolj rám!

Hideg az űr,
Te egyediül,
Én árván –
Földön fekszem,
Kőpárnán.

Öl a magány,
Öl a magány,
Jaj, szép lány! –
Kendőd sír a
Székkarfán.

II.

Újholdváró

Fekete éj,
Fekete éj,
Nincs gyertyám –
Kendőd fél a
Székkarfán.

Keresi a,
Keresi az
Újholdat –
Szívem fáj, hát
Dúdolgat:

Csigabiga,
Csigabiga,
Eszterlanc,
Ringass, nyugtass,
Tengertánc.

Gyere haza,
Gyere haza,
Tündérlány –
Újhold kél az
Ég alján.

Orgonalevél

Szerettem kislány kezedet,
Orgonalevél tenyered.

Bogoztam titkos vonalát,
Akárha sorsom fonalát.

Azt hittem bölcső s tetető:
Pólyácska, nászágy, szemfedő.

Parányi, mégis végtelen –
Bele volt írva életem.

S most elmegyek és meghalok,
Azt sem tudtad meg, ki vagyok.

Add még ide a kezedet,
Behajtom a fejemet:

Mondd, mennyit ért az életem
Orgonalevél mérlegen?

Búcsú

Ha meghalok, majd azt suttogom:
Szép volt;
A haja szőke, és a szeme
Kék volt;
Egy selymes fürt a homlokába
Bókolt –
A csókja, mint az anyám csókja,
Jó volt.

Lélek volt, láng volt, mindenkinél
Jobb volt;
Mikor fogant, a föld a Fényre
Gondolt;
Érte szerettem élni lent, a
Porban –
És holtomban is köszönöm, hogy
Voltam.

Útrahívás

Párom voltál az időtlen Időben.
Ha majd a földi, szűk ruhát kinőttem,
Gyere el velem más csillagkörökbe,
Ragyogjunk együtt újra és örökre.



Vasy Géza

Számvetések az életút határpontjain – Nagy László költészetében

A Nagy László-életmű egyik lehetséges mottójaként szinte kínálják magukat az életút határpontjain keletkezett költemények, sőt még előbb: események is. A misztikához soha nem vonzódott Nagy László, a számokéhoz sem, de a mítoszokhoz igen. Valamennyi szerepe láthatóan a névmágiának, a névvarázsnak is volt önszemléletében. Vezetékneve Nagy, s bár természetesen nem volt nagynak nevezhető, másként megfeleltethető s meg is felelt az erkölcsi, a költői nagyság követelményeinek. Miként vezeté-, úgy keresztnéve is egyike a leggyakoribbaknak. Ám egyik legjelesebb, s a népi tudatban is elevenen élő királyunk volt Szent László, akihez a küzdeni tudás és az erkölcsi fenség képzeteti tapadnak. A név a szláv Vladislavból fejlődött Lászlóvá, s a szláv név elemeinek jelentése: hatalom + dicsőség, s ebben Szent László királynak ugyancsak része volt. E jelentéskört bizonyára ismerte a költő is. (*A meggyfa alatt* említi a „szép aranykirályt”). A keresztnév azonosságával is összefüggő Hunyadi László nyomatókos és azonosuló megidézése e történelmi nevet elvéve említő lírában (*A Zöld Angyal*). E névre a legközvetlenebbül adódó rímválasz a zászló szó, s talán már kisgyermekként szólították így (*A karácsonyfás ember*), mindenesetre a költő számon tartja e vonatkozást, „zászlós nevé” (*Szánom-bánom*), akárcsak a keresztnévben intarziaként s rímhelyzetben elrejtett kedves állatának, a lónak a nevét, amelyet játékosan ki is használ (*Céger, Bárányos dedikáció*).

Láthattuk már, utólag mítosza lett a születésnapnak is: a költő szívesebben hitt az anyai emlékezésnek, hiszen az egyedít és a világtörténelmit mintázta egymásra, s a börtön-döntés képzetét illett a protestáló, forradalmias alkatához. S e dátum 1789-ben nem egy a sok jeles nap közül, hanem az összeurópai modernizálódásnak-polgároso-

dásnak igazi nyitánya, „születésnapja”. A születésre nem vagyunk képesek visszaemlékezni, de legendásítható ez az esemény is, sőt maga a fogadás is, amint ezt a költő egyik búcsúverse, a *Jönnek a harangok értem* tanúsítja: „Egy sejtecske megindul a csóktól ezüstsisakú ostoros Attilaként, élén a halálraítélt, barkaillatú tejúthordának. De én a célomba érek, győzők.” Már abban az egyetlen sejtben is önmagát, személyiségképletét látja meg, s bár nyilván a sejt ostorocskája indukálja az Isten ostora Attila képzetét, a kiválasztottság, a világbíró hatalom és dicsőség gondolatköre szervesen illik ehhez a költői eredetmondáéhoz.

A születésnapokat, főként a kerek számúakat természetesen a tudat minősítheti jelentékennyé vagy érdektelenné. Mégsem esetleges szokás öt-tíz évente komolyabb számvetést készíteni. Nagy László első alkalommal már igen korán rákényszerült erre – még a felnőtt, a költő-lét előtti életszakaszában. Éppen betöltötte a tizedik évét, amikor a végzetes betegség megtámadta, s az örökmozgó, jól futó, bandavezér gyereket élet-halál mezsgyéjére vetette. Minderre nemcsak a mozgás korlátozottsága, a futás, a jókora gyaloglás, a táncolás lehetetlensége emlékeztette minden napon és minden órában, a tudat is mássá formálódott, s a szív is, amely az orvosok csodálkozására kibírta a rettenetes betegséget. A tízéves fiú a gondtalan gyerekkorból átlépett a veszélyeztetett és korlátozott életbe, s tette mindezt az olykori csüggedések ellenére is emelkedett lélekkel, a visszaemlékezések tanúsága szerint az életet szerető, vigadni is tudó tizenévesként.

Újabb évtized múltán éppen az érettségén van túl a fiatalember, s mögötte a második világháború is, amely sokkal mélyebb nyomokat hagyott benne, mintsem ezt említeni szokás. Ebben az időben már rendszeresen és sokat ír, s van is egy születésnap verse,

igazi számvetés, a *Húsz évet betöltve*. Igaz, ennek szövege csak 1957 óta ismert, tehát átírt változatban, most azonban nem a később tárgyalandó esztétikai érlelődés a fontos számunkra, hanem a számvetés léthelyzete 1945-ben. A kiindulópont életrajzi, s látszólag az a jövőre vonatkozó kérdés is, hiszen a pályaválasztásról lenne szó, de a kérdező számára a pálya és a hivatás, az élet és a lét nem különíthető el, s ezért oly erős a bizonytalanság: „Most fekszem a fűben, / diákságnak vége, / ettem, ittam, élek / nem tudom mivégre.” Az életszakasz szükségzerű lezárulása kiegészítést is hoz magával „az én idegeim / kifárasztott húrok” ugyanakkor mindez csak látszólag patthelyzet, sokkal fontosabb a meditáció és az erőgyűjtés: „Hagyjál Uramisten / pihenni füvekben, / legyek fekvő gyertya, / még ne gyűjts meg engem.” A gyertya-képpel szemléltetett két állapot egyaránt az eleve elrendeltségből következik: a készülődést-várakozást szükségképpen követnie kell annak a beteljesülésnek, amelynek a végén ott van a megszűnés.

Az 1945-ben még ösztönös-spontán költő egy évtized múltán már tudósa szakmájának. Legismertebb, címével is a helyzetre utaló születésnap verse ekkor, 1955-ben keletkezik, a *Születésnapra*. Ebben az időben éppen legdinamikusabb szakaszát éli a költői átalakulás szempontjából Nagy László, s az ország is a forrongás állapotában van. Szemléletileg és poétikailag is ekkor a leginspirálódott József Attila hatása, s ez nemcsak motívumokban mutatkozik meg, hanem ez esetben az önmegszólító jellegben is, ami egyrészt a nagy elődnél a kiélezett számvetést erősíti a kései pályaszakaszban, másrészt ritka s ezzel is figyelemfelhívó jellegű Nagy László pályáján. A harmincéves férfi múltat és jelent, ifjúkort és felnőttiséget szembeállít a József Attilához hasonló koravén és keserű rezignációval, s a hiedelemnek bizo-

nyuló hajdani hiteket szembesíti a későn megszerzett tudással. A hiedelem, a tévedés bűnnek bizonyul, s a bűnösségnek ára van: a jelen kifosztottsága, a bevégzettség, a nem létező, nem mutatózó jövő. A bajok és bűnök eredete a születésig vezethető vissza, hiszen „*Játék és édes tej nem volt elég, / mohónak születélt, követelőnek*”. Az ifjú pedig elfogadta azt, amit mások, a többiek mondtak, s ami tévedésnek, az emberi lényeg utópikus-torz felfogásának mutatkozott: „*Hirdetted te is, hogy félni tilos, / ember vagy végre, de élsz dideregve*”. S mindebben az a legszörnyűbb, hogy akkor hirdette a téves tételt, amikor éppen a félelem légköre uralta a társadalmat, nagyon is indokoltan a terror miatt. A hiedelem itt nem jótékony, hanem káros, az igazságot elfedő volt, s még a kijózanodás sem adhat feloldást, s nemcsak a bűnösség miatt, hanem azért sem, mert a kiváltó okok a személyiségen kívül változatlanul virulensek: „*mint henteskötények, csurompiros / fellegek szakadtak képzeletedre*”. A fellegek vagy akkor vereslenek, ha lement a nap, s éjszaka és vihar készülődik, vagy akkor, ha hatalmas tűz van, ha felgyúlt a világ. Szinte végítéletyszerű a képzelet látomása, legalábbis az éppen élők nemzedékeit és a vallomást tévőt illetően: „*Nem látsz a tündöklő végtelenbe, / nem vettél fegyvert, hogy magadért vívhass, / kezdedben a rózsza lefejezve, / tövises szára az, amit szorítasz*”. Ez a záró sorpár fejezi ki talán leginkább emblémaszerűen mindazt, amit Nagy László és nemzedéktársainak java az ötvenes években átélt. Az első gyűjtemény, a *Deres Majális* záróciklusának címe is az lesz, hogy *Kezdedben a rózsza lefejezve*, s a közvetlenül 1956 előtti verseket a későbbi gyűjtemények is ezen a címen közlik.

A fegyver, a kéz, a rózsza, a lefejezés, a tövises szár képzetei sokrétű jelentéshálót bontanak ki. Már pusztán a fegyvert vagy virágot tartó kéz ellentéte is erőteljes még akkor is, ha ez a fegyver az önvédelemé lenne. A költő számára minden fegyver az erőszak jelképe, s máskor szépnek tartja, hogy „*nem az ökölnék, vitéze lettem a szívnek*” (*Rege a tűzről és jácintról*). A rózsza a virágok virága, a paradicsomi

lét, az égi szerelem, Szűz Mária jelképe, a népköltészetben a szerelem és a szépség virága. A keresztény felfogás szerint a tövises a bűnbeesés után jelentek meg a rózsán. Ezek a tövises maradnak meg a szárral, s a virág majd a tövis Krisztus jeruzsálemi bevonulására, majd golgotajárására is ráutal. A bűnbeesés után csak a szenvedés lehet az ember osztályrésze. Idegen, hamis istenek imádása után megváltás sem mutatkozik másként, mint a Megváltó sorsával azonosulva, s azokkal a félelmeivel is, amelyek még Isten fiát is átjárták a Getsemáné kertjében, ahol „*félt*” és „*didergett*” ő is.

A *Húsz évet betöltve* egy szinte vegetatív boldogságú életet szembesített a küzdelemre készülődés állapotával. A *Születésnapra* a gyermek- és az ifjúkor mindent akarásának korszakát állítja szembe a jelen kimerevített és reményvesztett pillanatával. Ez, a szinte teljes jövőtlenség azonban meglehetősen kivételes ezidőben a költői szemléletben. Árnyaltabb lesz a kép, ha melléje illesztünk egy „születésnapközeli” verset ugyanebből az esztendőből, amelyben szintén döntő szerepe van a virág-motívumnak. A *Virágok térdelnek* nem látja bevégzettnak a jelent, mert az embert alkotó lénynek tudja:

*Szerelemre, dalra erősnek
szült meg az Édes, jól van így:
pusztulok, de szép hogy vagyok.
Szívem nem tunyul, tündér-szépet
s rettenetést még mondhatok.*

„*Veszélyes új mezőn én küzdök*” – vallja meg a vers hőse, s ismét a végtelenbe lát: „*vérharmatos fejjel is izzó / égitetek közt álmodom*”. A természet rendjének, az évszakok körforgásának köteles meghódolni a virág, a dér, a fagy térdre omlasztja, de nem az embert: „*Egyenes én maradok itt, / én maradok a bajaimmal / ember, aki így is virít*”. A felnőtt-léthez, az igazi ember-volthoz hozzátartozik tehát a félelem, a baj, a gond is, s nem is csupán a társadalmi, hanem az ember természeti lény voltából következő is: a biológiai gyökerű halál-képzet sokkal közvetlenebbül mutatkozik meg e versben, mint a társadalmi erőszak által várható. A riadalmas tapasztalatok dacára megszilárdul a küzdő-helytálló magatartás, s a versek lírai hőse a szó igazi értelmében is hőssé válik, akinek hatalmas és sötét emberellenes erővel

szemben kell megmutatnia képességeit.

A pálya későbbi szakaszaiban közvetlenül jeles születésnaphoz köthető vers nem született. Könnyen kiemelhető azonban olyan művek, amelyek tekinthetők ilyen alkalomhoz is illő összegző számvetésnek. Különleges helyzetű e szempontból a *Ha döng a föld* azért is, mert csak gyűjteményes kötetben jelent meg az először az Új Írásban olvasható költemény (1965. 9.). A *Himnusz minden időben* c. kötetben már nem kaphatott helyet, csak utólag vált a teljesebb címén *Szerelmem, csonttörő élet* ciklus záródarabjává, először az *Arccal a tengernek* c. gyűjteményben, egyúttal – a hosszú versek előtt – az utolsó rövidebb lírai műként, tehát nyomatékos helyen.

Az első olvasásra egyértelmű, hogy a *Ha döng a föld* is a számvetés verse, létösszegző mű, de talán természetesebb helyét éreznénk az anya-versek sorában. Éppen ez a mű kínál azonban jó alkalmat arra, hogy belásuk: az életszámvetés igen gyakran hívja elő Nagy Lászlónál az édesanya motívumát, s a „születésnap” versekben ez a közvetlen eredetre utalás amúgy is természetesnek tekinthető. Gyakorta társul hozzá a csecsemő, a kisgyermek motívuma is. A *Húsz évet betöltve* még csak utal az eredetre: az „*ordasan leültem / anyám asztalához*” megfogalmazásmódjában kissé az elbitangolás, a bárányból farkassá változás s a visszavarázslódás vágya is benne rejlik. A *Születésnapra* már egyértelműen a kezdetre való visszautalással indul: „*Játék és édes tej nem volt elég*”. Az anya és a szülői ház képzete itt az elképzelt teljességvágyhoz képest hiányos voltával mutatkozik meg, a félelem belemagyarázás nélkül a szülőkre, mentalitásukra is vonatkoztatható, s a fiú kudarcai a szülők több nemzedék tapasztalatából öröklődő aggodalmait is igazolják. A *Virágok térdelnek* ismét egyértelműen utal a kezdetre, sőt a születésre magára, s a paradicsomi állapotba való visszatérés lehetetlenségét is közli: „*már emlőd forró hegységére / fázva se vágyhatnék, anyám*”. Ennek a következetesen végighúzódozó anya-, édes szülőanyamotívumnak talán legteljesebb, látomásos remekműve a *Ha döng a föld*.

*Már tudtam én, ha döng a föld:
szívemhez anyám közelít,*



oda emel, hol felkereng
tej és akácméz illata,
a gyolcs sikongó kapuit
sarkig kitarja, mosolyog,
s rámszabadítván kútjait
a Mindenségben altat el.

A hatstrófás versnek ez az indító szakasza abba a múltba vezet vissza, amelyre emlékezni valójában nem is lehet. A „Már tudtam én” nyomatékos kijelentése a csecsemőkorra vonatkozik, paradox módon mégis hiteles, csak nem az érettebb gyerekkor emlékező-visszaemlékező tudatára kell gondolnunk, hanem arra a tudásra, amely minden újszülötté, s amely eltéphetetlenül köti őket szülőanyjukhoz. A baba valóban „tudja”, hogy most az anyja közelít hozzá, hogy a szoptatás következik, s utána a boldog alvás. Az anya és a gyerek ritmusa egy, a különbség csak a hangerősségben van. A föld döngése és az anya közeledése a földanya és az anyaföld képzeteit is előhívja, a Mindenségben ez is bennefoglaltatik, s itt a kezdetben az is, hogy a kicsi számára az édesanya maga a Mindenség, a kezdet és az élethez kötő legerősebb szál is.

E költemény gondolati és szerkezeti alapja az anya–fiú kapcsolat, s az első négy szakasz egy nevelődési történet is: az újszülött felnőtté válik, feladatok teljesítésére képessé. A fölnevelés feladatköre és nagyszerű teljesítése teszi az anyát Csodálatos Anyává, az istenanya, Szűz Mária alakmásával s így halhatatlanná-sebezhetetlenné. Ez az anya-alak nemcsak a csecsemőszemlélet fókusz, de a kisgyereké is: a második versszak végig emberi és emberfeletti határán egyensúlyoz, az utóbbi felé mozdítva el a látomást, amely így válhat a következő szakaszban a fegyverrel is megölhetetlen, szívárványkörben szinte oltárképben ragyogó édesanya mítoszává. S e keresztényi-templomias mítoszra következik az ősmondai-népmesei, a negyedik szakaszban, a Fehér ló és fia meséjét elevenítve fel. Ez a szakasz azért is különösen fontos, mert a 2–3. versszakok után az anyát a nevelésben ismét igen aktívnak mutatja, s érzékelteti azt is, hogy itt teljes körű, a felnőttkorig tartó feladatról van szó. Fehérlófiát is addig szoptatta az anyja, amíg a legerősebb, minden feladat elvégzésére alkalmas emberré nem vált. Az erőnek elsősorban szellemi-erkölcsi jellegűnek kell lennie

manapság, ezért hoz az anya „törvényt és könyvet”.

A fiú felnőtt, helyt kell állnia. Az első nagy szerkezeti egység után egyetlen szakasz, az ötödik bontja ezt ki, s ez az egyetlen, amelyben közvetlenül nem is jelenik meg az anya:

Európa, íme, itt vagyok,
te félelmemnek fókusz,
gyönyör és tőr itt számosabb
mint a barbárok síkjain,
mezíten itt sikoltozok
sípcsontjaid közt, gótika,
Le Corbusier, inaim
beton-küllőkre csavarod.

A „kész” embernek a világ kínjaival kell szembesülnie. Ismét a lét jellegét meghatározó kulcsszó a félelem. S mintha nemcsak egy fiú válna felnőtté, hanem egy nép is átelné a maga történelmének nagy és máig fel nem oldott változásait. Európának és a barbárok síkjainak szembeállítás egészen a népvándorlás koráig vezet vissza, a gótika és a modern betonépítészet pedig ezer év meghatározójaként mutatja meg a gyönyör helyett inkább kínok sokaságát. Ami a keresztény és a népmondai képzetkörök egymásutánjában harmonikusan illeszkedett egymáshoz, egyaránt az anyát magasztalva, az itt a felnőtt lét disszonanciányegét emeli ki, nyomatékosan ráutalva arra, hogy Európába még mindig „jelentkeznünk” kell, de arra is az *itt vagyok* kijelentésével, hogy másként és mást nem lehet tenni.

A kínok is mítoszaivá nőttek, a zárószakasz mégis megadja ezek feloldását, egyetemes síkon hozva vissza a versindító képet és szemléletmódot a zene, a föld döngése, a tenger moraja, az anya és a mindenségképzet révén. A „nagy zene” a halál széténeklése-elűzése is, de inkább virtuálisan: az „örök halál” áttörése az anyák örök s önfeláldozó nevelésének és a fiúk örök s hősiesség helyállításának köszönhető, s az egyén így válhat létén túl is a Mindenség részesévé:

De zene zendül, nagy zene,
túl alkonyom vérpadjain,
az örök halál falait
anyám sörénye átveri,
s tudom: ha újra döng a föld,
szívemhez anyám közelít,
s akár ha tengert hallanék:
a Mindenség nekem beszél.

Végül az ötvenedik születésnap tájékáról csakis a *Jönnek a harangok*

értem lehet e sor záróköve. 1975 február-márciusában keletkezett, s Ágh István ugyancsak Iszkázra visszatérő írásával együtt jelent meg. Jelentőségét az is növeli, hogy az utolsó kötet címadó írása s az *Életem* önvallomása előtti utolsó lírai műve, s mivel e kötet már csak posztumusz jelent meg, sejtelmessége a halál előérzetének mutatkozott.

A korábbi mű, a *Ha döng a föld* az érett költő egyik legharmonikusabb alkotása, s azért lehet az, mert az anya–fiú kapcsolatot minden rosszon felül állóként, eszményiként képes megragadni s átaramoltatni a létezés egyetemes törvényeibe. Ezek a sajátosságai sokban más módon, de megvannak a *Jönnek a harangok* értem világának is. Nagy László legterjedelmesebb próza-költeménye ez, ám nincs benne terjen-gösség, legfeljebb némi egyenetlenség. A mű hét, változó terjedelmű részre tagolódik, a legrövidebb a nyitó- és a zárórész, ezek a legszemélyesebbek és a leglíraibbak. A harang sokféle dolog szimbóluma lehet, s a falusi, régi városi, kisvárosi lakosság életében a legállandóbban jelenlévő jelkép éppen a harang és szava volt. A harang általában toronyban, a helység legmagasabb, de mindenképp kiemelkedő pontján foglalt helyet, s hangja is egyéni volt, a jó füleek messziről is meg tudták mondani, melyik az ő falujuké. A harang adta meg a napoknak, az éveknek és az élet fordulópontjainak is a ritmusát, s így korántsem csak szakrális, hanem annál is messzebbre nyúló mítoszi jelentésköre is volt.

Amikor Nagy László a szülőföldjéről készült írni, magától értetődően hallhatta meg az iszkázi harangok szavát, amelyek eljöttek érte. Ám ez a harangzó már az első részben sem csak hazahívó jellegű, nemcsak a szülőfaluba hív, az eredethez, hanem az azzal összefutó véghez is, s már itt nyomatékos a halálképzet: „*Sírnak a harangok a hőésésben, ahol a fagyott fiúkat egymásra rakták, akár az ölfát. Harangok, harangok – számontartanak engem is. Jönnek a harangok értem.*” Ám ez még nem a bevégzettség szava, amiként a vers utolsó mondata sem: „*Majd jöjjetek el értem, harangok...*”

A harangok hívó szavára elsősorban

nem meghalni tér haza – ez alkalommal gondolatban – a költő, hanem az eredet és a kiválás ismételtén is fontosnak tartott felkutatására. Az eredet mítosza a mű első nagy csúcspontja: a költő visszavarázsolja önmagát az emberi léte előtti időbe és létbe, hogy elkezdhesse azt a teremtésmítoszt, amelyben „ezüstsisakú ostoros Attilaként” indul el. A születést követi a felnövekedés, s ismét és mindegyre az élet és a halál, a szabad és a megkínzott lét szembesítése, a történelmi tragédiák láncolata, Zápolya és Haynau említése mutat rá arra a létparadoxonra, amit legérzékletesebben itt is a virág-képzettel sikerült kifejezni: „*De láttatok-e kovácsolt láncot végighúzni a violákon? Én láttam, nincs feledés! Én haraggal keretezem-szörnyű kertészeid képét, Magyarország!*”

A prózavers nyitó- és zárórésze mintegy keretbe foglalja a többi, azáltal is, hogy ezekben meghatározó a harang motívuma. Ezek a harangok a tér és az idő végtelenségét ugyanúgy jelképezik, mint tagoltságát: a földgolyó és az egyetlen szülőfaló, a határtalan idő, a számunkra méretezett s az annál is kisebb egységek egyaránt megmutatkoznak. A lírai-elégikus nyitányra az eredetet bemutató állomások következnek. Összetett hangnemű mindegyik, de a leginkább meghatározó a második részben a pátosz, amit az eredetmonda indokol, a harmadik részben a tragikum a lét átélt és átgondolt konfliktusából eredően, a negyedik részben pedig egy lagzi és egy búcsú forgatagát bemutatva a groteszk. A domináns hangnemeknek ez a sora kifejez egy fejlődéstörténetet is: az eredet világával való egyéforrottságtól az eltávolodásig-elidegenedésig. Ugyanakkor nagy vonalakban Nagy László költészetének alakulástörténetét is leképezi, hiszen ha nem is ilyen egyértelműséggel, de az elégikus, a pátoszos, a tragikus, a groteszk jelleg ilyen sorrendben vált jellegzetes költői hangnemmé és szemléletmóddá is.

Az eredetre a kiválás „története” következik. Az átmenet szinte észrevétlen az ötödik részben: a szülőknél a munka igájában eltelt örömtelen és rettegéssel teli sorsa, a szörnyű, pokoli látomások összevegyítik az eddigi

hangnemeket, mintegy igazolva, hogy „*itt a pokol a földön, de a menny az sehol*”. Ez a világ nem vállalható, nem igazán méltó az emberhez, ezért kell elhagyni. A hatodik rész már egyértelműen a kiválás „eredetmondája”: egy kényes ízlésű növendék-ifjú útnak indulását segítik az emberi szellem mitikus nővé hatalmai: „*Mozart itt nem muzsikál, de értem jön, mint a Többiek, mert összesusogtak, hogy elvigyének a barbárok füveiről*”. Szinte a világszellem kifejezője lesz Mozart nagy kiskorú szerzeményével is, zenéje pedig azonosul a mindenség zenéjével. A „Többiek” közül Berzsenyi Dániel kap nevesített s mítoszi szerepet, az a költő, aki nem csupán földije a megidézőnek, de egyik kedvelt elődje, szemléletben, nyelvi erőben rokona. Berzsenyi az a Génusz itt, aki a jelképes gesztussal kiválasztottá-táltossá-költővé avatja utódát: „*Mennydörgésből alkotom glóriámat, míg megsikerednek füleim, s meghasadnak az erdő zöld fülei, megrepednek a madártojások, míg megreped előttem a Sághegy, s kilép Dániel, a költő, kinyitja könyvét, fehér az, akár a tél, s havából nekem adja a szárnyat: Lollija barna szemöldökét.*”

Ezt a szürrealisztikusan képzetes költőavatást a higgadtan elégikus zárórész követi, a búcsúzás, amelyben döntővé válik az édesanyától való elszakadás. Az anya szinte rituálisan utoljára mossa a fiú haját, utoljára vasalja ki az ingét: „*Megyek már az iskolák boltívein is túlra, országútnál is hosszabb kova-szagu útra... ma-rína ga-mína-fa... Elejtem a verset. Majd jöjjetek el értem, harangok.*” A „majd” nem sürgeti a harangok eljövételét, a „kova-szagu út” még tart, s erő is van hozzá. Szükség is mutatkozik rá, hiszen az útnak ez a minősítése sok mindenre utalhat, de könnyed sétára soha. A kova rendkívül kemény kőzet, ezért is alkalmas tűzcsiholásra. Ez utóbbi egyértelműen pozitív képzet lehetne, de az út „keménysége”, tűzszerszámok általi felnelegedettsége forró talajon járást, pokol-jelleget is felidézhet a szag kiemelésének köszönhetően. Ez az út azonban világ-vándorlás is, „*Fehérlófia*” vág neki a rettentő próbáknak, s ezek nemcsak az alvilágba, de akár a tüzes naphoz is elvezethetnek, miként a *Csodafiú-szarvas* strófáiban. Az út végén azonban a legnagyobb

hősre is a halál vár. S ez nem nyomtalan megsemmisülés. A prózavers második része, igaz, a visszasejtésedés kapcsán, így fejezi ki ezt: „*Nem félek a rohamos kicsinyedéstől, nem félek a semmisüléstől. Mert fény vagyok immár, ózon, a villám szaga a kövön. Egy csillag távoli tekintete, a Hold babonája, dagálya.*” Innen kezdődik a sejtecskévé változás. Az anyag és a szellem hatalmas körforgásában bármi megeshet, de a költő természetesen legfeljebb jelképesen gondol a lélek-vándorlásra. A „*villám szaga a kövön*” és a „*kova-szagu út*” párhuzamossága, s az előbbivel a teljes azonosulás erősíti, hogy az út az övé, a kiválasztott emberé, de a maradéké is, hiszen akár a pokol, akár a nap tüze hevíti, mindenkire az a sors vár, ami a szülőkre, akik „*Elégnek a Napban, esnek hamurajznak a Holdba*”.

Az életút határpontjainak ezek a számvetései egybecsengenek az életmű egészével. Magától értetődő, hogy e versekben felfokozott a számvetés következetessége, hogy a legalapvetőbb létkérdésekről van szó. A válaszok hullámmozgást mutatnak a pályán, de az ötvenes évektől kezdve mindig az emberi helytállás ügye kerül a középpontba. A léte fenyegető biológiai és társadalmi veszélyek végső soron leküzdhetetlenek, mégis rendre neki kell gyűrőközni a viadalnak. E számvetések mindig az eredetig nyúlnak vissza, s a jövőt firtató célképzetig előre. S épp e pólusok adják meg a csodát: a feloldást, a pusztulás korlátozottságát, az élet örök igazságát. Az eredet és az egész lét igazi hőse az édesanya, aki megszüli, felneveli a fiút, tartást ad, hogy nekivághasson útjának. Ezt az utat mindvégig a célképzet irányítja: a kiválás, a hőssé válás eszméje. Anyát és fiát mítoszi képzetek lengik be, de nincs ebben semmi anakronizmus, a költő nem elmenekül a huszadik század világából, hanem éppen annak feloldhatatlan ellentmondásait teszi elviselhetőbbé a hétköznapi és a mítoszi, az egyedi és az örök emberi szintézisével. Bizonyítva egyúttal azt is, hogy az emberi lényeg, amióta ember van, nem változott.



Cs. Kovács Károly

„A parasztság kezébe akartam jó könyveket adni...”

Beszélgetés Hartyányi Istvánnal, a népi írók egykori kiadójával

Tavaly december 10-én ünnepelte Hartyányi István, az egykori Turul, majd Misztótfalusi könyvkiadó vezetője a 80. születésnapját. Szerényen ünnepelt; rokonai, barátai, régi és új munkatársai, ismerősei köszöntötték. Az eseményről nem számolt be sem a nyomtatott, sem az elektronikus sajtó. Nem kapott az ünnepelt semmilyen állami kitüntetést, elismerést – pedig a magyar művelődés egyik legelszántabb és legerősebb munkása volt a negyvenes években. És valószínűleg az is marad, ha a „fordulat éve” után a politika nem „hagyhatja torzóban” kiadói tevékenységét. Vállalkozása egyedülálló volt a maga nemében: kizárólag csak a népi írók műveinek a kiadását és terjesztését tűzte ki célul.

Életéről, munkásságáról kérdezem Hartyányi Istvánt, a népművelőt –, mert ő, a szó legtisztább értelmében az volt –, hogyan került kapcsolatba a népi írókkal, és hogyan indult meg ez az egyedülálló vállalkozás?

– A Szolnokhoz közeli Vezsenyben születtem 1914-ben református parasztcsaládban. A családom a Hajdúságból települt oda akkor, amikor Bocskai felszabadította a hajdúkat. Ezt onnan tudom, hogy 10 éves voltam, amikor a vezsenyi református templom tornyának a gombját kicserélték. Ebben találtak egy csomó iratot, többek között azokról a családokról, akik a Hajdúságból jöttek Vezsenybe.

Ez a szülőföldem. Nyolc sír van ott, amit minden évben meglátogatok. Szabó Pál mondta, hogy a fejfák az embert oda kötik, ahová való.

A szülőfalum tiszta református volt, ezért is kerültem a Debreceni Református Gimnáziumba. Szolnok kézenfekvőbb lett volna, de ott csak állami reál-gimnázium volt abban az időben. A gimnázium után a debreceni egyetem bölcsészkarára íratkoztam be, földrajz-történelem szakra, de az irodalom

is nagyon érdekelt. Debrecen olyan hely volt, ahol pezsgett az irodalmi élet. Működött az Ady Társaság, amelyet Gulyás Pál és Juhász Géza vezetett. Én kollégista voltam, volt időm, és eljártam a Társaság minden előadására.

Oláh Gábort is naponta láttam, ahogy a kollégium előtt elvágatott. Az évfolyamtársaim között is sok irodalomkedvelő volt. Jó barátom volt például Barcza Gedeon, aki kiváló Ady-szavaló volt, és később magyar és nemzetközi sakknagymesterként lett világhírű. Két évvel volt idősebb nálam, és ő volt az egyetemi Turul Szövetségben belül az Árpád Bajtársi Egyesület vezetője is. Szóval pezsgő irodalmi és mozgalmi élet volt Debrecenben. Megalakult a Márciusi Front és innen indult a Válasz folyóirat is. Később, ez utóbbi felköltözött Pestre, és meg is szűnt, amikor az írói perek megindították. Féja Gézát a Viharsarok c. szociográfiájáért, Kovács Imrét pedig a Néma forradalom c. munkájáért fogták perbe. Mindketten a földbirtok reformjáért küzdöttek.

A perek miatt kényszerű szünet volt egy ideig, de 1939-ben elhatároztuk, hogy újraindítjuk a mozgalmat. Pesten a Turul Szövetségben belül a vezetőségben a népiek kerekedtek felül, akik támogatták a népi gyökerekből táplálkozó magyar kultúrát.

Engem választottak meg az egyetemen a bölcsészek az Árpád Bajtársi Egyesület vezetőjének: előttem Újhegyi Szilárd volt a jogászok vezére. Nagyszerű társaság jött össze: az az Imre Samu volt az alvezérem, aki később kiváló nyelvészprofesszor lett, de ott volt Balogh László is, aki a Miért szép? c. műsort vezette sokáig a rádióban. Elhatároztuk, hogy az irodalom területén fogunk mozogni. Meglátogattuk például Veres Pétert Balmazújvároson többször is, és újraindítottuk az Új Vetés c. lapot. A nem sokkal azelőtt elhunyt Györffy István emlékére népnyelvi szókincsgyűjtő versenyt írtunk ki, és 1940 tavaszán megrendeztük a III. Debreceni Diétát is, ahol egy délután tartott előadást Móricz Zsigmond és Németh László. Né-



A képen az első sorban balról jobbra Dömötör Sándor, Dobi István, Jócsik Lajos, Hartyányi István, Szabó Pál és Futó Dezső az 1943-as szárszói konferencián

meth Lászlót már ismertem korábbról, ő sokat járt le Gulyás Pálékhoz Debrecenbe. Móriczot akkor ismertem meg személyesen, én mentem ki elé a pályaudvarra és kalauzoltam az egyetemre.

1940. március 15-én én voltam az egyetemi ifjúság szónokája. Az egyetem aulája zsúfolásig megtelt. A közönség soraiban foglalt helyet a főispán, Losonczy István is. Olyan beszédet mondtam, hogy szinte megfagytak a méltóságos arcok, a diáktársaim pedig tomboltak a lelkesedéstől. Az Új Vetés ünnepi száma vezércikkének a címe A szociális nyomorúság volt. Az ügyész elkobozta, és közölte velem, hogy az említett cikk súlyosan veszélyezteti a társadalmi rendet. Kevés hiányzott, hogy nem indított ellenem eljárást. Ebben az évben megszerveztük a népi írók könyveinek az árusítását a könyvnapon. A könyvsátrunkat a Ferenc Józsefre keresztelt Piac-utcán, a Gambrius étterem előtt állítottuk fel. Első nap Veres Péter volt a vendégünk, aztán Gulyás Pál és a többiek. Nagy sikerünk volt, nagyobb forgalmat csináltunk, mint a hivatásos könyvkereskedők, akik Herczeg Ferenc, Harsányi Zsolt, vitéz Somogyvári Gyula és a hozzájuk hasonló írók könyveit árulták. Legjobban Móricz Magvető címmel összeállított gyűjteménye fogyott. Ez egy 320 oldalas válogatás volt a magyar irodalom legszebb alkotásaiból, a borítón Medgyessy Ferenc rajzával. Sokat eladtunk a Kelet Népe, a Magyar Élet, a Magyar Út és az Új Vetés könyvnapjainak számaiból is.

Nem sokkal a könyvnap után kaptam egy táviratot Móricz Zsigmondtól, hogy másnap délben vár az Angol Királynő nevű étteremben. Ez az étterem a Kossuth utcán volt, a színházzal szemben. Akkoriban Zsiga bácsi sokat járt le Debrecenbe. Mint később megtudtam, volt ott egy Magosné nevű szerelme. Elmentem tehát a jelzett időpontban az Angol Királynőbe, ahol már bent ült Zsiga bácsi. Elmondta, hogy Pesten Püski Sándor és Boros Lajos megalakították a Turul Szövetség Könyv- és Lapterjesztő Kft.-t, és szeretné, ha én is felmennék, és elvállalnám a terjesztői feladatokat. Akkor

már Móricz is kiadó volt, '39 decemberében átvette Szabó Páltól a Kelet Népet, és a Magvető antológiát is saját kiadásában adta ki. Működött már Püski Sándor Magyar Élet kiadója is, és a Bolyai Akadémia Kiadó, amelynek vezetője Kovách Aladár volt. A terjesztő vezetői lényegében ketten voltak: Püski és Boros Lajos, a Bolyai Kollégium igazgatója. De egyiküknek sem volt annyi ideje, hogy érdemben is foglalkozzon a terjesztéssel. Püskit teljes egészében lekötötte a kiadói munka és a könyvkereskedése, Boros Lajost pedig a kollégium igazgatása. Ez a kollégium lett később a Györfly-kollégium. Ő vetette meg az alapját, valamint az utána következő igazgató, Fehér Gyula, Fehér Lajos bátyja, aki szintén nagy Györfly-tisztelő volt.

Akkor végeztem el a bölcsészkart, és úgy volt, hogy Nagykőrösrre megyek tanárnak az Arany János Gimnáziumba. Már megvolt a helyem. Zsiga bácsi ajánlata, mint derült égből a villámcsapás, váratlanul ért. De végül igent mondtam. Fölutaztam Pestre az Eötvös utcába, a Kelet Népe szerkesztőségébe. Innen Boros Lajoshoz mentem. Ő tájékoztattott az ügyek állásáról, és bemutatta a munkatársakat. Sajnos, anyagiilag eléggé válságos volt a kft. helyzete, nem sikerült a könyvhét, sok volt a remittenda. Arra a könyvnapra adták ki pl. Németh László kétkötetes Minőség forradalmát, Veres Péter Mit ér az ember ha magyar? és Erdélyi József Emlék c. kötetét. Teljesen újra kellett gon-

dolni az egész terjesztési koncepciót. Először is mecénásokat kellett keresnem. Olyan tőkeerős vállalkozókat, akiknek szívügyük volt a magyarság sorsa és kulturális felemelkedése. Végül a Honszeretet Egyesületnél találtam támogatókra. Arany Bálint és barátai annyi pénzt adtak, amennyi kellett. Ebből ki lehetett fizetni a tartozásokat.

Püski és Boros Lajos kivált a terjesztőből, és én lettem az ügyvezető igazgató. Új alapokra helyeztem a munkát. Tanárok, tanítók, könyvtárosok részére felhívásokat küldtem szét, amelyekben felkértem őket diákjaik révén a terjesztőmunkára. Természetesen tisztes jutalék ellenében. Ismertetőket, prospektusokat készítettem, megrendelőket nyomattam, ügynöki hálózatot szerveztem, és mentem mindenová, jártam az országot, ismertettem céljainkat. Nem volt könnyű munka, de belejöttem. Az ügyet láttam magam előtt, az hajtott előre. A társaim is ilyen megszállott emberek voltak. Olyan értelmiségiek, akik nagyon szerették az irodalmat, és a népi irodalmat úgy ítélték meg, hogy abban a magyar valóság testesül meg.

Forgolódásaim közben gyakran találkoztam írókkal. Addig is sokat ismertem közülük, de most szinte naponként akadtak az utamba. Láttam, hogy milyen áldatlan helyzetben vannak sokan, és milyen anyagi gondjaik vannak. Egyszer a kifutófiú helyett én mentem el Szabó Dezsőhöz, mert a



Püski Sándor, Hartványi István, Püski Sándorné



vállalat vevői sok esetben a Szabó Dezső-füzetekből is rendeltek. Ezeket Szabó Dezső maga adta ki, és otthon árulta a lakásán. Nem akartam én semmi különösöt tőle, csak kíváncsi voltam a körülményeire. Végtelen szomorúsággal léptem ki a lakásából, és feltettem magamnak a kérdést: miért kell egy magyar írónak így élni? Majdnem nyomorúságos körülmények között. Ezután döntöttem el, hogy kiadással is bővítem a kft. profilját.

Nagy kérdés volt, hogy mi legyen az indító könyv? Némi töprengés után úgy döntöttem, hogy Györfly István Nagykunsági krónikájával kezdünk. Györfly nem sokkal előbb halt meg, ismertem a munkásságát és nagyon szerettem. Fehér Gyula, aki ismerte a családot, elvitt az özvegyhez és ott előadtam a tervemet. Elmondtam, hogy szeretném Györfly összes munkáját kiadni. Létre is jött a szerződés, és Györfly György, Györfly István kisebbik fia vállalta a Nagykunsági krónika szerkesztését és sajtó alá rendezését. Én adtam ki másodjára, mert Karcagon már 1922-ben megjelent. Az 1941-es könyvnapra jött ki a könyv, és nagy siker volt. Minden példány elfogyott még a könyvnapok alatt. Egyébként erre a könyvnapra az ország különböző városaiban több mint száz könyvsátrat állítottunk föl. Nem változtattam a „debreceni elven”; csak olyan könyveket árultunk, amelyeknek az íróit is vállaltuk! A pesti sátrakban Bolyai kollégisták árusítottak, Kardos László, Csenki Sándor és társaik. A különböző kiadóktól, az Athenaeumtól, a Révaitól, a Franklintól stb. beszereztük a népi írók munkáit. Súlyt helyeztünk az Exodus kiadó könyveinek a terjesztésére, és természetesen a Püski-féle Magyar Élet kiadványok külön becsben részesültek. Kiadói terveim egyáltalán nem irányultak Püskiéek ellen, hiszen a népi irodalom és a népi írók érdekeit szolgálták. Püskiéeknek nem lehetett sok panaszra okuk, mert nem is váltóval, hanem készpénzzel és azonnal fizettünk nekik.

A Nagykunsági krónika után beindult a könyvkiadói tevékenységünk. A „Tücsök” Irodalmi és Művészeti Szövetkezet révén helyiséghez is jutottunk. A szövetkezetet még Erdélyi József alapította 1939-ben, miután a kúria elkobozta a Fehér torony c. verses-

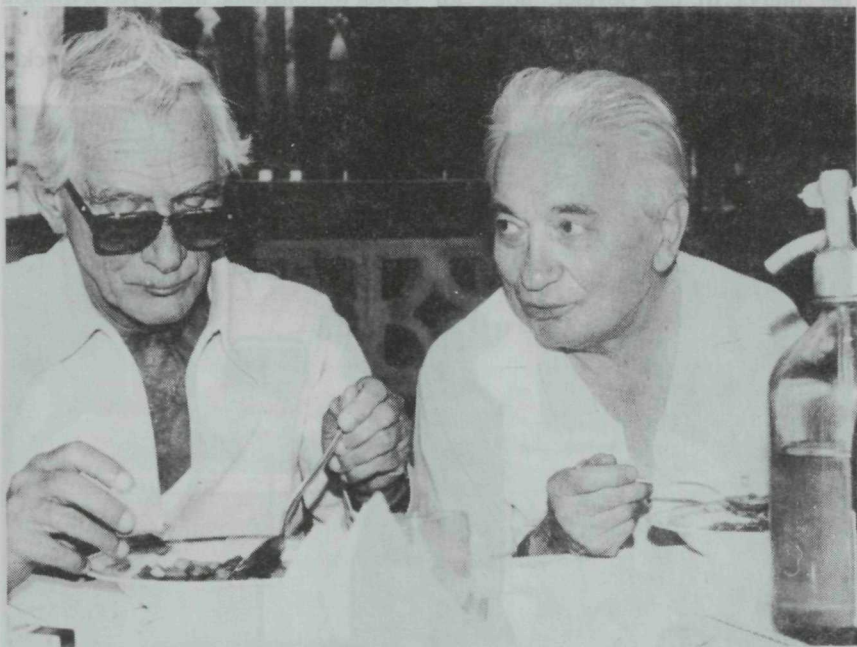
kötetét, és felfüggesztett fogházbüntetésre ítélte. Ő lett az első elnöke, aztán nem sokkal később Medgyessy Ferenc szobrászművész. A Tücsöknek volt egy négyszobás bérlete a Rákóczi út 20-ban. Ott rendeztek irodalmi délutánokat, kiállításokat és klubdélutánokat. Egyszer Veres Péter vitt el, és Medgyessy Feri bácsi felajánlotta, hogy átadja nekünk a bérletet, mert elég nehéz a fenntartás, sok a rezszi és ők nem nagyon értenek az üzlethez. Az ajánlat megtetszett, átvettük úgy, hogy nekik egy helyiséget ingyen biztosítottunk.

Két folyóirat is hozzánk csatlakozott. Az egyik a Magyar Út, a másik a Magyar Élet c. nemzetpolitikai szemle, amelyet Fitos Vilmos szerkesztett. A Magyar Út c. lap kiadója sokáig az SDG (Soli Deo Gloria) nevű református diákszervezet volt. 1935-ben kivált az SDG-ből, és kiadója Pap Béla lett, aki főszerkesztőként is jegyezte a lapot. Mivel Vácon, majd Karcagon lett református lelkész, nem tudott teljes erővel a lappal foglalkozni, így Gombos Gyula, a fiatal író szerkesztette. 1941. január 1-jén vettük át a lapot, ami azt jelentette, hogy ettől az időtől kezdve mi finanszíroztuk és terjesztettük. A Magyar Út ettől kezdve, akárhová is mentem, mindig velem volt. Propagáltam és előfizetési akciókat szerveztem rá.

A Nagykunsági Krónikát követően erőteljesen beindult a kiadói tevékenységünk, bár el kell mondanom, hogy nem a kiadás volt az elsődleges cél. Ennél sokkal fontosabb volt, hogy a jó könyvek terjedjenek. Olyan olvasótábor szerettünk volna kialakítani, akik hozzánk fordulnak könyvekért. Kultúrájában akartuk felemelni a népet és a parasztságot; a parasztok kezébe akartam jó könyveket adni.

Keményen és sokat dolgoztunk, aminek meg is lett az eredménye. 1941-ben már négy író, Erdélyi Józsefet, Kodolányi Jánost, Németh Lászlót és Szabó Pált szerződés kötötte hozzánk, és minden hónap elején négyszáz pengő előleget kaptak megírandó műveikre. Erdélyi Józseftől megjelentettük a Villám és virág c. verseskötetét és a kétkötetes önéletrajzát. Kodolányinak a tanulmányait adhattuk csak közre, a Csendes órákat, a Zárt tárgyalást, a Soumit –, mert a regényeinek az Athenaeum volt a kiadója.

Németh László regényeit a Franklin adta ki, mi a Tanú utáni tanulmányait rendeztük sajtó alá. Viszont nagyon büszke vagyok arra, hogy Szabó Pálnak a trilógiáját én adhattam ki elsőnek. A Lakodalom, Keresztelő, Bölcső után a Politika és a Tíz esztendő c.



1986. szeptember 17-én Petőváriéknál Újpesten Gombos Gyula és Hartyányi István

regényei is a Turulnál jelentek meg először.

Szabó Pállal szinte testvéri kapcsolat volt. Ő volt az író, akinek a művei könnyen rászoktathatták a parasztságot az olvasásra. Szabó Pál már a '30-as években feljött Pestre és megvette a Szabad Szót Mezőfi Vilmostól, az agrárszocialista mozgalom egyik vezetőjétől. Ő lett a kiadója is. A Múzeum körút 15-ben, ott, ahol Györffy Györgyék is laktak, ott volt a szerkesztőség. A Szabad Szó gazdasági vezetője B. Farkas Ferenc, Györffy István veje volt, a Parasztpárt oszlopos tagja, Kovács Imrénének a jobbkeze. Szóval itt dolgozott Szabó Pál, míg egyszer csak azt vette észre, hogy nincs ideje semmire, egyre rosszabbakat ír, és egy napon fogta magát, felpakolt egy teherautóra és hazaköltözött Biharugrára. Amikor én feljöttem Pestre, ő már nem volt itt.

Szabó Pálnak Holló Valéria mutatott be, aki sokat járt fel a Tücsök Szövetkezet klubdelutánjaira, és már régebről ismerte Szabó Pált. Egyszer, amikor Szabó Pál feljött Pestre, fölhevott telefonon, én elmentem, s rögtön megkötöttem vele a szerződést. Kifizettem neki a havi járandóságot, az előleget. Még áldomást is ittunk rá. Megöleltük egymást és elváltunk. Egy hét múlva írt egy levelet, hogy jól megy az írás, csak írógépszalag kellene. Azonnal küldtem le neki szalagot.



Szathmáry Lajos (Chicago) és Hartyányi István Bécsben

Két hónap múlva már jött is egy csomag tőle, benne a Lakodalom kézírata. A regény 1942 húsvétjára jelent meg. Még azok is dicsérték, akik addig fenn tartással fogadták az írásait.

Szabó Pállal mindvégig harmonikus és kifogástalan munkakapcsolat volt. Egyszer egy bécsi fordító, Harry Lux, jelentkezett, hogy a Viener Verlag kiadónak lefordítsa a trilógiát. Szabó Pál rábízta a képviseletet. Elváltam, de csak úgy, ha én egy fillért sem kapok. Meg is jelent a „Der rote Goz”. Emlékszem arra is, hogy milyen sokat töprengtünk, mi legyen a trilógia összefoglaló címe. Ültünk egy Üllői úti vendéglőben és óráig csak címeket

mondunk. Végül is a Talpalatnyi föld lett a címe.

Budapest ostromáig, a II. világháború befejezéséig a Turul kiadó, amelynek felelős vezetője voltam, 51 könyvet adott ki. A Bolyai Akadémia kiadó 36 kötetet jelentetett meg, én ebből hetet finanszíroztam. A Bolyai Könyvek szerkesztője Kovách Aladár, segédszerkesztője pedig Szamosi József volt.

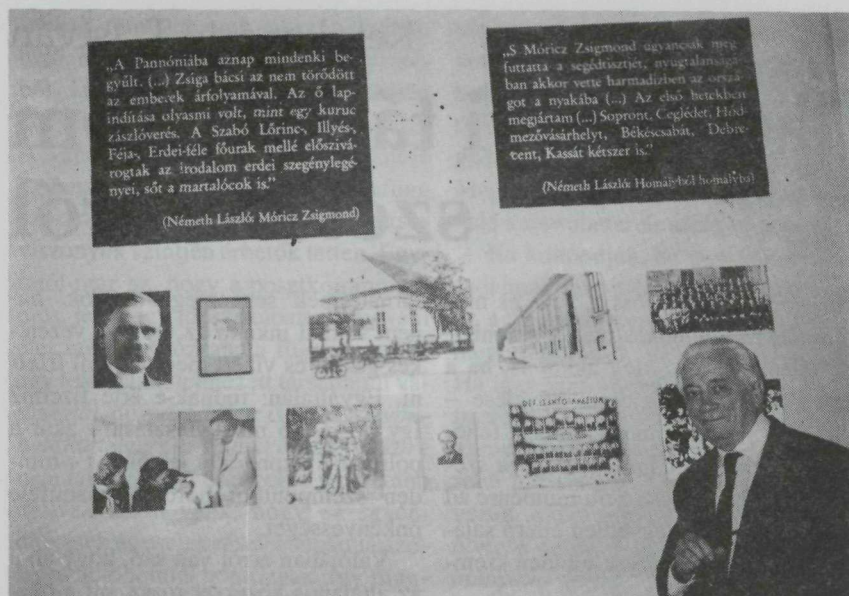
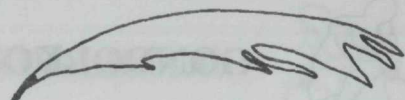
A front után, alighogy elhallgattak a fegyverek, összejöttünk a Rákóczi úti irodánkban. Megtudtuk, hogy Szabó Dezső a front alatt meghalt. Összejöttünk egy páran január 23-án, és a Rákóczi téren a fagyos földre eltemettük. Nagy Gyula református lelkész barátunk mondott búcsúbeszédet.

Azt beláttam, hogy Turul névvel nem lehet tovább folytatni a kiadói tevékenységet. Már elkezdődött a népi írók megbélyegzése; Erdélyit, Németh Lászlót, Sinkát, Kodolányit „kűtmérgezőknek” nevezték. 1945. március 1-jén negyvenegyen jöttünk össze a Hon-szeretet Egyesület nagytermében a Semmelweis utcában, és megalapítottuk a Misztótfalusi Közművelődési Szövetkezetet. Én magam írtam alá elsőnek, 50 üzletrész jegyeztem. Egy üzletrész 20 pengő volt. A pártokkal kapcsolatban megosztott volt a társaság. Sokan a Nemzeti Parasztpárttal rokonszenveztek, mások a Kisgazdapártba léptek be. Én úgy döntöttem, hogy nem lépek be sehová.

Nagy Ferenc hívására a Parasztszö-



Hartyányi István és Grezsa Ferenc irodalomtörténész



**Németh László-kiállításon a Petőfi Irodalmi Múzeumban
1991. május 20-án**

vetségben elvállaltam a Közművelődési Osztály vezetését. Kiss Sándor volt a Parasztszövetség igazgatója. Arra fektettük a hangsúlyt, hogy a vidéki szervezetek közművelődési, népfőiskolai tanfolyamokat szervezzenek, vagy önálló népfőiskolát indítsanak. Kiadványokkal segítettük őket. Kiadtuk a Hasznos füzetek c. sorozatot és az Érdekes könyveket. Ezzel párhuzamosan a Misztótfalusi Kiadót is szeretnénk volna beindítani. Amikor március 1-jén megalakultunk, viták voltak a névválasztás körül. Én a Magvető elnevezést javasoltam, de Gombos Gyula és Szíjgyártó László javaslatára a nagy magyar nyomdász neve mellett szavazott a többség. Azt nem tudtuk, hogy évekkel azelőtt már alapítottak ilyen névvel egy kis egyházi kiadót Szíj Rezsőék. Ki is adtak néhány könyvet, például Kocsi Csörgő Bálint: Magyar vértanúk nyomában c. könyvét. Ezeket azonban egyházi vonalon terjesztették, a hivatalos könyvkereskedelemben nem voltak ismertek. Szíj Rezső bekapcsolása, aki református lelkész volt, ezért is volt célszerű. Ketten csináltuk a kiadót ezután. Első könyveink 1946 karácsonyára jelentek meg. Viszont sem rövid, sem hosszú lejáratú hitelt nem kaptunk, pedig Nagy Ferenc közbenjárt a pénzügyminiszternél.

Közben barátainkat, Arany Bálintot, Fáy Aladárt, Fitos Vilmost, Hamza Andrást letartóztatták a Magyar Közőség nevű összeesküvésben való részvétel miatt, amiről mi azt sem tud-

tuk, hogy eszik-e vagy isszák. Felmorzsolták a Parasztszövetséget is. Többen emigráltak, másokat pedig bebörtönöztek. 1948-ban pedig beállamosították mindent, így megszűnt a kiadónk.

A Misztótfalusi kiadónak rövid, 3 éves tevékenysége alatt 25 önálló művet jelentetett meg. Kiadtuk többek között Kovács Imre Néma forradalom című igen jelentős művét, amelynek első, 1937-es kiadását elkobozták. Megjelentettem Szabó Pál Dózsa-regényét, A nagy temetőt, Veres Péter Húsz év és Szűcs Sándor Pusztai krónika c. munkáját.

A kommunista hatalomátvétel után



A dunakeszi Németh László Általános Iskolában. Hartványi István, Beke Kata, Németh Magda és az iskola igazgatója.

szétszóródott a társaságunk. Ki ide, ki oda került. Én az ötvenes években az egyik budapesti Közért Vállalat főkönyvelője lettem, egészen nyugdíjaztatásomig. Nyugdíjaskoromban aztán újra az irodalommal foglalkozhattam. 1983-ban Németh László munkáihoz készítettem Mutatót. Ez a Szegedi Somogyi Könyvtár kiadásában jelent meg. Aztán a Petőfi Irodalmi Múzeum kiadta a Németh László bibliográfiánkat, amelyet Kovács Zoltánnal együtt állítottam össze. Csornán 1987-ben és 1988-ban Szíj Rezső bibliográfiámat, és Erdélyi József írásainak Mutatóját adták ki. Saját kiadásomban megjelentettem a Szabó Dezső írásai című füzetet. Ebben a címek és leleghelyek vannak sorrendben. Budai Balogh Sándorral – aki harminc évig Szabó Dezső-kutató volt – megcsináltuk az 5200 tételből álló Szabó Dezső-bibliográfiát. A Petőfi Irodalmi Múzeum évről évre halogatja a kiadást.

A Szenci Molnár Társaság 1993-ban kiadta a Kovács Imre-bibliográfiámat, '94-ben pedig a Kovács Aladár-bibliográfiát. Most a napokban, ugyanez a kiadó jelentette meg Egy könyvkiadó emlékei című munkámat, amelyben részletesen beszámoltam kiadói tevékenységemről.



Kerékgyártó T. István

Vázlat a helyi társadalom széteséséről

Az elmúlt évtizedben elég sok ismeret és tapasztalat gyűlt össze a helyi társadalom működéséről; többnél több tanulmány foglalkozott a helyi hatalom újraszerveződésével, a közösségi viszonyok átalakulásával, s egyáltalán azokkal a jelenségekkel, melyek a települési viszonyok körébe tartoznak. Akár azt is mondhatnánk: elsősorban azok az elemzések voltak meghatározóak, melyek az ún. kemény tények (infrastrukturális elmaradottság, térségi kapcsolatok jellege és foka, stb.) feldolgozásán alapultak. Kevésbé irányult a figyelem azokra a tünetekre, melyek a helyi társadalom működésmechanizmusában a mikroviszonyokra utalnak. Kezdve attól, hogy a család szerepe miként változott meg, folytatva azzal, hogy a munkanélküliség milyen traumákat okoz akár a társas kapcsolatokban is. A strukturális elemzések – ha mégoly figyelemre méltó eredményeket is hoztak – viszont semmiképp sem helyettesíthetnek mindent. Mert a mikroviszonyok minduntalan keresztbemetszik a mezo- vagy makroviszonyokat. Akár azt is mondhatnánk: a társadalmi feszültségek egyre inkább „magánéletivé” válnak, miközben például a munkanélküliségnek, a nap mint nap megélt létbizonytalanságnak a privátszférára nehezedő terhei egyre nyilvánvalóbb zavarokat, tömeges méretekben jelentkező életproblémákat okoznak. S ezek a jelenségek nem csupán a városokban érzékelhetők, hanem éppenséggel a falvakban is. Ha viszont az okok keresése általános szinten történik, a lehetséges terápiás javaslatok is óhatatlanul általános érvényűek maradnak. Cseppet sem segítik elő, hogy az eltérő sajátosságokra és kiváltó tényezőkre fény derüljön. Holott mindazok a változások, melyek makrostrukturális szinten az életszínvonal drasztikus csökkenésével, a fogyasztási lehetőségek beszűkülésével, az általános jólét és elégedettség csök-

kenésével függnek össze, más és más fénytörésben jelennek meg a különböző településeken. Még akkor is, ha a személyi szabadságjogok bővülése – elvileg – másfajta megközelítést feltételez. S ha elfogadjuk is, hogy a szegénység növekedése nem mindenre ad magyarázatot, az egyedien eltérő sajátosságok feltérképezése minden szempontból sürgető.

A többféle értelemben vett depriválódás (kezdve az anyagi javak szűkösségétől a pszichoszociális és -kulturális megfosztottságig) nyilvánvalóan a legrosszabb helyzetben lévő társadalmi csoportokat sújtja. Az amúgy is sokszorosan érintett szegény és pauperizálódó rétegeket, akik viszont térben is meghatározottan helyezkednek el. *Elsősorban azokon a településeken, ahol a szegregálódás – mely korántsem jelent pusztán térbeli elkülönülést – viszszaforthatatlan.* Akár abból a szempontból is, milyenek az egzakt mutatók. Melyek különben mégsem annyira megbízhatók, hogy érvényes következtetéseket lehetne megfogalmazni. Mert elég csak arra gondolni, hogy a falusi társadalmakban élők közérzetmutatói nagyjából különböznek a városokban élőkétől. Erre utalhat a lakáskomfort eltérő foka, vagy éppen a fogyasztási szokások különbsége. A rétegspecifikus sajátosságok kétségkívül meghatározók. Ha például egyetlen mutatóként azt használjuk, hogy a peremre szorult falvakban mennyi a parabola-antennák száma, a véletlenszerű mutató korántsem a városi-falusi életmódbeli különbséget jelzi. Azt is, de nem olyan mértékben, mint ahogyan gondolnánk. Az örökölten hátrányos helyzetű falusi rétegek és csoportok közérzetét a legkevésbé sem befolyásolja, hogy esetleg több televíziós műsort képesek-e nézni vagy sem. Ha a megélhetésről van szó, mindez szükségképpen háttérbe szorul. Közérzetjavító tényezőként az újabb sorra épülő

tornatermek sem meghatározók, hanem sokkal inkább az, hogy a vezetékes gázért és vízért mennyit kell fizetni. Egyáltalán: tudnak-e érte fizetni? Így a mutató megválasztása – akár a politikai viszonyokat jelzőké is – minden szempontból hordoz valamiféle önkényességet.

Valójában arról van szó, hogy ahol az általános közérzet rossz, ott a település elnéptelenedése természetes védekezési reakciót jelez. De nemcsak ez, hanem ugyanígy jelzésértékű a társadalmi önszerveződések, egyesületek hiánya is. A megélhetési gondokkal küszködők aligha tarthatják fontosnak, hogy a közösség ügyeiben tevékenykedjenek. Még a társas kapcsolatok minőségére is hat az, hogy kik tartják fenn segélyből magukat, illetve kik milyen vészesen fogyó tartalékokkal rendelkeznek. Mert az statisztikai tényként fogható fel, hogy egy-egy településen hány méter hosszú járda, vezetékes víz épült, de az már korántsem, hogy az önkormányzatok célpreferenciái mennyire találkoztak a helyi lakosságéval. Ha a közigazgatás szintjén több demokrácia van is, az intézmények működtetése ettől nem változik. A materiális mutatókban mért komfortosság nem hat közvetlenül a lakópolgárok belső világára, hiszen az egyéni kiszolgáltatottság és megfosztottság ettől nem mérséklődik. Vagy még a cselekvési terek sem bővülnek. *A demokratikusan megválasztott helyi önkormányzat a lakópolgárok döntési felelősségére, szerepére és lehetőségeire egyáltalán nem gyakorolt akkora hatást, hogy minden megváltozott volna.*

De úgy is fogalmazhatnánk: a helyi társadalom szétesését a politikai mező demokratizáltsága legfeljebb csak késlelteti. Legfőképpen azért is, mert a lakópolgárok szűkebb környezetében a válságtényezők ugyanúgy hatnak. Peremfeltétel a gazdasági és a társadalmi válság, ám ennek nyomai sokkal súlyo-



sabbak, mint ahogyan sokszor érzékelhető. Mert – akár a családok helyzetéből kiindulva – a munkanélküliség közvetlenül is krízis-előidéző tényező. A válságtünetek konkrét megjelenése ugyanakkor közvetlenül összefügg azokkal a szerepekkel, melyek a társas viszonyok szintjén érhetőek tetten. Egyfelől igaz az, hogy a posztkommunizmus jelenlegi időszakában az egyéni élet számos mozzanata függetlenedett egy totálisan értelmezett társadalmi valóságtól, de *másfelől az is kétségbevonhatatlan, hogy az egyéni cselekvés köre nem bővült*. Éppenséggel egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy az egyéni döntések és cselekvések csupán látszólagos autonómiát hordoznak. Így függnek össze a társadalmi helyzet magánszférát érintő áttételei. Ha a fokozatosan felszámoló helyi közösségek és csoportok semmiféle védelmet nem jelentenek, óhatatlanul atomizálódnak lép fel. S ez kétségtelenül érzékelhető. Az egyéni döntések autonómiáját a fölöslegességtudat éppúgy behatárolja, mint a változtatásra képtelen tehetetlenség. Viszonylagossá, sőt kétségessé váltak a tradicionális értékek is. A magánszférán belüli viselkedése ennél fogva egy az egyben ki van téve a külső hatásoknak.

Mindenekelőtt abban az értelemben, hogy ezek a külső hatások különböző szerkezetben jelennek meg. Még ha a személyes idő viszonyait is nézzük, bizonyos diszfunkciók érzékelhetők. A falusi társadalmak időszervezetét vizsgálva, még a közelmúltban sem volt meglepő vagy különleges a 12–14 órás munkaidő, melynek egy része nyilván a háztáji gazdaságban telt el. Ám miután a magánvállalkozások nem erősödtek meg, a többnyire nyolc órát jelentő főmunkaidőt semmivel sem lehetett pótolni. S az sem mindegy: miért, hogyan és mivel tölti idejét a lakópolgár. Sokszorosan igazolt tény, hogy az emberi cselekvés tere állandóan növelhető, ha világos a cél és látható az eredmény, s mindehhez az egyén bírja a közösség támogatását, de legalább jóváhagyását. *Ám senki sem gondolhatja komolyan, hogy a kényszerűen szabadabbá vált időt a lakópolgárok például a helyi közügyekben való részvételre fordítják*. Az in-

tézményekkel szembeni attitűd gyökeresen nem változott meg; még ha nevében a tanácsháza akár változott is. Az önkormányzatiság eszméje ugyan elfogadott, de ennek praxisa nem irányadó. Még az önkormányzati képviselőkkel való kapcsolattartás szintjén sem.

Ha kimondjuk, ha nem, a helyi társadalmak lakópolgárai, csoportjai újra az egzisztenciafenntartás feltételeinek megteremtéséért vállalnak áldozatot. Ha igaz volt az, hogy az államszocializmusban az önkiszákmányolásra, a túlmunkára készítő nyomás a magasabb színvonalú létfenntartásnak kedvezett, *akkor most is – ideológiai felhangok nélkül – önfenntartó önkiszákmányolás zajlik*. Csak éppen a korábban elfogadott presztízsszempontok és értékítéletek nélkül. A hasonlóság legfeljebb abban rejlik, hogy az önkiszákmányolás előzőleg és most is egészséget, intim kapcsolatokat, családi életet veszélyeztető életmódot hozott létre. S amiként az államszocializmus időszakában az atomizálódást fenntartó folyamatok a gazdasági, társadalmi körülmények irracionálisával, a formális és informális szabályrendszerek torzulásával, az egyén által belátható ok-okozati összefüggések anonimitásával magyarázhatók, hasonló okokat kereshetünk napjainkban is. Mindazok a javak ugyan, melyek korábban klasszikus önkiszákmányolás révén voltak elérhetőek és megszerezhetőek, akkor sem és most sem azt a célt szolgálták/szolgálják az állampolgárok életében, amire tárgyi valójukban alkalmasak voltak (az élet emberibbé tétele), hanem jórészt kompenzáló funkciót töltek be. Valamit mindig helyettesítettek, akár felismerve az államszocializmus irracionálisát, akár nem.

A helyi társadalom politikai átstrukturálódása legfeljebb „fenomenológiai” síkon értelmezhető. Ebből azonban nem következik, hogy az átstrukturálódásnak a helyi társadalom mélyebb rétegeiben semmiféle következménye nem lenne. Még akkor sem, ha a politikai viszonyok – személyektől valamilyen függetlenül – bizonyos fokú folyamatosságot hordoznak. Különösen a kistelepüléseken. A döntésektől való távolság csökkenése legfeljebb abban mérhető, hogy a helyi önkormányzatok

által képviselt érdekviszonyok reprezentatívabbakká váltak. Míg az államszocializmusban az irracionális tanácsrendszerben is érvényesült, ehhez képest valóban történt változás. *Ám mégsem olyan mértékben, mint amilyen lényegesnek tarthatnánk vagy képzelnénk*. A tanácsok látszattműködését az önkormányzatok valóságos működése váltotta fel, de az imént felvillantott körülmények miatt mégsem olyan eredménnyel, amely feltétlen elfogadást és bizalmat kelthetne a lakópolgároknak. S ebben sokféle ok közrejátszik. Többek között az is, hogy a közösség ügyeiért való felelősségvállalás csak ott várható el, ahol a dolgok kiszámíthatóan folynak és az is jól látható, mi függ az egyéntől. Ha bizonytalanság érzékelhető, egyre kevesebben lesznek képesek magukat olyan értékekhez tartani, amelyeket a mindennapi gyakorlat nemhogy nem igazol, hanem egyenesen cáfol. S itt már olyan mozzanattal van dolgunk, amelynek kiváltó feltételei az értékek esetlegességével, a közösségi viszonyítási pontok hiányával függnek össze.

Bármennyire kiszélesedett is – politikai és társadalmi értelemben egyaránt – a helyi cselekvés tere és köre, korántsem állíthatjuk, *hogy ezzel minden lakópolgár számára láthatóvá váltak a helyi viszonyok*. A helyi nyilvánosság hiánya és szűkösége miatt is vagy éppen amiatt, hogy az adott település közéletét érintő információknak nincs valóságos értéke. Ha nem így lenne, aligha fogalmazódnának meg olyan ítéletek, melyek az önkormányzati döntések racionalitását vagy realitását kérdőjelezik meg, *A lokalitás kettészakadt*. S ez a kettészakadás önmagában is konfliktusok forrása. Hiába szerveződött meg a helyi önkormányzat, ha hiányoznak hozzá a helyi közösségek, melyek többnyire az ellenőrzés szerepét töltenék be. *Ráadásul az önkormányzat nem közösség, hanem voltaképpen helyileg képződött új hatóság, ami az emberi kapcsolatokba, szokásokba csak nagyon lassan hatol be fejlesztő módon*. A szegények, a hát-



rányos helyzetűek pedig nem is látnak mást benne, mint amelyik alkalmanként segélyt juttat számukra. A kistelepüléseken korábban is sok szegény volt, de ezt a jelenséget az államszocialista rendszer igyekezett láthatatlanná tenni. Ráadásul a régi társadalmi-politikai egyensúlyok között a szegénységet is könnyebb volt elviselni. Ám ahogyan semmivé válik az általános progresszió reménye, s amilyen mértékben a szegénység és az elhagyottság

politizálódik, az önkormányzatok egyre reménytelenebb helyzetbe kerülnek.

A napról napra újratermelődő el-
lentmondásokat (akár a felgyorsult el-
szegényedés szempontjából is) az ön-
kormányzatok nem tudják megoldani.
A helyi közösségeknek – melyek nin-
csenek vagy elenyésző a számuk –
sokféle karitatív szervezet, közösség
önvédelmi mechanizmusára lenne
szükség. A politikai, közéleti aktivitás-
ról pedig végképpen leszoktattak az
elmúlt évtizedek mindenkit. Így nem-
csak a polgári típusú, plurális politizá-

lás gyakorlata hiányzik, de a vállalko-
zó mentalitás is fejletlen. Az utóbbi-
nak valójában tere sincs. Ha pedig az
elszegényedés, vagy a szó szoros értelmében vett elnyomorodás feltartóztat-
hatatlan, végül is olyan folyamatok
indulnak el (s ennek jelei már érzékel-
hetők), melyek a helyi társadalom
visszafordíthatatlan széteséshez vezet-
nek. S minél inkább kényszerűségként
fogalmazódik meg a szerzésen és a
fogyasztáson alapuló életstílus és élet-
vezetés, a közösségek újraéledése leg-
feljebb szép utópia marad.



Szent Ernő grafikája



Madaras Lászlóné

Bevezetés a távoktatási kurzusok szervezésének módszertanába

A magyar távoktatás nem tekinthet vissza hosszú és gazdag múltra. Az elmúlt 2-3 évben azonban egyre többen ismerték fel jelentőségét, s ma már szinte alig található olyan felsőoktatási intézmény, amely valamilyen szinten ne foglalkozna távoktatással. Sikerült több olyan kezdeménnyel is előállni, amelyek lehetővé tették Magyarországnak a nemzetközi távoktatási szervezetekbe való bekerülését, sőt azok némi mértékben vezető szerep betöltését is.

A szolnoki Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola egy 1992-ben benyújtott pályázat alapján a Dél-Alföld Regionális Távoktatási Központja lett. Azóta központunk szakemberek képzésével, távoktatási kurzusok indításával, nemzetközi projectekben való részvétellel igyekszik hozzájárulni az Alföld lakossága tanulási lehetőségeinek kiszélesítéséhez.

Ezen munkánk közben szerzett tapasztalatainkat szeretném közreadni elsősorban a tekintetben, hogy miből is áll egy távoktatási kurzus megszervezése.

Az általunk *távoktatásnak* (distance education) nevezett képzési rendszerek külföldön a *nyitott tanulás* (open learning), illetőleg *rugalmas tanulás* (flexible learning) elnevezést is veszik.

„A *távoktatás* azokat a különböző szintű oktatási formákat foglalja magában, amelyek esetében a tanulás nincs a tanár közvetlen, folyamatos irányítása alatt, s nem tanteremben vagy előre megadott helyen folyik, hanem egy támogató szervezet tervező, útmutató és oktatási szolgáltatásait használja fel.”¹ Egy olyan oktatási forma, ahol a hangsúly a tanításról a *tanulásra* helyeződik át. Ebben a formában nagy szerepe van a tanulási aktivitásnak, annak, hogy a tanuló akarjon tanulni, hiszen itt az oktatás bizonyos önállóságot is feltételez. Ez egy olyan oktatási forma, amely *nyitott* mindenki felé, azaz egy, a nappali oktatáshoz képest könnyebb hozzáférési lehetőséget biztosít a tanulni kívánók számára. „A nyitottság, szabadság vonatkozhat az időre (akkor

tanul valaki, amikor akar), a helyre (ahol akar), a tempóra (amilyen tempóban akar) és a tartalomra (amit akar).”² Ugyanakkor a távoktatást folytató intézmény előírásai igen szigorúak a tekintetben, hogy a tantervet, a rendszeres feladatmegoldást, a beküldési határidőket betartatja.

A *rugalmas* kifejezés pedig arra utal, hogy a direkt, a táv- és a nyitott tanulás formáit, lehetőségeit az adott célnak és a körülményeknek megfelelően optimálisan kombinálhatjuk. A távoktatás elősegítheti bizonyos tananyagok elsajátítását, de a személyiség fejlesztését, a pluralista, liberális oktatást is, ha a hangsúlyt az önálló tanulásra, a tanuló autonómiájára helyezi. Ebben a formában „lehetőséget kell adni arra, hogy a felnőtt tanuló önállósága érvényesüljön, hogy saját és mások tudását alkotó és kritikus módon használja fel”.³

Melyek is voltak azok a legfontosabb tényezők, amelyek a nyugati országokban indokoltá tették a távoktatás bevezetését?

– Demográfiai tendenciák, azaz gyorsan kellett nagy számú embert kiképezni.

– Gazdasági tendenciák, melynek eredményeképpen iparágak szűntek meg, új iparágak jöttek létre, megjelent a képzettebb munkaerő iránti igény.

– A nappali tagozatos oktatás telítettség, elhelyezési gondok felmerülése.

– „... politikai támogatás, annak elismerése, hogy biztosítani kell az esélyegyenlőséget a tudáshoz, műveltséghez való hozzáféréshez”.⁴

– Gazdaságossági, költséghatékonysági megfontolások (bizonyos létszám felett és feltételek mellett ugyanis a távoktatási módszerek kedvezőbbek.

– „... a távoktatás lehetőséget ad a családi, munkahelyi elfoglaltságból eredő nehézségek leküzdésére, jobban megfelel a felnőttek, családos emberek életvitelének, lehetőségeinek”.⁵

– „... a technológiai fejlődés új távolságokat nyit a távoktatás, nyitott tanulás számára”.⁶

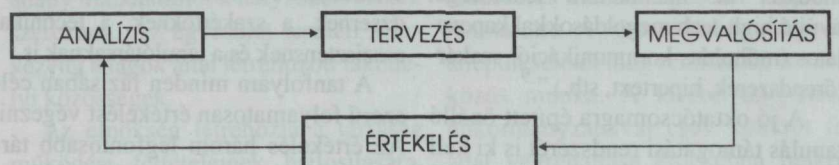
Ebből a korántsem teljes listából is látható, hogy a távoktatás bevezetését, elterjesztését Magyarországon számos pedagógiai, intézményi, gazdaságossági és technológiai ok indokolja, hiszen ezek a tényezők napjainkban nálunk is egyre inkább mindennapi életünk valóságává válnak.

A távoktatási projectek kidolgozása, a tananyagcsomagok elkészítése, tesztelése, a tanulás támogatásának megoldása stb. azonban – főleg az első fázisban – komoly idő-, energia- és pénzügyi beruházást igényel, ami esetleg csak a későbbiek során térül meg. Ezért nagy szükség lenne arra, hogy az oktatást irányító szervek ezeket az „első lépéseket” nagymértékben támogassák.

Nem utolsó sorban szükség van olyan lelkes és felkészült oktatókra, akik tárgyaik hagyományos oktatásáról az új módszert is hajlandók elsajátítani. A távoktatási kurzusok ugyanis csak nagyfokú felkészültség mellett, a távoktatási módszerek pontos ismerete esetén lehetnek sikeresek.

Nem lehet egyetlen olyan biztos módszert bemutatni, amely a távoktatási kurzusok szervezésének minden esetére pontosan ráillene, ezért csak a legfontosabb elemeit kívánjuk bemutatni.

A kurzusok szervezésének egy időbeli sorrendjét láthatjuk az itt bemutatott ábrán.





Minden távoktatási tevékenység első és legfontosabb lépése a célcsoport meghatározása. Fel kell mérni szükségleteiket, jellemző vonásaikat, azt a környezetet, amelyben élnek. Ez alapján fogalmazzuk meg az oktatás célkitűzéseit. El kell döntenünk, hogy ezek megvalósításához milyen tantervre, oktatási módszerre van szükségünk. Amennyiben a távoktatás mellett kötelezzük el magun-

kat, tisztázni kell, hogy időbeli korlátok között szervezzük-e a kurzust; hogy minden beíratkozó számára azonos-e a tartalom; el kell végezni a megoldásra váró feladatok ütemezését és azt, hogy milyen távoktatási rendszert alkalmazzunk a feladatok megoldásához.

Mindezeket csak nagyon alapos piacutató tevékenység alapján dönthetjük el. Az alábbi táblázat a nyitott oktatás marketingjének legfontosabb elemeit foglalja össze.

„Marketingtevékenység:	Nyitott oktatás marketingje:
1. a piac felmérése	<ul style="list-style-type: none"> • az oktatási-képzési szükségletek felmérése • a tanulók és a tanácsadók feltérképezése
2. a termékszolgáltatás meghatározása	• a folyamat megtervezése
3. az ár meghatározása	• pénzügyi tevékenység, árak + bérék kialakítása
4. elosztás, ajánlás	• szállítási-közvetítési módszerek kialakítása
5. hirdetési terv elkészítése	• döntés a nyitott oktatás terjesztésének, megismertetésének lehetőségeiről
6. figyelemmel kísérés, értékelés, befolysólás	• figyelemmel követés és értékelés rendszerének kialakítása”

A távoktatási kurzusokat jól megírt, távoktatási célokra készült tananyagcsomagok segítik. Ezekre jellemző, hogy többféle összetevőből állnak: írott-nyomtatott, audiovizuális, számítógépes stb. elemekből. Az írott-nyomtatott anyagok nemcsak a tankönyveket, de az önálló tanulást segítő segédleteket, munkafüzeteket, példatárakat is tartalmazák, amelyek a feladatmegoldást, a problémamegoldást, a gyakorlást segítik és kijelölt feladatok alapján lehetővé teszik az önellenőrzést, visszacsatolást is. „A távtanulást tanulási útmutatók segítik, lehetővé téve adott esetben a tanulás irányítását, a tanulási módszerek tökéletesítését, illetőleg magasabb szinten azt, hogy az egyes tanulók saját tanulási stílusuk szerint fogalmazzák meg a célt, és a tárgyat alternatív módon közelítsék meg.”⁸ „Bár napjainkban is a legelterjedtebbek az írott-nyomtatott anyagok valamint az AV-anyagok, a legtöbb módszer az interakcióra lehetőséget nyújtó high-tech megoldásokkal kapcsolatos (műholdas kommunikáció, szakértőrendszerek, hipertext, stb.)”⁹

A jó oktatócsomagra épített önálló tanulás támogatási rendszerét is ki kell dolgozni. A tanulás támogatásának le-

hetőségei röviden összefoglalva a következők:

A tanfolyam előtt

- információ adása a nyitott tanulásról,
- segítség a program kiválasztásában,
- a tanulási idő beosztása.

A tanfolyam alatt

- értékelés,
- visszajelzés,
- kapcsolat tartása,
- ösztönzés,
- segítség a problémák megoldásában.

A tanfolyam végén

- ismétlések,
- felkészülés az értékelésekre (vizsgákra).

A tanfolyam után

- kapcsolás a munkához.

A támogatás nyújtásában a legnagyobb szerepet a tutor játssza. Az ő feladata a rendszeres tanácsadás, a segítségnyújtás, visszajelzés a feladatok megoldásáról. De fontos szerepe van a menedzsernek, a szakértőknek, a technikai asszisztensnek és a tanuló társaknak is.

A tanfolyam minden fázisában célszerű folyamatosan értékelést végezni. Az értékelés három legfontosabb tárgya a tanulás, a tananyag és a támoga-

tás. Megvizsgáljuk, hogy az eredményességet, hatékonyságot és az összhangot figyelembe véve sikerült-e az eredeti terv megvalósítása. A tanfolyam csak akkor lehetett jó, ha a feltett célkitűzések megvalósultak. Ez általában akkor igaz, ha a konzulensi segítségadás kielégítő volt, a tanulóknak nyújtott támogatások hasznosnak bizonyultak, ha a kapcsolattartás stílusa és módszere a konzulens és a szervezet más tagjai részéről is megfelelő volt, és sikerült optimalizálni az elérhető erőforrások használatát. Az oktatási intézmény dolgozói akkor lehetnek elégedettek, ha évről évre be tudják indítani ugyanazokat a kurzusokat, de éppen az értékelés eredményeit felhasználva egyre magasabb szinten.

Ma még nagyon sok emberben fellelhető, hogy az elért eredmények tekintetében van-e jelentős különbség a távoktatás és a hagyományos oktatás között. Megítélésem szerint nem a különbségek a jellemzők, hiszen a tanulók éppúgy tudnak távoktatással tanulni, mint hagyományos módszerrel. Ugyanakkor a hivatalos viszonyulás a távoktatáshoz csak lassan fogadja el annak egyenjogúságát.

Jegyzetek:

1. Holmberg, Börje: Open and distance learning in continuing education in: IFLA Journal, Vol. 17. 1991. No. 3. 274–282. p.
2. Dale Sheila–Schippers, Guns: Back – up resources for distance learning: Overview and examples from the Deutch and British Open Universities. 39. round Table on Continuing Professional Education 1–E. 8–10. p.
3. Burge, Elizabeth, j.–Snow, Judith E.–Howard, Joan L.: Distance education: concept and practice. In CLJ Journal, Oct. 1989. 329. p.
4. Barron Daniel D.: The use of distance education in United States library and information science: History and current perspectives in: Education for Information Vol. 8. 1990. 298. p.
5. Slade, Alexander, L.: Library support for off Campus and distance education programs in Canada: an overview In: Library Trends, Vol. 39. No. 4. Spring 1991. 457. p.
6. Aguilar, William–Kascus, Marie: Off-campus library programs in higher education – Introduction In: Library Trends. Vol. 39. No. 4. Spring 1991. 367–368. p.
7. Marketing Open Learning PALIO module CI Scierter 1993. 63. p.
8. Holmberg, Börje: Open and Listance learning in continuing education, in: IFLA Journal, Vol. 17. 1991. No. 3. 272. p.
9. Haythornthwaite, Jo.: Distance education and the information seientist In: Aslib Proceedings, Vol. 42. 1990. No. 1. 36–37. p.



Andrási László

Színvonal, tapasztalat, megbízhatóság...

(Kerekasztal-beszélgetés a megyei TIT vezetőivel)

154 éve, 1841-ben jött létre a reformkor nagy magyar természettudósainak segítségével a Magyar Természettudományi Társulat.

A nagy előd nyomdokain lépdelve, 1994 év végén az önkormányzati választások „árnyékában” a maga csendes, következetes módján végezte el előző négy esztendő tevékenységének számvetését a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei TIT küldöttgyűlése.

A mérlegről, a tapasztalatokról, s nem utolsósorban a jövő lehetséges, kiszámítható útjáról beszélt dr. Szarvas Pál, a Társaság elnöke és Nyáry László, a Társaság ügyvezető elnöke.

– Hogyan sikerült a rendszerváltás, az új társadalmi, gazdasági követelményekhez való alkalmazkodás, milyen új szervezeti, strukturális elemek épültek be a TIT mindennapi életébe?

– A kérdés nagyon összetett. Először szeretnék előrebocsátani, hogy a Társulat tagságát szerte az országban nem érte váratlanul maga a rendszerváltás ténye, melyet az 1990-es tavaszi választások dátumához kötünk. Természetesen, mint a történelmi eseményeket, ezt sem lehet egy naphoz kötni. Ez folyamat volt. A kutatók még ma is vitatkoznak, hogy mikor kezdődött. Sőt, azon nemcsak a kutatók, hanem mindnyájan gondolkodunk, vitatkozunk, hogy meddig fog tartani. Ebből következik, hogy részesei voltunk és vagyunk valamilyen formában és mértékben ennek a folyamatnak.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat tagsága, mely sokféle szakma alkotó és gyakorló értelmiségét magában foglalja, vállalt és vállal szerepet a társadalmi változásokban. Szeretnénk arra emlékeztetni, hogy egyik fontos eleme volt ennek a szerepvállalásnak az a műhelymunka, mely tagjaink „együttgondolkodását” jelentette a TIT Klubban, tehát saját köreinkben. Természetesen ennek részesei lehettek külső érdeklődők is. Ilyenek voltak az országban ismert *Rakpart* és *Kossuth*

Klub programjai. A TIT folyóiratának, a *Valóság*nak a szerepét említhetjük itt.

Az országos folyamatot természetesen a különböző helyeken megvalósult programok, események összessége adja. Ebből következik, hogy a TIT megyei szervezetének tagsága is részese volt ennek a folyamatnak.

A helyi események illusztrálásához a tagság sokszínűségét is érzékeltetvén, még talán annyit, az 1990-es országgyűlési és helyhatósági választásokon sok tagunk indult. Nem volt ritka, hogy politikai ellenfélle váltak a korábban együtt gondolkodó, vitatkozó tagtársaink. Talán éppen ez volt az oka, hogy ezekben az esetekben szélsőséges megnyilvánulástól mentes, korrekt választási harc alakult ki tagtársaink között. Nem erőszakolt talán az a megállapítás, hogy a TIT-ben szerzett vitakultúra, a szervezeti élet demokratizmusa pozitívan befolyásolta őket.

Talán a hosszúra nyúlt, de a későbbiek jobb megértését segítő bevezetés után válaszolunk a feltett kérdésre: elég nagy „vérvetést” szenvedtünk, hiszen aktív tagjaink közül sokan politikai szereplést, közéleti funkciókat vállaltak. Ennek természetes következménye volt, hogy az ismeretterjesztő munkára, a társaságban végzendő feladatokra kevesebb idő és energia jutott. Ez azt is jelentette, hogy az 1990-es tavaszi tisztújítás során a testületek munkájába újabb aktívaink kapcsolódtak be.

Új alapszabályt fogadott el társaságunk küldöttgyűlése az 1990. június 2-i ülésén. Ennek értelmében társaságunk legfőbb szerve a küldöttgyűlés. Az elnökség a küldöttgyűlés által megválasztott elnökből és annyi tagból áll, ahány mandátumot a helyi szervezetek szereznek. Az egyesület területi szervezetei a tagok által létrehozott lakóhelyi közösségek.

Az elnökség létrehozta a társaság működési feltételeinek biztosítására,

gazdálkodási és vállalkozási feladatok ellátására az ügyvezető elnök által irányított munkaszervezetet. A társaság éves költségvetés alapján, bevételeiből gazdálkodik, nonprofit jelleggel.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat szövetségi rendszerben működik, melynek egyik tagegyesületeként, de önálló jogi személyként működünk.

A képzeletbeli mérleg egyik serpenyőjében az önállóság van, a felelősség a másik oldalon. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a mérleg nyelve középen maradjon. Felelősséggel tartozunk tagtársainknak – 1994. december 31-én 704 fő –, s együttesen felelősséggel tartozunk a környezetünkben élő embereknek. Ezt, ha tetszik, úgy is megfogalmazhatjuk: értelmiségi voltunk felelősség a helyi társadalomért.

– A társadalmi elfogadottság milyen szintjére emelkedett a szervezet? Hogyan alakultak kapcsolati formái az új önkormányzatokkal, civil társadalmi szerveződésekkel, más szervekkel?

– A társadalmi elfogadottság egyik alappillérenek tekintjük a több mint 150 éves múltat, melynek tapasztalata ad erőt a ma feladatainak megoldásához. Természetesen a ma emberének megbecsülését, a társadalmi elismerést nem lehet kivívni folyamatos hivatkozással. Igyekszünk napjaink és a jövő kihívásának eleget tenni. Társaságunk mindennapi élete sem választható el a gazdasági, társadalmi viszonyoktól. Megpróbáltuk közvetlenül tartani a kapcsolatot a helyi önkormányzatokkal, miután a közigazgatás rendszere is megváltozott. Törekvésünket csak részben sikerül megvalósítani, hiszen a hetvennyolc önkormányzattal, illetve ezek hivatalával szinte lehetetlen a rendszeres munkakapcsolat kiépítése, fenntartása. A városokkal és a nagyobb településekkel még rendszeres is volt a közös munka. A kisebb települések önkormányzataival csak konkrét feladat végrehajtása érdekében működ-



tünk együtt, máshol esetlegesebbek voltak kapcsolataink. Tájékoztatóinkat rendszeresen megküldtük.

A fenti időszakban egyértelművé vált, hogy a korábbi időszakhoz hasonlóan a közművelődés e speciális tevékenységére biztosított állami pénzeszközök tovább csökkennek. Ez azt jelentette, hogy éves költségvetésünk 3–5%-a között számíthatunk támogatásra. Társaságunk nonprofit jellege ellenére tehát saját magának kellett biztosítania az éves költségvetésének több mint 95%-át.

Ezt csak a munkaszervezet tagjainak következetes munkájával és tagságunk támogatásával sikerült megoldanunk. A helyzet furcsasága az volt, hogy sem a megyei, sem a helyi önkormányzatok anyagi támogatására nem számíthatunk.

Azért minősítjük furcsának ezt a helyzetet, mert egy sor, a megye és Szolnok város érdekeit szolgáló feladatot oldottunk és oldunk meg, melyek joggal minősíthetők közérdekűnek. Évek óta segítjük az orosz szakos tanárok átképzését.

Nyelviskolánknak, mely 1987 óta működik, munkája erősítése érdekében szakmai vezetője van 1991. augusztus 1-től. Az országosan is elismert szakmai háttér tette lehetővé az International Certificate Conference (ICC) nemzetközi angol nyelvvizsgák szervezését. A TIT Szövetségen belül az országos koordináció is Szolnokról történt 1993-ig. Új szint, lehetőséget biztosít a német nyelvű Zertifikat-vizsga, melyet 1994 őszétől szintén évi két alkalommal társaságunk szervez Szolnokon. Ez a szintén egynyelvű vizsgatípus némi praktikus előnnyel is jár, hiszen a külföldi munkavállalás szempontjából a német nyelvű országok jelentősek. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat éppen most jelentetett meg egy tájékoztató füzetet, mely részletes tájékoztatást ad az ICC (ezen belül Zertifikat angol, Zertifikat német) nyelvvizsgákról. Ezt a kiadványt a TIT-egyesületeknél lehet kapni szerte az országban. Természetesen Szolnokon, Jászberényben, Tiszafüreden és Mezőtúron a TIT-irodáknak, illetve a városi TIT-tit-

károknál. A magyar állami nyelvvizsga megszerzésére is van lehetőség Szolnokon angol és német nyelvből, 1993-tól évente már két alkalommal is, melyet Társaságunk szervez.

TIT Könyvesház néven könyvesboltot nyitottunk 1992-ben. Ez a speciális könyvesbolt a nyelvtanítást, a szakmai át- és továbbképzést, az általános és középfokú oktatást, a számítástechnikai képzést hivatott segíteni. Van egy missziója is, árusítja a megye településeiről készült kiadványokat, a múzeumban, a levéltárban megjelent munkákat, a Jászkunság példányait és kiadványait.

Társaságunk működteti a Gábor Dénes Műszaki Informatikai Főiskola távoktatási konzultációs központját 1992 szeptemberétől. Ma már 129 hallgató tanul a három évfolyamon, akik döntő többsége a megyében él. Így Szolnok város egy újabb „főiskolai karral” bővül.

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat hagyományaihoz illően nagy figyelmet szentel a tehetséggondozásra. Az egyik legismertebb formája az országos tanulmányi versenyek, melyeket különböző tudományterületeken hirdet meg a Társulat – különböző társszervekkel közösen. A felmenő rendszerű versenyzetetéshez a Társulat egyesületei kapcsolódtak, azok körzeti és megyei szintű szervezésébe, illetve az országos döntők előkészítésébe. Az általános iskolai tanulók minél szélesebb körű bekapcsolódása, illetve a versenyekre való folyamatos készülés érdekében meghirdettük a megyei levelező versenyt matematikából, biológiából, kémiából és földrajzból.

Ebben a munkában komoly feladatot vállalnak a TIT-tag szaktanácsadók, illetve maga a Megyei Pedagógiai Intézet is támogatja. A versenyekbe bevont gyerekek száma ily módon közel háromszorosára bővült.

Külön említést érdemel a Herman Ottó Biológiai verseny meghirdetése és az országos döntő évenkénti megszerzése Kisújszálláson. A versenyt az általános iskola 7–8. osztályos tanulói számára hirdettük meg 1991-től, közösen a Magyar Természettudományi Társulattal. A verseny kigondolója dr. Tóth Albert, kisújszállási tagtársunk volt. Először szerveztünk egy „megyei

próbaversenyt”, majd a minisztérium szakmai támogatásával került be az országos versenyek közé.

Fontosnak tartjuk megemlíteni az ELTE Tanárképző Főiskolájával közösen indított képzést, melyet 1993/94-es tanévtől működtetünk. Ez a program kapcsolódik a korábbi évek munkájához, az orosz szakos nyelvtanárok átképzéséhez. Azok a tanárok, akik a középfokú nyelvvizsgát megszerezték, jelentkezhetnek egy második nyelvtanári diploma megszerzésére. Megyénk nyugati nyelvcsakos tanár ellátottsága sok kívánnivalót hagy maga után, így ez is közérdeknek tekinthető. Azt gondoljuk, hogy az interjú időszűrőségét (frissességét) bizonyítja a következő bejelentésünk. A napokban aláírjuk a főiskola tanszékeivel azt a szerződést, mely alapján az 1995/96-os tanévvel egy angol és egy német csoport indítható. Úgy véljük, hogy társaságunk újabb bizonyítékát adja aktív, a napi feladatok iránti érzékenységéről, elkötelezettségéről. Vállalunk minden olyan ügyet, mellyel szolgáljuk a város és a megye lakosságát. Az előzetes egyeztetések alapján bírjuk a megyei és a Szolnok városi önkormányzat elvi támogatását.

Munkánk elismertségét illetően meg kell említeni a Nyelviskolák Kamarájának kitüntetett címét, mely a Minősített Nyelviskola cím és embléma használatára jogosított fel bennünket 1993 novemberében. Ilyen címet csak huszonkét nyelviskola viselhet az országban, abból a sok százból, melyek ténylegesen nyelviskolaként működnek. A minőséget jól jelzi, hogy az egész országban, a Dunától keletre a színvonalat jelentő cím viselésére mindössze két nyelviskolának van módja: egy kecskeméti és nekünk. Az egész országban a vidéki nyelviskolák közül három használhatja a címet s ebből kettőt TIT-egyesület működtet Pécsen, illetve Szolnokon.

Érdemes szólni talán egyik fontos, de nem mindennapi szolgáltatásunkról is. Az elmúlt év májusától működtetjük közösen ügyfélszolgálati irodánkat az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI) Szegedi Kirendeltségével. Korábbi fordítói szolgáltatásunkban ugyanis egyre nagyobb igény merült fel a *hiteles* fordítás iránt. Ennek



szükségessége a nemzetközi és a magyar jogrendszeren alapszik, hiszen bizonyos dokumentumok csak így érvényesek. Például személyi magánokiratok, szerződések, műszaki leírások, gépkönyvek stb. Az átlagember úgy gondolkodik, hogy van egy nyelvet tudó ismerőse, majd az lefordítja. De mind az egyének, mind egy adott szervezetnek egzisztenciális és anyagi kérdésekben súlyos veszteségei lehetnek egy rosszul és szakmailag nem kontrollált fordítástól, a szakmai nyelv ismeretének hiányosságából, „félrefordításból”; a tudatos manipulációtól sem védhető meg az a vállalkozó, gazdasági szervezet, mely szerződéseit nem hiteles fordítással készíteti el.

A felsoroltakból is kitűnik, hogy társaságunk alkalmazkodott az új társadalmi igényekhez. Egyben ez azt is jelenti, hogy eltolódtak az arányok a tradicionális TIT-munka hátrányára. Jóval kevesebb az egyedi előadások száma, az országjárás iránti igény alig-alig jelentkezik.

Büszkék vagyunk a „Biblia a társ-művészetekben” előadásokra és a művészettörténeti szabadegyetemekre. Mindkét sorozat 1987 óta él. A sorozatok megszervezésében példaértékű együttműködés alakult ki a Damjanich Múzeummal. Majd csatlakoztak hozzánk a Helyőrségi Művelődési Otthon és a Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola, mely intézmények helyt adnak e két programnak.

A társadalmi, gazdasági változások hatására azon szakosztályaink őrizték meg aktivitásukat, melyek konkrét feladatokkal rendelkeznek. A biológiai, kémiai, földtudományi, matematikai (mely magába foglalja a számítástechnikát is) a tehetséggondozásból veszi ki részét. A csillagászati, idegennyelvi, irodalmi, néprajzi, pedagógiai, történelmi szakosztályok aktivitása programokhoz, rendezvényekhez, konferenciákhoz is kapcsolódik.

A különböző szakmai programokon való részvétel lehetősége is adott ezen szakosztályaink tagjai számára.

Talán a felsoroltak meggyőzték az olvasót, hogy társadalmi egyesületként, civil szervezetként tettünk egyet más a közösség asztalára, hasznára. Ezt a megyei önkormányzat közgyűlése is így ítélte meg, amikor 1994 márciusában elismerte a Jász-Nagykunszolnok Megyei Tudományos Ismeretterjesztő Társaság elmúlt négy évről szóló tájékoztatónkat. Szintén elismerést kaptunk Szolnok megyei jogú város oktatási és kulturális bizottságától kifejtett munkánkért.

Más települések önkormányzatai is figyelték és segítették tevékenységünket. Példaként említhetjük az önkormányzat és a TIT korrekt együttműködését Mezőtúron, amely új kezdeményezésekkel járult hozzá a város szellemi életének gazdagabbá tételéhez. Sok település önkormányzatában tevékenykednek tagtársaink. Nem lobbiztunk, nem éltünk vissza ezzel a helyzettel. Igyekszünk munkájukat segíteni, s ezen keresztül szolgálni az adott település lakosságát.

Korrekt magatartással készek vagyunk más civil szerveződésekkel is együttműködni. Megyei és helyi intézményekkel egyaránt erősítjük a kapcsolatunkat. Természetes viszont az, hogy az együttműködéshez kölcsönös szándék és tett szükséges. Sajnos a túlzottan anyagias szemlélet itt is jelen van, s ez csak részben magyarázható a fennmaradásért vívott harccal.

Korrekt magatartással készek vagyunk más civil szerveződésekkel is együttműködni. Megyei és helyi intézményekkel egyaránt erősítjük a kapcsolatunkat. Természetes viszont az, hogy az együttműködéshez kölcsönös szándék és tett szükséges. Sajnos a túlzottan anyagias szemlélet itt is jelen van, s ez csak részben magyarázható a fennmaradásért vívott harccal.

– *A Német Népfőiskolai Szövetséggel, a testvérvárosi Reutlingen népfőiskolájával való szoros, baráti, szinte mindennapi munkakapcsolat az együttműködés e szép nemzetközi példája milyen távlatokat nyit a társaság számára?*

– Nemzetközi kapcsolatok széles körével rendelkezünk. Ennek túlnyomó része a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat nemzetközi kapcsolatain alapul és alapul. Két megjelenési formája van. Az egyik a különböző nemzetközi szervezetek tagságából adódó jogok és kötelezettségek. A másik a hagyományos kétoldalú kapcsolatok rendszere, melyek egy-egy ország hasonló felnőttoktatási ismeretterjesztő feladatokat ellátó szervezetei és a társulat kapcsolataira épül, melyeknek természetesen részesei az egyesületek is. Sajnos, a kétoldalú kapcsolatok részben lazultak, átrendeződtek vagy éppen megszűntek. Társulati szinten egyedülálló az a szoros munkakapcsolat, mely létrejött a Német Népfőiskolai Szövetséggel, és amely az elmúlt években csak tovább erősödött, tartal-

milag fejlődött és szélesedett. Emlékiállítás keretében mutatta be a Német Népfőiskolai Szövetség fennállásának 40 éves munkáját 1989-ben a TIT Stúdióban Budapesten. Ez különösen akkor vált napi munkakapcsolattá, amikor a Német Népfőiskolai Szövetség megnyitotta a budapesti irodáját. A kapcsolat gyümölcsözővé válásában nagy szerepe van az iroda vezetőjének, Jakob Horn úrnak. Ő korábban a szövetség nemzetközi ügyeit irányította, széleskörű ismeretekkel bír hazánkról, s így a hazai közművelődésről is.

Ismeretes Szolnok és Reutlingen testvérvárosi kapcsolata. A kapcsolatfelvétel nyomán alakult ki Reutlingen Népfőiskolája és társaságunk együttműködése, mely írásos megállapodáson nyugszik. A korrekt munkakapcsolatunk segíti a városok polgárainak kölcsönös megismerését, a különböző intézmények és szervezetek közötti lehetőségek kibontakozását. A nálunk oktató nyelvtanárok, előadók, testületi tagok közvetlenül ismerkedhetnek meg a német viszonyokkal, illetve partnereink a magyarokkal. Az eddigi együttműködés meggyőzőtt bennünket arról, hogy csak adaptálni lehet az ott tapasztaltakat és semmi esetre sem kopírozni, ahogy az élet más területén ezt sokszor tapasztaljuk. Történelmi tapasztalat bizonyítja, hogy nem szabad semmit sem kritika és elemzés nélkül átvenni, legyen ez bárhonnán származó tapasztalat is. Talán egy fontos megállapítás még ide kívánczok. Pontosan meg kell ismerni egymást ahhoz, hogy korrekt együttműködés alakulhasson ki a partnerek között. Itt is fontos az erkölcsi alapon nyugvó és a paritásos, illetve mértéktartó közös tevékenység.

Együttműködésünk gyümölcse az a 13 számítógép, melyet a Német Népfőiskolai Szövetség ajándékozott társaságunknak, lehetővé téve ezzel a számítógépes szakterem kialakítását.

A német szakos tanároknak rendszeres továbbképzési lehetőséget biztosít az együttműködés. A Reutlingenből ideutazó programvezetők nemcsak a város és a megye tanárainak, hanem a TIT más egyesületeiben tevékenyke-



dőknek is lehetőséget nyújtanak a művelődésre, tapasztalatcserére.

– „Színvonal – tapasztalat – megbízhatóság” a szlogenje a társaságnak. Mit jelent ez a jelen gyakorlatában konkrétan? A jövőt illetően ez bizonyára kibővül. Mi lesz az? Vállalkozás, rugalmasság, kezdeményezőkézség?

– Ez azt jelenti, hogy mi ragaszkodunk elveinkhez. Ugyanis számunkra ez nemcsak szlogen, hanem az elvek tömör megfogalmazása is. Amit a már említett százötvenéves múltunk, azoknak az embereknek a neve, akik ezen idő alatt tagjai voltak a társulatnak, kötelezően előír a mai tagok, a mai szervezet számára. Mi csak azt mondjuk, amit cselek-

szünk. Sajnos nagyon sokan másként cselekszenek. Inkorrekt reklámokkal, hitegetésekkel vannak tele az újságok hirdetései. Mi tapasztaljuk, amikor megkeresnek bennünket, hogy bedőltek olcsó trükköknek.

A mi munkánk alapja az a bizalom, melyet a hozzánk fordulóknak nem szabad megrendíteni. Az oktatáshoz, a szervezéshez, a szolgáltatáshoz infrastruktúra kell. Manapság könnyen elhangzik, hogy vállalkozni kell! Csak azt ne felejtjük el, hogy ezt nagyon komoly gazdasági, szellemi, erkölcsi alappal lehet korrekten és hosszú távon végezni. Különösen igaz ez az oktatás területén.

Lehet, hogy az olvasó megmosolyog bennünket, s azt mondja: álmodo-

zók. Akik ilyen véleményen vannak, azok csak azt felejtik el, hogy semmit nem lehet ezen kategóriák nélkül színvonalasan végezni.

Nálunk a tagság kontrollja is erős, hiszen azon értelmiségi tagjaink, akik érzékelnék, hogy szélhámoskodunk, azonnal jeleznék. Azt szoktuk mondani, hogy mi holnap is a szemükbe akarunk nézni hallgatóinknak, partnereinknek, tagjainknak. A bizalom alapja a meggyőződés: jól fogjuk szolgálni a társadalom ügyét.

Vállaljuk az értelmiségi létünkben adódó elkötelezettséget, a közéletiséget, mely a politikai, illetve vallási meggyőződéstől függetlenül szolgálja a környezetünkben élő embert.

– Köszönöm a beszélgetést.



Bécsabó András: Tavaszvárás



Páldi János

Kommunikáció az iskolában

Hírközlés, gondolatcsere mindenütt van, ahol legalább két ember él. Szavakkal vagy egyéb jelekkel történő beszéd, azaz kommunikáció nélkül nincsen közösség és nincs közös munka. A beszéd, a munka és a gondolkodás együttesen jelenti az embert. E három tényező együttes, egymásra ható fejlődése: az ember fejlődése. Ez a három dolog minősíti legjobban az embert: beszéde árulkodik gondolkodásáról, gondolkodása rávilágít munkájára, munkájáról következtethetünk mindkettőre. E három dolog együttes fejlesztése, növelése a nevelés egyik legfontosabb feladata. A jó iskola az egész személyiséget fejleszti, mert az embert olyan rendszernek fogja fel, amelynek elemei az egymásra való kölcsönhatásban fejlődnek.

A gyermekközponitú, a humanisztikus iskolának mindhárom egyenlő mértékben kell fejlesztenie. Sajnos, a mai iskola a három közül leginkább csak a gondolkodás fejlesztésével törődik, s nem veszi észre, hogy ezt a gondolkodásfejlesztő munkáját a másik kettő elhanyagolása gátolja.

Az iskola nem ismerte még fel, hogy minden ember tevékenységének legnagyobb része úgynevezett beszéd-cselekvés. Ha a beszéd ilyen nagy szerepet játszik az ember életében, akkor annak művelésével az iskolának foglalkoznia kell. Azt sem akarja az iskola tudomásul venni, hogy a tanuló az ismeretek nagyobb részét a nyelv, a hallható és látható nyelv: a beszéd és az írás révén sajátítja el. A nyelv tehát a legfontosabb eszköz a világ megismeréséhez, a világban való tájékozódáshoz.

A jó nyelvi műveltség a társadalmi kapcsolatok megteremtésének feltétele és a társadalmi ranglétrán való emelkedés fontos segítője. Ha az iskola törődik tanítványai jövőjével, akkor számára nem lehet közömbös, hogy milyen lesz az iskolát elhagyva a tanuló nyelvi műveltsége. Ezt a tényt már sokan felismerték (Basil Bernstein), de

az iskola sok esetben süket ezeknek a felismeréseknek a meghallására.

A nyelvi nevelést már az MTA is programjába vette (fehér könyv), s a szakirodalom is foglalkozik vele, csupán a gyakorlatban nem úgy folyik még, ahogyan kellene.

Alig foglalkozik a szakirodalom a tanári beszéddel, szinte nincs is szó a szakirodalomban általában az iskolai kommunikációról, különösen nincsen szó annak metanyelvi vonatkozásairól. Így az anyanyelvi nevelés és a tanári beszéd fontossága nincs a pedagógusok gondolkodásának a középpontjában. Pedig helyes, logikus, világos, szép beszédre nevelni csak helyes, logikus, világos szép tanári beszéddel lehet legjobban.

Az emberi kapcsolatok milyenségét nem csak az mutatja meg, hogy mit jelentenek a társas érintkezés során használt szavak, mondatok, hanem az is, ahogyan mondják. A gúnyos tanári beszéd halálra sejtő mély sebeket üt, egy durva hangú portás a reggel iskolába menő gyerek egész napját elronthatja, egy gyereket nem szerető konyhalány csipkelődő szavai elvehetik a gyerek étvágyát a legfinomabb ételtől is.

A tanári beszédet vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a tanárok egy része nem tud helyesen, világosan, jól érthetően, logikusan, hatásosan beszélni. Francois Jacob a kulturális sokféleség elszürküléséről keseregve ezt írja: „Ezen a téren ... egyhangúság és unalom fenyeget bennünket. Az a hallatlan változatosság, amelyeket az emberek hiedelmeikbe, szokásaikba és intézményeikbe belevittek, egyre inkább eltűnőben van, ... Ha nem akarunk egy egységes, technikai, primitív beszédű, uniformizált életmódú: azaz egy ropant unalmas világban élni, óvatosnak kell lennünk. Jobban kell használnunk képzeletünket.” Ez a figyelmeztetés az egész kulturális életre vonatkozik ugyan, de utal a beszédet fenyegető veszélyekre is.

Sajnos, a mai magyar értelmiség

egy része – köztük sok pedagógus is – egy magyar Basic-nyelvet beszél, amely csupán nyolcszáz szóból áll, ennek következtében beszédük színtelen, sablonokból áll, s tele van közhelyekkel.

Hogy ez így van, annak több oka van. Az első ok a közéletben keresendő, amely nem igényelte senkitől – legkevésbé a politikusoktól – a világos, tiszta, színes szép magyar beszédet. A másik ok az iskolában található, amely igazodva a társadalomnak a beszéddel kapcsolatos igénytelenségéhez, szintén nem követelte meg sem a tanároktól, sem a tanulóktól az igényes beszédet. A harmadik ok a hivatásos nyelvművelőkben van, akik nem merték elég határozottan szóvá tenni a kommunikációt zavaró primitív hibákat sem. A negyedik ok a tömegkommunikációban keresendő. A sajtó, a rádió és a televízió az ő mérhetetlen és korlátozhatatlan hatalmával terjeszti a nyelvi hibákat, s a hibák utánzására készíti azokat, akik az iskolában nem kaptak szilárd nyelvi alapot.

Körülbelül harminc évvel ezelőtt a minisztérium elkövette azt a hibát, hogy száz sorra csökkentette az évente könyv nélkül megtanulandó verssorok számát. Ez az igénytelenség azt eredményezte, hogy az érettségizett tanulók többsége egyetlen sort sem tud idézni sem a magyar, sem a világirodalomból. A mai magyar ötven év alatti felnőttek nem tanultak, ennél fogva nem is tudnak könyv nélkül verseket, még kevésbé prózát elmondani.

Az ilyen, a nyelvi vázra lecsupasztott nyelv nem képes árnyaltan, gazdagon közölni a mondanivalót, s éppen ezért hatástalan: nem fogja meg sem az értelmet, sem az érzelmet, pedig az ismeret legkönnyebben a kettő egységében raktározható el.

A mai, fiatalabb tanárok már nem ismerik a közmondásokat, a szólásokat, így nem is tudják velük színesebbé, tartalmasabbá, kifejezőbbé és hatásosabbá tenni beszédüket. Kitől tanulja meg a tanuló a szép, világos, logikus és



hatásos beszédet, ha a tanár nem ad erre követendő példát, ha a tanuló szépirodalmat alig olvas, s az a kevés, amit olvas – a könyv nélkül való tanulás híján –, nem épül be szóhasználatába, személyiségébe. A tanárok beszéde már beszédtechnikailag is sok esetben kifogásolható. Sok tanárnak rossz, egészségkárosító a hangképzése. Vannak olyanok, akik magánbeszélgetésben, pl. a tanári szobában természetesen képezik a hangokat, a tantelemben a beszélőszervei megfeszülnek, görcsösek, a képzett hang zörejes, a hallgató számára sokszor éles, sipító, kellemetlen hangélmény. A tanár nem tudja, miért betegszenek meg a hangszálai, a tanuló nem tudja, mi a kellemetlen érzésének az oka.

A tanárok egy része nem tudja, hogy a mondanivaló elfogadásában nagy szerepet játszik az, hogy milyen hangélménnyel együtt kapja a tanuló. Egyesek nem tudják megválasztani a hangerőt, s egy kis tanteremben is olyan hangerővel beszélnek, mintha az udvaron kellene órát tartaniuk. Mások nem veszik észre, hogy olyan hangmagasságon beszélnek, amely már-már neveltségessé teszi a beszélőt.

Egyesek beszédritmusa hadaró, másoké túl vontatott. A hallgató számára mindkettő fárasztó. A leggyakoribb hiba a dallam monotóniája.

Sok tanár elfeledkezik a magyar hangsúly szabályairól is. Kevesen tudnak jól bánni a szünettel. Hangszínüket csak az ösztönösen jól beszélők tudják az alkalomnak, a témának megfelelően változtatni.

Megfelelő képzettség híján a tanárok metakommunikációs jelei: a mimiika, a gesztus, a testbeszéd használata többnyire csak ösztönös.

Sok hiba, a tanulást akadályozó félreértés adódik abból, hogy az óvónők, tanítónők, tanárok egy része nem ismeri annak a korosztálynak a szókincsét, amelyiket tanítja. Ebből adódik az a furcsa helyzet, hogy mindketten magyarul beszélnek ugyan, de más-más nyelven, s ezért nem is érthetik meg egymást. Egy példa az óvodából: november 7. megünneplésére készültek. A megtanulandó versben ez a mondat

is benne volt: „Lehullott a nép lábáról a bilincs.” Az óvónő nem tájékozódott előbb, hogy a gyerekek ismerik-e a „bilincs” szót. Mivel a gyerekek nem értették a szót, helyettesítették egy számukra érthető szóval, s így mondták: Lehullott a nép lábáról a kilincs. Hogy így meg a mondatnak nem volt értelme, a mechanikusan tanuló kisgyerekek az már nem volt fontos.

Egy másik példa a gimnáziumból: még a hetvenes években második osztályos gimnáziumi tanulóknak adtam azt a feladatot, hogy az *élhetetlen* és az *állhatatos* szavakat foglalják mondatba, illetve az „Addig nyújtózkodjál, ...” és az „Aki másnak vermet ás, ...” közismert közmondásokat egészítsék ki, és magyarázzák meg jelentésüket. Az *élhetetlen* szót a szinte csak jókból és jelesekből álló osztály 60%-a értette. A szót nem értő 40% ilyen megoldásokat adott:

– Régen az emberek élhetetlen körülmények között tengették életüket.

– Az az ember, aki mindenbe beleköt, beleszól, élhetetlen.

– Az emberek arra mondják, hogy élhetetlen, aki nincs megelégedve soha, semmi nem elég neki.

– A görögök az isteneket élhetetleneknek képelték.

– Ez a növény már élhetetlen.

– Hitler élhetetlen, magának akarja az egész világot.

– Hitler és társai élhetetlenek voltak.

Az *állhatatos* szót a tanulók 75%-a ismerte. A maradék 25% ilyen válaszokat adott:

– Olyan állhatatos vagy, hogy senki ki nem állhat.

– Ez a srác nagyon állhatatos, mert mindenbe beleköt. Stb.

Az első közmondást a tanulók 71%-a, a másodikat 82%-a értette. Ezek a százalékok az ismeretsajátításban még bizonyos esetekben elfogadhatók is lehetnének, az anyanyelv ismeretét tekintve azonban katasztrofálisak.

Ha az óvodától az egyetemig végzénék ilyen, s ezekhez hasonló felméréseket, akkor döbbszennék rá, hogy mennyire más nyelvet használ az óvoda, az iskola és az egyetem, mint amelyet megért az oda járó gyermekcsereg, illetőleg ifjúság.

Többet tehetne a pszichológia és a

nyelvtudomány az egyes életkorok nyelvhasználatának feltárásáért. A tanárképzésben is jobban fel kellene készíteni a leendő tanárokat az anyanyelv minél tökéletesebb *elsajátítására*, *megtanítására*. Így pl. egy-egy, feltehetően új szó, új fogalom bevezetésekor nem volna szabad elmaradnia a szómagyarázatnak, az új szó, új fogalom sokoldalú körülírásának, bemutatásának. Ha ez elmarad, lehet, hogy egy életre a fentiekhez hasonlóan helytelen jelentés tapad a szóhoz, s állandóan félreértések forrása lesz.

A világot csak akkor képes megismerni az ember, ha a dolgokról, folyamatokról, jelenségekről megközelítően tiszta fogalmai vannak. Ezért mondja Peter Winch: „A fogalmak, melyekkel rendelkezünk, megszabják számunkra a világ tapasztalásának formáját. ... A világ számunkra akként van, amiként fogalmainkból kibomlik előttünk. Ami persze nem jelenti azt, hogy fogalmaink változatlanok; ám ha változnak, másképpen alkotunk fogalmat a világról.” A jó pedagógus tudatosan, tervszerűen bővíti, sokszor évekig gazdagítja egy-egy kulcsfogalom tartalmát.

*

A régebbi korok emberei ismerték a szó hatalmát (csatakiáltás, varázslás stb.). Nem véletlen, hogy a görögöknél és a rómaiaknál a retorika volt a legfontosabb tantárgy. A ma pedagógusa, akinek a legfontosabb munkaeszköze a beszéd, ezt nem tudja, mert ha tudná, akkor állandóan fejlesztené, csiszolná, hogy minél hatásosabbá válják. Sok pedagógus nem döbbszennék még rá, hogy a tanítás-nevelés eredményessége mennyire függ attól, hogyan tudja szóhasználatát, mondatszerkesztését a tanítandó tanulóifjúság nyelvi szintjéhez illeszteni, hogyan képes a beszéd tartalmát oda illő metakommunikációval kísélni, hogyan tudja a tantárgy, a téma jellegének megfelelő beszédtechnikát alkalmazni, hogy mennyire van tisztában a testbeszéd és a térközszabályozás jelentőségével. Ha ezeket a verbális közlést kísérő nem verbális eszközöket nem tudja adekvátnan használni, akkor a gondolat is ellaposodik és hatástalan lesz.

Egy iskola légkörét, emberi kapcsolatait az ott uralkodó kommunikációs stílus jellemzi legjobban. Egy autokra-



tikus stílusú iskolában grammatikai szempontból vizsgálva, sok a felszólító, a kijelentő mondat, egy demokratikus, illetőleg humanisztikus iskolában bizonyára sokkal több a kérdő, óhajtó mondatok aránya.

Beszédtechnikai szempontból összehasonlítva, az autokratikus stílusú iskolában bizonyára több a magas hangfekvésben, nagy hangerővel és az átlagnál gyorsabb ritmusban beszélő tanár és diák. Egy humanisztikus iskolában ezzel szemben közepes hangfekvésben, változatos dallammal, közepes hangerővel, változatos ritmusban beszélnek mind a tanárok, mind a tanulók.

Úgy gondolom, hogy Basil Bernsteinnek a családokra vonatkozó megállapítása illik más közösségekre, így az iskolára is: „Ott, ahol a szereprendszer nyílt, valószínű, hogy szorgalmazzák az új jelentések kidolgozását és egy bonyolult fogalmi rendszer kibontását. Ott viszont, ahol a szereprendszer zárt, feltehetően nem bátorítják az egyént új jelentések létrehozására, és korlátozott a fogalmi rendszer. A zárt típusú szereprendszerek esetében a nyelvi jelentéseket valószínűleg készen adják át.” A fentiekből kitűnik, hogy a zárt szereprendszer az autokratikus, a nyílt szereprendszer a demokratikus iskolára jellemző. A zárt szereprendszerű iskolákban többnyire nyelvi sémákban folyik a kommunikáció, sok közhelyet használnak, míg a nyílt szereprendszerű iskolákban változatos a nyelvi forma, mind a tanár,

mind a tanuló ügyel a témához, az alkalomhoz illő stílusra, gazdagabb szókinccsel és változatosabb mondat-szerkezettel beszélnek. Ezekből az következik, hogy a nyílt szereprendszerű humanisztikus iskolában lévő kommunikáció jobban fejleszti a gondolkodást, és ezáltal gazdagabbá teszi a személyiséget. A humanisztikus iskola kommunikációjában a legtöbb mondat egyéni, önálló alkotás. Az itt uralkodó emberi kapcsolatok lehetővé teszik, sőt igénylik az egyéni, a változatos nyelvi megoldásokat. Csak az ilyen iskolában fejlődhet ki az egyéni és igényes stílus.

Két magyar kutató – Pap Mária és Pléh Csaba – úgy látja, hogy nem a nyelvi hátrányok, hanem a beilleszkedés zavarai okozzák a tanulók lemaradását az iskolázás kezdő szakaszában. Az én tapasztalataim (felismeréseim) Bernsteint igazolják. Hiszen a beilleszkedés is verbális és nonverbális kommunikációval történik, s ha a tanuló nem is hozott magával a családból a beilleszkedéshez szükséges szokásokat, viselkedésmódokat, jó kommunikációs képességgel azokat gyorsan pótolni tudná. Azt hiszem, hogy mind a nyelvi hátrányok, mind a beilleszkedés nehézségei egy töről fakadnak: a szülők alacsony társadalmi, gazdasági és legfőképpen alacsony kommunikációs szintjéből.

A kommunikációs szint azonban nincs mindig összhangban a család társadalmi, gazdasági helyzetével. Jó anyagi körülmények között élő, a társadalmi ranglétrán magasán lévő szü-

lők nevelési elvei és szokásai is lehetnek autokratikusak, s az ilyen családban a gyerek éppen úgy hátrányos helyzetben van kommunikációs szempontból, mint a szűkös anyagi körülmények között élő, autokratikusan nevelő családban élő gyerek.

A családból hozott hátrányokat az iskola nem tudja megszüntetni. Nem tudja azért, mert a tömegoktatás nem teszi lehetővé – vagy csak nagyon kis mértékben – az egyénre szabott, differenciált foglalkozásokat, de nem tudja azért sem, mert a mai tanárképző főiskolákon és egyetemeken még a magyar szakos tanárokat sem képezik ki erre a feladatra.

Így az anyanyelvi nevelést az segíti legjobban, ha az iskola minden tanára példát mutat a szép és igényes beszédre, ha az iskolában kimondatlanul az a jelszó: „Minden tanár magyartanár is.” Ez azonban csak akkor következik be, ha a főiskolákon, egyetemeken minden tanárjelölt, tehát a nem magyar szakos jelölt is részesül anyanyelvi, illetve kommunikációs képzésben.

Felhasznált irodalom:

1. Basil Bernstein: Nyelvi szocializáció és oktathatóság In: Szociolingvisztikai írások Vál.: Pap M. és Szépe Gy. Bp., 1974.
2. Francois Jacob: A lehetséges és a tényleges valóság. Európa Könyvkiadó, Bp., 1986.
3. Peter Winch: A társadalomtudomány eszméje és viszonya a filozófiához. Akadémia Kiadó, Bp., 1988.

Szerzőink

Zalán Tibor költő (Budapest), Seprősi-Czárán György költő, újságíró (Kőtelek), Lengyel Klára nyelvész (Szolnok), Fábrián Pál nyelvész, egyetemi tanár (Budapest), Farkas Ferenc nyelvész, főiskolai tanár (Jászberény), Rideg István irodalomtörténész (Karcag), Sarkady Sándor költő (Sopron), Vasy Géza irodalomtörténész, kritikus (Budapest), Cs. Kovács Károly újságíró (Karcag), Kerékgyártó T. István szociológus (Jászberény), Madaras Lászlóné főiskolai tanár (Szolnok), András László helyettes főszerkesztő (Szolnok), Páldi János pedagógiai író (Szolnok), Szathmáry István újságíró (Szolnok), Barabás Imre technikatörténész (Szolnok), Rigó József kritikus (Szolnok), Zelei Miklós költő (Budapest), Katona Mihály tanár (Karcag), Szent Ernő költő, grafikus (Kisújszállás), Bészabó András festő (Kisújszállás), Czobor Sándor festő (Kisújszállás), Kozma Károly fotós (Szolnok), Török Ágnes könyvtáros (Szolnok).



Szathmáry István

Az Alföld legidősebb lakóháza és a hozzá fűződő gondolatok

Az Alföld jelenleg ismert legrégebbi lakóháza a Jászságban bukkant a felszínre a közelmúltban, a Jásztelek-I-es néven ismert lelőhelyen. A lelet előkerülésének körülményeiről, tudományos jelentőségéről Kertész Róbert, az ásátást vezető régész, a szolnoki Damjanich János Múzeum munkatársa számol be a továbbiakban.

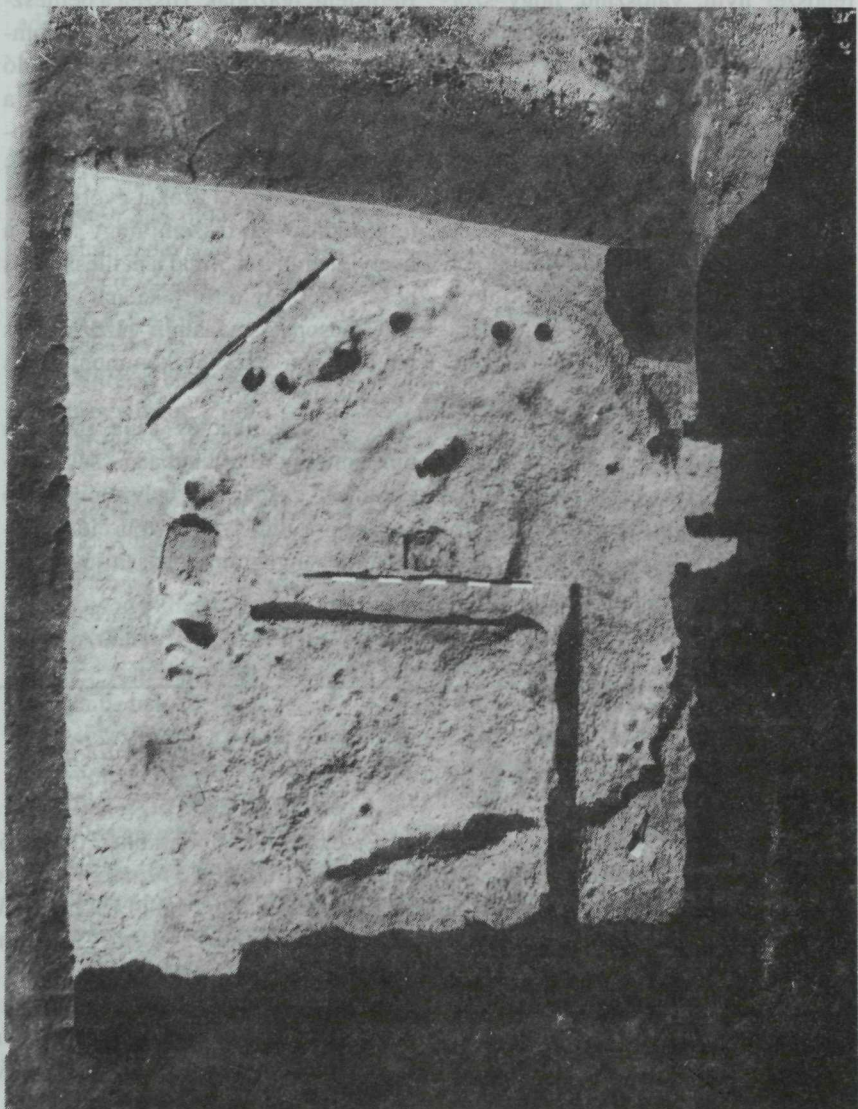
A lelőhely, ahol a későbbiekben feltárt gödörház pihent hosszú évtizedeken át a föld mélyén, igen jónak számít a körülbelül száz jászsági leletelőfordulás közül, s fölfedezése Kerékgyártó Gyula jászberényi amatőr régész nevéhez fűződik. Az első, felszínen található kőeszközöket ő gyűjtötte össze, s miután mi is bekapcsolódtunk a munkába, sikerült meghatározni a lelőhely kiterjedését, intenzitását, s annyi anyaghoz jutnunk a tervszerű kutatás során, ami alapján el tudtuk végezni az első kormeghatározást. E szerint az az emberi közösség, melynek nyomait őrizte itt a föld, hétezer évvel ezelőtt élt e tájon.

A szétszórt kőeszközök egy, körülbelül ötven méter átmérőjű ovális foltban helyezkedtek el a talaj felszínén. Ez némileg szokatlan volt az eddig ismert 17–22 méter átmérőjű foltokhoz képest. Mivel szántott felületről volt szó, kellett lennie egy kisebb átmérőjű magjának, ahonnan az eke széthúzta őket. Mint később kiderült, nem is egy magja volt, hanem több. A nagyobb folton belül több eltérő sűrűségű rész is találtunk. Ezt a tényt kezdetben nem tudtuk értelmezni, de miután az első kutatóárokkal egy ilyen leletanyag-koncentrációba húztunk bele, megoldódott a rejtély. Megtaláltuk ugyanis a házat! Abban is biztos vagyok, hogy a többi leletfeldúsulás is hasonló okra vezethető vissza, s további 4–5 ház feltárására számíthatunk szerencsés esetben.

A leletanyag bősége miatt körülbelül másfél hónapig tartott ennek az 5,2 m

átmérőjű kör alakú objektumnak a föltárása, ami rengeteg idő, de megérte. A munkát 1993 nyarán kezdtük, akkor a rendelkezésre álló anyagi lehetőségek miatt, és technikai okokból csak kis mértékben tudtunk előrehaladni. 1994 augusztusában folytattuk a részletes feltárást. A korábban húzott két kutatóárok után, melyek kereszt- és hosszirányban szeltek át a később lakóháznak bizonyult objektum területét, s melyekben már jól tudtuk tanulmányozni

a rétegződést, egy 5x5 m-es blokkot mélyítettünk a feltételezett ház fölé. A felső humuszréteg eltávolítása után kirajzolódott a betöltés foltja, a házat ugyanis eredetileg negyven centiméterre mélyítették be az akkori talajszintbe, s ebben a gödörben jóval nagyobb volt a szervesanyag-tartalom, mint az azt övező területeken. A beomlott egykori tető, ami jórészt fából volt, maradványain kívül a bedobált csontok és egyéb növényi, állati eredetű szer-



A ház képe felülnézetből

Fotó: Kozma Károly



vesanyagok okozták azt, hogy itt egy jól elkülöníthető sötétebb foltot tudunk megfigyelni. Természetesen ezeket a szervesanyag-maradványokat a múlt idő jórészt felismerhetetlenné formálta, de ettől függetlenül kiválóan jelezték az általuk borított terület határát.

Az egyik kutatóárokban, még a munkák kezdeti szakaszában meg tudtuk fogni egy tűzhelynek a szélét is, s most a föltárás előrehaladtával kiderült, hogy az egykori épület közepén van. A ház járósíntjének kibontása után kirajzolódott a tűzhely teljes foltja, mérete, ami körülbelül egy méter, s körülötte láthatóvá vált a hamufolt is. Ekkor találtuk meg a bejáratot is, melyre az hívta föl a figyelmet, hogy egy helyen a gödör fala nem meredeken, hanem jól elkülöníthetően, elplánírozva, lankásan ereszkedik alá.

A következő, ami a feltárás során a szemünk elé tárult, a gödör falát körben övező 11 cölöplyuk volt. Kibontásuk után megfigyelhető volt, hogy az egykor a tetőt tartó cölöpöket ferdén mélyítették a földbe. Dőlési szögük rögzítésével pedig rekonstruálhatóvá vált az egykori tetőszerkezet magassága, s így az épület valószínű képe is. Megtaláltuk a tűzhely mellett azt a cölöplyukat is, melyben a többit tartó függőleges oszlop állt egykor.

Egyértelművé vált a szituáció. Nem ugyan a mai fogalmainknak megfelelő, de az akkori kor színvonalán álló, kónikus tetőszerkezettel ellátott gödörházzal állunk szemben.

Nagyon jó a ház régészeti anyaga. Sok, jellegzetes geometrikus formájú pattintott kőeszköz került itt elő, melyek egyéb adatok mellett a középső kőkör, a mezolitikum késői szakaszára datálják a lelőhelyet. Ez időben 7000 évet jelent, szemben a Jászberény-I-es számú, Portelek határában feltárt 8000 éves leletegyüttessel. Ehhez hozzá kell tenni azt, hogy a jelenleg rendelkezésünkre álló eszközökkel végzett kormeghatározásnál ilyen távolságban plusz-mínusz 500 év szórással kell számolni.

A jászteleki lelőhelyen, még a felszíni kutatások során, a kőeszközök mellett emberi maradványok is kerültek elő. Három koponyatető, ami két egyedhez tartozik, s később magában a

házban egy gyermekfog. Ezek alapján a jövőben számíthatunk arra, hogy a lelőhely térségében sírokra is bukkanhatunk. Ez szintén fontos lenne, mert az Alföldön nem ismerünk sírokat ebből a korból, azonkívül segítene tisztázni az ekkor itt élt népesség antropológiai arculatát is.

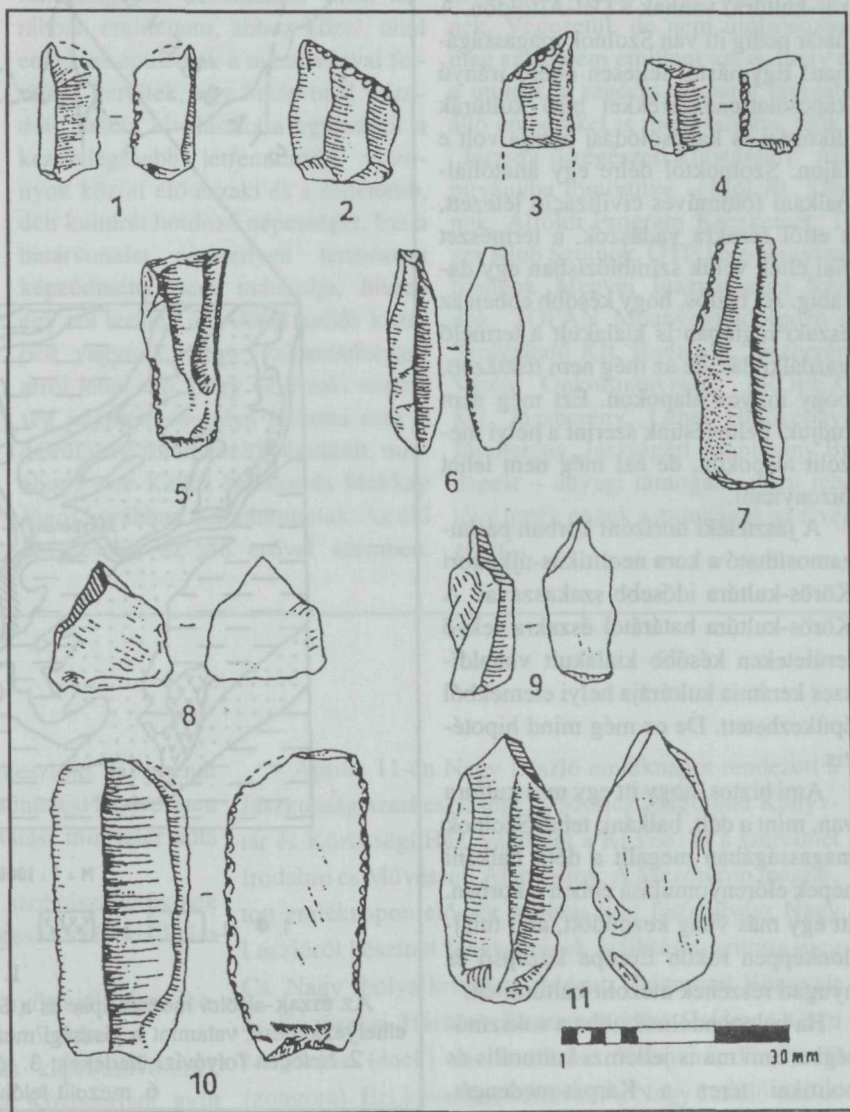
Többféle temetkezési szokást ismerünk ebből a korból, különböző területeken. Voltak olyan vidékek, ahol a ház padlója alá hantolták el az elhunytat, ez a szokás az Álduna felé mutat, s volt, ahol magát a házat gyűjtötték rá a tetemre. Ennek a rítusnak a Balkán felé vannak kapcsolatai, mint azt Raczy Pál leírta a mi múzeumi évkönyvünkben. Valószínűleg itt egyikről sincs szó, ez egy más kultúrkör, s a temetések valahol a ház mellett várhatók.

Periférikusan ehhez a kérdéskörhöz

tartozik az a tény is, hogy egészen a kora vaskorig létezett Európában az emberevés szokása is, de az eddig feltárt leleteken semmilyen olyan nyom nem található, ami ebben a kérdésben eligazítana bennünket.

A Jásztelek-I. lelőhelyen a feltárt anyagban igen nagy az étkezésre utaló maradványok aránya. Rengeteg állatcsont és halcsigolya-maradvány mellett igen sok kagyló- és csigahéjat találtunk. A csontokból meg tudtuk állapítani, hogy fő táplálékuk az őstulok volt, s az egész telephulladék egyértelműen arra utal, hogy egy gyűjtögető, halászó, vadászó népességgel állunk szemben.

Mi az a kép, ami az eddigi jászszági



Kőeszközök a ház föltárásából



ásatások, s nem utolsósorban a mezolit, középső-kőkori lakóház föltárása után kirajzolódik előttünk?

Az elmúlt évek kutatásaival sikerült egy új kultúrát körvonalazni az Alföldön, melyet észak-alföldi mezolit ipar néven vezettünk be a szakirodalomban s ennek két horizontját tudtuk meghatározni eddig: Az idősebb lelőhelye a Jászberény-I-es lelőhely, a fiatalabbé pedig a Jásztelek-I-es lelőhely. Az utóbbi vadásztábor számos kérdés megoldásában a kulcs szerepét töltheti be, hiszen az egész korszak most van kibontakozóban. Ez a legkésőbbi szakasza a mezolitikumnak, amely még halászó, vadászó, gyűjtögető életmódot jelent, s ugyanakkor vele egy időben már földműves civilizációk (Körös-kultúra) vannak a Dél-Alföldön. A határ pedig itt van Szolnok magasságában! Egymástól teljesen eltérő irányú kapcsolatrendszerekkel bíró kultúrák ütközési és kapcsolódási pontja volt e tájon. Szolnoktól délre egy anatóliai-balkáni földműves civilizáció létezett, s ettől északra vadászok, a természet fiait éltek velük szimbiózisban egy darabig. Az biztos, hogy később ebben az északi régióban is kialakult a termelő gazdálkodás, de az még nem tisztázott, hogy milyen alapokon. Ezt még nem tudjuk. Feltevésünk szerint a helyi mezolit alapokon, de ezt még nem lehet bizonyítani.

A jászteleki horizont korban párhuzamosítható a kora neolitikus-újkőkori Körös-kultúra idősebb szakaszával. A Körös-kultúra határáról északra fekvő területeken később kialakult vonaldíszes kerámia kultúrája helyi elemekből építkezhetett. De ez még mind hipotézis.

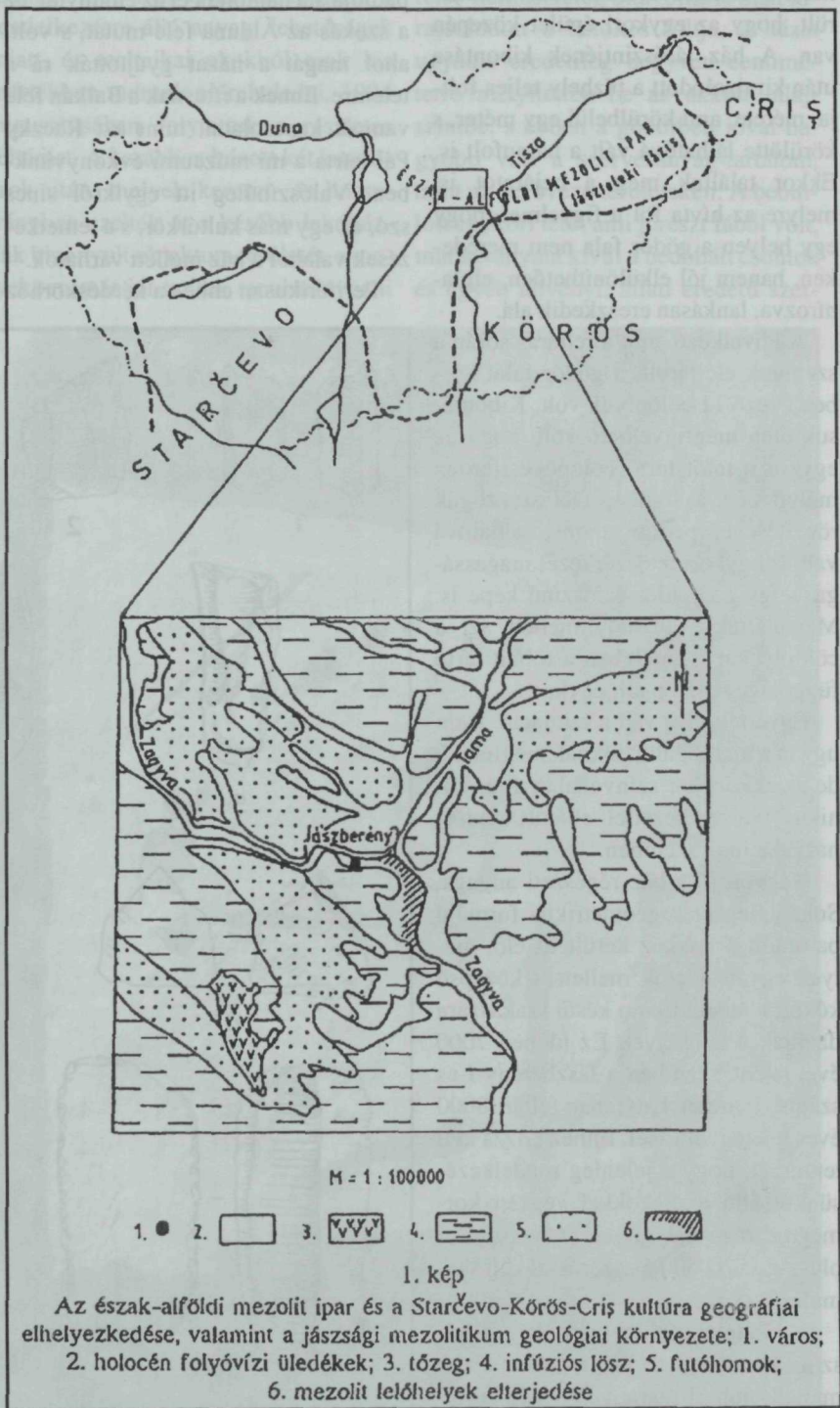
Ami biztos, hogy itt egy más kultúra van, mint a déli, balkáni; tehát Szolnok magasságában megállt a déli, balkáni népek előrenyomulása ebben a korban. Itt egy más világ kezdődött, ami tulajdonképpen rokon Európa középső és nyugati részének mezolit kultúráival.

Ha belegondolunk abba a sokszínűségbe, ami ma is jellemzi kulturális és politikai téren a Kárpát-medencét, vagy abba, hogy története során milyen régiókhoz tartozott, s tartozik ma is,

kiderül, hogy peremvidék volt régen is és az ma is. Különböző kultúrák találkozási pontja voltunk és vagyunk. A rézkor végi steppei nomádoktól kezdve, akik emlékét a kunhalmok őrzik, egészen a népvándorlás utolsó, középkori hullámaig (úzok, kunok, jászok, besenyők...) a meg-megújuló keleti hullámok is eddig jutottak el, s itt törtek meg Nagy Károly frank birodalmának terjeszkedési lendülete is. Eltérő idő-

ben ugyan, de hasonlóképpen megállt itt a délről jövő török expanzió is, szinte pontosan a több ezer évvel korábbi Körös-kultúra határára. Itt, ebben a régióban ugyanakkor gyakran egész Európa számára meghatározó események dőltek el, mind az őskorban, mind a későbbi időben.

Az őskorból érdekes kérdés a vonaldíszes kerámia kialakulásának problémája, amit én is firtatok. Nem bizo-



A mezolit lelőhelyek elterjedése a Jászágóban



nyítható még, hogy ez a kultúra milyen alapokból nőtt ki, de valószínűsíthető, hogy itt született meg a Kárpát-medencében. Itt vannak a legkorábbi leletek, s ez a kultúra Normandiától a Pripjaty mocsarakig átfogja kontinensünket. Egy homogén kulturális régiót kell itt elképzelnünk, ami a Kárpát-medencében érintkezik a tőle délre elhelyezkedő magas kultúrával. Az Alföldön lejátszódó folyamatok meghatározták az egész kontinens áttérését a termelő gazdálkodásra, mivel annyira egyöntetű ez a kultúra, hogy nem lehet egymástól megkülönböztetni az ebből a korból származó edények közül azt, amit Belgiumban találtak, attól, ami a Dnyeszter partján került elő. Egy nyelvet beszélő, egységes népeiséget lehet ezen az alapon itt feltételezni, amely homogén közegben lassan, de akadálytalanul haladhattak távolabbi vidékek felé az új ismeretek.

Nem nagy népsűrűséggel kell ugyanakkor itt számolnunk, de többszörösével a korábbi mezolitikus népeiségeknek. Ugyanis ekkor már jelentősen megnőtt a terület eltartó képessége azaz, hogy fokozatosan elkezdtek termelni. Az áttérés fokozatos volt, az állattenyésztés és a növénytermesztés mellett rengeteget vadásztak.

Maga a termelő gazdálkodás alapvetően a Közel-keleten, Anatóliában a Termékeny Félhold területén alakult ki, s továbbterjedésére az egyik alapvető magyarázat a migrációs elképzelés. E szerint a termelő gazdálkodáshoz szükséges új ismereteket vándorló nép-

csoporthoz vitték magukkal távolabbi tájakra, akik az úgynevezett ökológiai csatornákon folyóvölgyekben haladtak előre. A migráció oka a Termékeny Félhold területén a vidék eltartó képességének megnövekedésével járó demográfiai robbanás volt. Ez az egyik teória.

A másik teória elutasítja ezt a nézetet, s azt vallja, hogy itt adaptációról, pusztán az ismeretek átvételéről van szó egymással kapcsolatban álló népcsoportok részéről. Tehát nem az emberek vándoroltak a maguk fizikai valóságában, hanem az ismeretek terjedtek csupán. Az utóbbi nézet feltételezi, hogy a mezolitikus kultúra embere volt olyan fejlett szinten, hogy átvegye ezt a tudást.

Itt eljutottunk a jászági ház és a köréje sorakozó többi környékbeli lelet fontosságának kérdéséhez. Mint korábban említettem, ahhoz közel, ahol ennek az épületnek a maradványai felszínre kerültek, egy határvonal húzódott, amely elválasztotta egymástól a kezdetlegesebb létfenntartási viszonyok között élő északi és a fejlettebb, déli kultúrát hordozó népeiséget. Ezt a határvonalat semmilyen természeti képződmény nem indokolja, hiszen egy sík terület, az Alföld kellős közepén vagyunk. Nagy valószínűséggel arról lehet szó, hogy az északi népeiség jelenléte és súlya állította meg a délről jövő földművelők áradását, mint ahogy erre Kalicz Nándor és Makkay János korábban már rámutattak. Az élő erő feszült az élő erővel szemben.

Hogy ez hogyan történt, véresen vagy kevésbé erőszakosan, s ebből a helyzetből mi volt a kibontakozás, az erősebb elsodorta-e végül a gyengébbet, vagy fokozatosan magához alakította – mind olyan kérdés, melyekre a választ a remélhetőleg egyre jobban kibontakozó jászági ásatások adhatják meg.

Addig is, első lépésként a már elért eredményeket akarjuk a nagyközönség elé tárni. A helyszínen szándékozunk konzerválni a föltárt házat, s ha anyagi lehetőségeink megengedik, látogatható formába hozni a környezet megfelelő kialakításával. Jelentőségét mutatja az is, hogy másolatát az ópusztaszeri emlékparkban levő régészeti skanzenben is föl fogják építeni, méltó társául a hazánk történetét idéző többi épületnek. Végezetül, de nem utolsósorban meg szeretném említeni azt is, hogy ez a munka, a régészszakmától távolabb álló embereket is mozgósította, akik a „Jászság ősrégészeti kutatásáért” Alapítványba tömörülve – Mol Rt. Szolnok, Alföldi Program Kecskemét, Tisza Klub Szolnok, OTP Jász-Nagykunszolnok Megyei Igazgatósága Szolnok, TOPAN Műanyagfeldolgozó és Szolgáltató Kft. Budapest, Jászberény Város Önkormányzata, PROFEXT Kft. Jászberény, Lehel Hűtőgépgyár Jászberény, Jászságért Alapítvány Budapest – anyagi támogatásukkal lehetővé tették ennek a munkának az elvégzését.

Híreink

– Március 14-én lapunk főszerkesztője, Körmendi Lajos József Attila-díjat kapott. A kitüntetést Budapesten Fodor Gábor művelődési és közoktatási miniszter adta át.

– Március 15-én Györfi Sándor szobrászművésznek Püspökladányban nyílt egy különlegesen szép kiállítása Európai lelet címmel.

– Március 20-án Kisújszálláson nyílt kiállítása Czobor Sándor képzőművésznek, az Alkotóházban.

– Április 7-én Bészabó András képzőművésznek Kunszentmártonban, a Művelődési Központban nyílt kiállítása.

– Április 11-én Nagy László emléknapot rendezett a Jászkunság szerkesztősége, a Móricz Zsigmond Könyvtár és Közösségi Ház, valamint a Ki viszi át a szerelmet Irodalmi és Művészeti Alapítvány. A Mezőúton megtartott emléknapon először Molnár Edit fotóművész Nagy Lászlóról készített fényképeinek kiállítását nyitotta meg Cs. Nagy Ibolya kritikus a Móricz Zsigmond Könyvtár és Közösségi Házban. Közreműködött Csíderné Csízi Magdolna (ének) és Andrásiné Karmanóczki Tünde (zongora). Ezt követően került sor a Nagy László szavalóversenyre.



Barabás Imre

Kisújszállás, Fülöp-kerti hévízkút

A fúrasi történészek között közhelynek számít az a tény, hogy az alföldi városokban a hajdúszoboszlói gyógyvíz 1925-ös feltárása indította el a melegvizes fürdők létesítése iránti olthatatlan vágyakozást. Így volt ez Szolnokon, Karcagon, Túrkevéen, és jelenlegi történetünk színhelyén, Kisújszálláson is, ahol a lakosság – különösen az 1938-as júliusvég időnként 40 °C fölé emelkedő hőmérsékletének következményeként – addig nem ismert erővel döbbsen rá a locsolásra és fürdésre használható víz hiányára.

„Városunk központi fekvése, nagyon szép ligetünk, s a mélyfúrás emberi számítás szerint biztos sikere kötelességünké is teszi e kérdés folytonos érlelését. Ha Karcag és főként Szoboszló példáját nézzük, és látjuk a fürdőkbe sereglők ezreit, és gondolunk arra, hogy a fürdőzők a múlt évben is kb. egy millió pengőt hagytak Szoboszlón, városunk iránti kötelességünké is teszi a mélyfúrású kút és fürdő létesítésének minden lehető eszközzel munkálását és megvalósítását.” – kommentálta az eseményt 1938. augusztus 7-én a Kisújszállás és Vidéke című lap, majd egy hét múlva – mintegy megerősítve saját véleményét – a város pénzügyi ellenőrének, Dubányi Imre számvevősegi főtanácsosnak a memorandumát közölte ugyanerről a témáról.

„Talán az ország egy városának sincs annyira szüksége arra, hogy új bevételi forrást teremtsen magának, mint éppen ennek a városnak ... e körülmény ad nekem ... okot arra, hogy kötelességemnek érezzem a fürdő létesítésének jóvátételét” – kezdte mondanóját a helyi takarékpénztár ügyeinek rendbetételére kirendelt szakértő, majd hozzáértésének bizonyítására a következőkben elmondta, hogy 1934-ben Hajdúszoboszlón dolgozott, és látta, miként állt talpra az ottani fürdő bevételeinek segítségével az addig 117%-os pótdadó alatt nyögő település.

A helyiek emberi érzelmeire számítva megemlítette még, hogy beszélt

a szoboszlói fürdőüzem kisújszállási születésű vezetőjével, Veress Béla főmérnökkel, aki természetesen hajlandó segíteni az ügyben, ami egyébként nagyszerűen összhangba hozható lenne a képviselő-testület egyik nemrégii döntésével a „Hősi kút” létesítéséről: „A megvalósítás kiindulópontja a hősök kútja lenne, melyet amellet, hogy abból élet és egészség fakadna, művészi kiképzéssel a hősök méltó emlékévé lehetne avatni.”

A következőkben elhangzott néhány tanács arról, hogy honnan lehetne minderre beruházási pénzt szerezni, majd a memorandumot egy részletes költségbeclés zárta, mely egy 480 m³-es, medencével, és két olyan mélységű-hozamú kúttal számolt, mint a Marjalaki úti (12 óra alatt lett volna feltölthető velük a medence).

A nagy visszhangot kiváltó cikk felvetéseit a szeptember 26–27-i képviselő-testületi közgyűlés is megvitatta, majd úgy döntött, hogy a szükséges 160 ezer pengő helyben nem, csak államsegélyből lenne előteremthető, ehhez azonban kérni fogják az ellenőr úr hathatós támogatását is.

Jó egy évig nem történt semmi, akkor is csak a helyi lap augusztus 6-i számának egyik cikkírója morgolódtott azon, hogy a szomszédos bereki fürdőben sok ismerős kisúji gazda látható, és akkor még nem is szólt a jóval tisztább vizű szoboszlóiról. Van tehát e témában helyi érdeklődés, még jobb lenne, ha általános közóhajtá válna most már mindenki előtt. Egy hét múlva ugyanezen lap hasábjain elhangzott végre az első, igazán kézzelfogható javaslat is, mely közpénzek hiányában a magántőke mozgósítását vetette fel: „Álljon össze tehát a fürdőt óhajtó egyénekből társadalmi úton egy kész egyesület, építse meg az első tárgyi berendezését a jövőndő fürdőnek. Amint az első berendezés megvan, lehet beszélni fejlesztésről, szükségletről, segélyről stb., de ma mindenkinek be kell látnia, hogy nagyösszegű közpénzeket bizonytalan

kimenetelű kezdeményező vállalkozásokba fektetni nem lehet.”

Bármennyire ésszerűnek tűnt mindez, több mint két évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a terv valóra váljon. „Talán össze sem tudnánk számolni hirtelemében, hogy a hajdúszoboszlói csodaforrás felbukkanása óta hányszor kísértett városunkban ez a terv. Azonban a kezdeményezők minden igyekezete ellenére mégsem vált valóra, részben a megfelelő vállalkozási szellem, de még sokkal inkább a szükséges tőke előteremtése körül mutatkozó és leküzdhetetlennek látszó akadályok miatt” – írja 1942. február 8-i cikkében a Kisújszállás és Vidéke című lap, majd hozzátette: kár, mert talán ez lenne az egyetlen lehetősége a pótdadó alatt nyögő városnak a gazdasági és kulturális talpraállásra. Kitoró örömmel kell tehát üdvözölni azt a kezdeményezést, amely városunkban a közelmúltban ebben az irányban történt, és amely komolyság és megalapozottság tekintetében a legszebb kilátásokkal biztat.

A dicsőség Pápai István országgyűlési képviselője, aki felvetette a hévízkút-fúrás, a fürdőépítés gondolatát a közbirtokosság vezetőségének egyik értekezletén, a jelen levő urak pedig úgy döntöttek, hogy ők mint jobb sorban levő „testvérek”, segítenek a rosszabb sorban levő testvéren, vagyis a városon, és kézbe veszik az ügy intézését.

Ez a segítség először is abban nyilvánult meg, hogy a fúrasi költség felét a vállukra vették, vagyis azonnal lejegyezték 75 000 pengő értékű részjegyet – a másik 75 000 pengőnyi a magánbefektetőkre várt – tudomásul véve egyben, hogy a város pénz hiányában csak a telek értékével (50 000 pengő) tud betársulni az üzletbe.

„A mozgalom komolyságára jellemző ... hogy abban számottevő részesedéssel társult be Veress Béla, a hajdúszoboszlói gyógyfürdő igazgatója, és a fúrás végző Prónay József is” – írta a helyi lap, kifejtve még, hogy mindenképpen nyer a város: jobb eset-



ben hajdúszoboszlói típusú vizet kap, rosszabb esetben "...a városi artézi kutak vízmedencéje magában is megfelelő minőségű és mennyiségű vizet képes szolgáltatni egy ilyen fúrás nyomán ahhoz, hogy egy, a mai kor követelményeinek megfelelő strand és kádfürdő alapját képezze, nem beszélve arról, hogy a város vízellátását is teljesé tenné." – „Jelszavunk a bányászoké: szerencse fel!”

El kell ismerni, a kisújiak gondolkodásában más szempontból is volt logika: a fúrára kiszemelt Fülöp kert a Korcsolya tóval igen mutatós, ezenkívül vonattal, busszal könnyen elérhető hely volt – nem úgy, mint egykor a karcagi berek – ezért megfelelő minőségű gyógyvíz előteremtése után egy idetelepített fürdő népszerűsége számíthatott. Egy másik fontos propagandaszempont: a Kisújszállás és Vidéke február 22-én hívta fel mindenki figyelmét: „... szakértőként európai hírvé geológusunkat, Pávai Vajna Ferenc urat kérjük fel a fúrás helyének meghatározására és kivitelére vonatkozóan ... (kora tavasszal vagy 1000 m-ig megyünk le a vízért) ... ha emellett még gázt vagy olajat is kaphatnánk, még a kutya is fekete kávé inna szép városunkban” (persze csak árpából főzve – tette hozzá nagy realitásérzékkel a háborús idők cikkírója).

Közben az 500 pengős részjegyek szép számban letek gazdára (február végéig közel 300 ezer pengő folyt be, persze csak elvileg, mert a pénzt több részletben kellett kifizetni, augusztus 31-ig), ezért dr. Gaál János polgármester feljogosítva érezte magát arra, hogy némi előkészítő munka után 1942. március 1-re meghirdesse a Kisújszállási Hőforráskutató Alkalmi Egyesület alakuló ülését. A Gazdasági Egyesület termében összejött befektetők határozatképességének megállapítása után Szekeres Lajos városi mérnök ismertette azon lehetőségeket, melyeket egy 1200 m-es kúttal szemben jogosan táplálhatott a város, vagyis hogy legrosszabb esetben is létrehozható egy strandból és sportuszodából álló komplexum. Az általános lelkesedést csak Sarkady Pál és néhány társának hozzászólása zavarta meg, akik felvetették: a város és a közbirtokosság többsége mellett nem látják biztosítva azt, hogy

az egyes jegyzők részjegyeiket megfelelő nyereséggel értékesíthetik majd. Bár Sarkady birtokos is jelentős befektető volt (12 000 pengő!), ezért a nyilatkozatáért őt és a hozzá csatlakozó fiatal gyógypedagógusokat azonnal kizárták a tagságból. „Szomorú, hogy egyes lakosoknak mindennél fontosabb a magántőke haszna” – írta erről tudósításában a Kisújszállás és Vidéke 1942. március 8-i száma, hozzátéve, hogy az egyesület végül 350 ezer pengővel alakult meg, ebből 50 ezer a város által rendelkezésre bocsájtott 5000 négyszögöles telek értéke (ez elég volt a szavazati joghoz). Az ülés végén a közgyűlés elnököt, helyettest és intézőbizottsági tagokat választott, mégpedig ebben a sorrendben: Pólya Lajos, dr. Pólya László, tagok: Pápai István, dr. Gaál János, dr. Pápai Pál, Szekeres Lajos, Búzás Lajos, Nyitrai Endre, Nánási Endre, dr. Simon János és Veress Béla. Néhány óra múlva a nevezettek elégedetten vették tudomásul, hogy a rövidesen ugyanitt lezajló városi közgyűlés 100 db részjegy vásárlására kívánja fordítani a Belügyminiszter úr által a fúrára kiutalt 50 ezer pengőt, és a közbirtokosság gyűlése is lelkesen megszavazta e munkára a vezetői által korábban megajánlott 75 ezret.

Az intézőbizottság első komolyabb döntése egyébként pontosan ezen jelentős összegek értékének megőrzésére irányult, hiszen az infláció akkor sem volt ismeretlen fogalom. Rövidesen jönnek a fúráshoz szükséges, értékálló befektetésnek látszó csövek – írta a helyi lap május 17-én, jelezve, hogy az ügy a felbukkanó akadályok ellenére szépen halad előre. A Hőforráskutató Egyesület 1942. május közepi taggyűlésén aztán az említett akadályok is részleteződtek, Pólya Lajos elnök beszámolója nyomán: „Az eredetileg Pávai Vajna Ferenc főgeológus közbenjöttével tervezett próbafúrásokat eljuttattuk, mert a Földtani Intézet szakértőinek véleménye szerint ezek – eltekintve attól, hogy igen költségesek – lényegében nem árulnak el sokat a mélységbeli rétegződésekről, gyűrődésekről. Olcsóbb és jobb lenne az Eötvös-inga használata, de az Eötvös Intézetnél lefolytatott megbeszélés után ezt is eljuttattuk, mint ötletet, mert a fúrással

kijelölt terület kicsi, s így nem lett volna sok eredménye a munkának. Csak zárójelben említem meg Önök előtt, de baj is lenne, ha e mérés nyomán gázt vagy olajat találnánk, mert azonnal elvonnék az egyesülettől a kutat.

Folytatva eddigi tevékenységünk ismertetését, be kell számolnom egy meglepő értesülésről is: a vasút melletti park, ahol fúránk, beleesik a németeknek olaj- és gázkutatásra koncesszióba adott területbe, tehát a kút létesítéséhez tőlük is engedélyt kell majd kérni. Mivel a hely a vasúton innen van, valószínűleg meg is kapjuk, azon túl már eleve lehetetlen lenne. A legnagyobb akadály azonban nem a MANÁT-nál (Magyar-Német Ásványolajművek Kft.), hanem a Belügyminisztérium illetékes osztályán merült fel. Előírásuk szerint úgy kell szerződünk a kútfúróval, hogy ugyanolyan csövekkel kezdje a kút építését, mintha 1200 m-es lenne a talp, de csak 800 m-ig fúrhat. Amennyiben aztán a továbbfúrás elől elhárul az akadály, lemehetünk akár 1300 m-ig is. És ha már a Prónayval megkötött szerződés szóba került, elmondanám, hogy 800 m-ig 185 350 pengőt kell neki fizetnünk, 1300 m-ig pedig további 83 000-et. Most tehát már csak újabb csőszakatokat kell vennünk, és kezdődhet is a munka. Kérek ezért mindenkit, hogy az említettek miatt minél előbb fizesse be részjegyei értékének újabb 20%-át!”

Az elnök úr beszédéből egyértelműen kiderült, hogy a vezetés március-április hónapokban több puhatolózó tárgyalást folytatott le geológusokkal, intézményekkel, és ezek során bőséges információtomegre tett szert vállalkozása alakításához. Persze az akkoriban érvényes előírások szerint 500 m-nél mélyebb kútfúrásokat frásos szakértői véleménnyel is meg kellett indokolni, ezért az egyesület dr. Horusitzky Ferenc m. kir. főgeológushoz, a Földtani Intézet vízellátási osztályának vezetőjéhez fordult segítségért. A neves szakember átnézte az addigi vízkutak szelvényeit, adatait, bejárta a helyszínt, majd 1942. június 18-án kelt szakvéleményében az alábbi megállapításokat



tette: „... 760 m mélységben állapíthatjuk meg azt a szintet, amelyben már a talaj hőmérsékletének 50 °C-nak kell lennie. Ezen a mélységen aluli homokos szintekből tehát már 50 °C-ot meghaladó, tehát már minden hévízű gyógyfürdőt kielégítő hőmérsékletű víz lesz... feltárható... Egy 800 m-ig lemélyesztett fúrással azonban ... konyhasós hévíz feltárása már indokolatlan várható ... Javaslom, hogy a 800 m-re tervezett fúrást a csatolt kataszteri térképen megjelölt ponton a Fülöp-féle kertésztelepen mélyesszék le. Azért elégedtem meg a 800 m-el, mert dacára annak, hogy nagyobb mélységben természetesen nagyobb víz és gázmenyiség várható, a kincstár, illetve a monopóliumot élvező Magyar–Német Olajipari R.T. (lásd: MANÁT – B. I.) érdekeire tekintettel azt a legkisebb mélységet akartam megjelölni, mely a gyógyvízfeltárás szempontjából már sikerrel kecsegtet, s a szénhidrogén-kutatás érdekeit a legkevésbé érinti. Előnyös körülmény, hogy a Magyar–Német Olajipari R.T. nekem bemutatott és idecsatolt nyilatkozata szerint a Vállalat nem emel a mélyfúrással szemben kifogást ... ugyanakkor ... nyomtatékosan hívom fel a figyelmet arra, hogy a fúrás lemélyesztésekor a munkálatok a legnagyobb szakszerűséggel és gondossággal, szakértői geológusi ellenőrzéssel történjenek. Az esetleg megnyitott gázszinteknél az előírt vízzárások a legtökéletesebben oldassanak meg, és a csövek tökéletesen vízzáróan ültessenek... a vízjogi törvényben... előírtak betartandók.”

Az utolsó megjegyzés a létesítési engedély beszerzésének fontosságára utalt, melyet nem sokkal később, 1942. július 16-án adott ki Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánja, III/145-ös vízikönyvi számon.

A következő hetekben a megbízott külföldi gyártó cég leszállította a legnagyobb méretű kezdőcsöveket, így augusztus 12-én megkezdődhetett a várva várt fúrás munkája. 8–10 nappal később a talp már közel 30 m-ben volt, pedig – mint a Kisújszállás és Vidéke című lap írta – a légóltalmi előírások miatt csak nappal lehetett dolgozni ekkoriban. Pontos dátum nem áll rendelkezésemre,

de egyes információkból kikövetkeztethető, hogy az 550 mm-es kezdőszakaszt végül 1942 novemberének végén építették be, az előzetesen meghatározott 30 m-nél jóval mélyebbre, 80 m-ig. „Az első rakat cső lehelyezése gyönyörűen sikerült, azonban a cementszigeteléssel kapcsolatban bizonyos technikai és más, jórészen a jelenlegi háborús anyagihiánnyal kapcsolatos akadályok merültek fel, és ennek következtében hetekig szünetelt a munka. Most már azonban sikerült átfúrni a cementszigetelés során képződött betonréteget is, és pár hét óta éjjel-nappali munkával dolgoznak a második rakat cső lehelyezésén” – írta erről a helyi lap.

A további eseményekről keveset tudunk, mert újságcikkek egyáltalán nem, de hivatalos iratok is csak kis számban maradtak fenn. Ezekből viszont már most elmondható annyi, hogy Prónay 1943 végéig 443,45 m-ig fúrt le, és a következő csöveket építette be:

A kút engedélyes tervében szereplő „ideális” csőszakaszok:

0–30 m-ig:	445 mm \emptyset
30–220 m-ig:	406 mm \emptyset
220–370 m-ig:	335 mm \emptyset
370–530 m-ig:	305 mm \emptyset
530–690 m-ig:	254 mm \emptyset
690–800 m-ig:	203 mm \emptyset

A Prónay József által beépített csövek és sarumélyességek:

0–80 m-ig:	550 mm \emptyset
80–170 m-ig:	404 mm \emptyset
170–306 m-ig:	355 mm \emptyset
306–386 m-ig:	305 mm \emptyset
386–443,45 m-ig:	254 mm \emptyset

Szűrőcső: 159 mm \emptyset

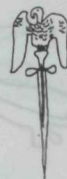
A csőterv és a valóban beépített csövek adatainak összevetéséből még a fúrásban kevésbé járatosak számára is kiderül, hogy a vállalkozó szinte lehetetlenné tette munkájával megbízói számára azt, hogy a titokban remélt 1200 m-es talpmélységet valaha is elérjük, sőt, most már egy 800 m-es kút előállítására is csak túlzott beszőkülés árán valósulhatott meg. Ezen a ponton aztán – valószínűleg pénzügyi okból – végleg leállt a munka, és legközelebb csak a képviselő-testület 1945. június 8-i ülésén merült fel újból a fúrás ügye: a jelenlevők egyetértettek Szűcs Elek

polgármester azon bejelentésével, hogy a Kereskedelmi és Iparügyi Minisztériumhoz fordul állami kölcsönért és fúróberendezésért a folytatáshoz. Valószínűleg nem sikerült elérnie semmit, mert az egyértelműen igazolható, hogy a hévízkút továbbfúrására csak évekkel később, 1949-ben vonult fel az akkoriban megalakított Mélyépítő és Mélyfúró Nemzeti Vállalat (részben a mai VIKUV Rt. elődje) egyik fúróberendezése. Az új kivitelező 1950. szeptember 6-ig elérte a 703 m-es mélységet, de vizet nem kapott. A lyuk csövezése mindeközben így módosult: 443,45–550 m-ig: 191 mm \emptyset , 550–678 m-ig: 159 mm \emptyset .

A Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága ekkor a MÁFI-hoz fordult segítségért, melynek igazgatója dr. Majer István geológust küldte a helyszínre, megszerezni a teljes rétegszelvényt és a furadékmintákat. Ez sikerrel is járt, így a szakember egyértelműen arra a következtetésre jutott, hogy 650,6–655,5 m közötti, elcsövezett homokréteg mindenképpen érdemes lehet a további vizsgálódásra. Erősítette elhatározásában, hogy a lyuk és a +2,2 m-ig kiálló bélésű csőoszlop nagyobbik része (1,85 m) azzal a vízzel volt feltöltve, mely csakis ebből a kicsövezett homokrétegből törhetett elő, még a nyilvánvaló nehézségek dacára is.

Javaslatának lényege a következőkben foglalható össze: a) Tegye lehetővé a kivitelező, hogy 11 mélységközben hőmérsékletet mérhessen, megállapítva ezzel a térség geotermikus gradiensét, illetve a víz várható hőfokát. b) Mindezek után az utolsó, 159 mm-es bélésű csövet húzzák fel 678 m-ből fokozatosan 654 m-ig (tehát a feltárt homok alsó 1,5-ét tegyék szabaddá), hogy kanalazással megállapítható legyen a szinttáj vízadóképesége, és a víz hőfoka. Ha megfelelő, az egész 5 m-nyit meg kell nyitni, mégpedig mindezt az ő jelenlétében.

Egy 1952. február 13-i földtani intézeti levélből tudjuk, hogy a kért segítséget Majer nem kapta meg, viszont a csőhasítást elvégezték, különösebb eredmény nélkül. Ugyanebből az iratból derül ki az is, hogy a sikertelen termeltetési próba után egy ideig állt a munka, majd a Belügyminisztérium Ivóvíz és Csatornázási Osztálya – nyil-



ván a tanácselnök kérése – ismét a MÁFI illetékeseihez fordult segítségért.

Az ügyel megbízott dr. Ferenc Károly geológus először is tájékozódni próbált a közel tíz éves ügy előzményeiben (furadékminták, kútdatok, vízszintek stb.), majd pedig értetlenségét fejezte ki az eredetileg javasolt 800 m-es talpmélység miatt, hiszen „... termális vizet az eddigi tapasztalatok alapján az Alföldön csak 1000–1200–1400 m mélységről remélhetünk ... Ha tekintetbe vesszük ... azokat a körülményeket, melyek az eddigi fúrás folyamán felléptek, akkor meggondolandó az, hogy a jelenlegi fúrás folytatása meghozza-e a várt eredményt ... (a közel 10 éven át váltott vezetőkkel folytatott) ... fúrás folyamán lényegesen eltértek az eredeti műszaki leírásban megadott csőméretezésektől... (megfontolás tárgyát képezi tehát az, hogy) ... jelenlegi állapotában és lehetőségek mellett továbbfolytassák-e, vagy nem volna-e célszerűbb a csövet visszahúzni és teljesen újra kezdeni az ideális és eredeti terveknek megfelelő méretezéssel ... Földtani szempontból megvan rá a lehetőség, hogy helyes műszaki kiképzés, és a felsőbb hidegebb rétegek kikapcsolásával Kisújszálláson az 1000–1200 m körüli víztartó szintekből szerencsés esetben 35–45 °C-ú, 250–500 l/perc vizet termeljenek ki.”

Pár hónappal később a MÁFI Víz-

földtani osztályának vezetője, dr. Schmidt Elígius Róbert vizsgálta a város egykori nagyreményű kutatófúrásának ügyét, gázhozamot becsült (100–150 m³/n), gázmintát vett, és egyéb szükséges méréseket is végzett, melyek eredményének közzlése nélkül szegényebb lenne ez a történet. Ezekből maradt fenn ugyanis egyedül, hogy a 650–656 m közötti levantei korú homokréteg +0,5 m-en 83 l/p 39 °C-os vizet adott, a nyugalmi szint pedig +9 m-en állt be. Nem volt nagy ez a hozam, de az évekkel ezelőtt elhibázott csővezetés miatt ezt is csak úgy sikerült elérni, hogy a 3"-os termelőcsövet 650 m-ig építették be a lyukba.

Ezután a rendelkezésemre álló iratok szerint ismét közel tíz évnyi szünet következett be a kútkiképzés ügyében, mely egy továbbfúrás kérelemmel szakadt meg 1961 elején. A választ ismét dr. Schmidt Elígius Róbert adta meg, mégpedig a következőképpen: „... A szóbanforgó helyen kb. 1100 m Adria feletti mélységben várható a felső-alsó-pannon határa, ahol a Tiszántúlnak ezen a részén általában jó vízszolgáltató homokos rétegek vannak kifejlődve. Ennek megfelelően egy hévizes kút mélységét kb. 1200 m mélyre kellene tervezni. A geotermikus gradiens figyelembe vételével ebben a mélységben 70 °C talphőmérséklet várható, míg 1000 m mélységben 60 °C a valószínű talphőmérséklet. Itt megemlíttjük, hogy a pannoni réte-

gek általában lencsés településűek, és tektonikailag zavartak ... Felhívjuk azonban szíves figyelmét arra, hogy adott esetben a műszaki problémák a nagyobbak” – olvasható az 1961. április 18-án kelt jelentésben.

Hogy mi történt eközben, illetve ez után a kúttal, arról ellentmondó adatok állnak rendelkezésemre: egy 1966 februári vízföldtani szakvélemény szerint eredetileg 500 l/p-et, majd felújítása után 200 l/p-et vettek ki belőle (a kútkataszter tényleg ezeket a hozamértékeket tartalmazza, valószínűleg azóta elkallódott eredeti fúrómesteri jelentések alapján), de már nem üzemel. Ezt az időpontot megerősíteni látszik a KÖTIVIZIG egyik 1971-es felügyeleti jegyzőkönyve is: a kút vagy 5 éve nem üzemel.

Aztán 1967-ben a közvetlen közelébe lefúrták a ma is üzemelő 1147,8 m-es hévízkutat, amivel végre elérte a város azt, amit már 1942-ben akart: +1,2 m-en 600 l/p 53 °C-os kifolyó vizet kaptak. A most már mindenki által végleg elfelejtett első kutatófúrás csövéből még évtizedekig szivárgott – talajszinten – a víz, azután az 1980-as, '90-es évek fordulójára körül valaki megelégette ezt a helyzetet, és a kút eltömtette. Ma már csak egy kis beton-tömb látható a helyén. A kútkataszterbe B-6/a számon került be.



Beszabó András: Metamorfózis



Rigó József

Csak ülünk és mesélnek

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde

A romantika korában élt Vörösmarty Mihály 1830-ban írt, népmesei ihletésű, kozmikussá felnagyított Árgirus királyfi történetével nemzeti irodalmunk örök érvényű filozofikus mesedramáját alkotta meg. Ahogyan ez lenni szokott ilyen esetekben, a Csongor és Tünde első színpadra állítása az 1879-es Paulay Ede által rendezett, Erkel Ferenc zenéjével játszott Nemzeti Színház-i bemutató óta a különböző értelmezések mind az archaizáló színpadi megjelenítésben keresték a dráma megoldási módjait.

Zsótér Sándor, ezúttal gyerekeknek rendezve, szakított a közel másfél évszázados színpadra állítási hagyománnyal, és science fictionként olvasta újra Vörösmarty remekművét. Ungár Juli dramaturg segítségével az ifjú nézők számára is elfogadható időtartamúvá alakították a drámát, felvonultatva az előadásban minden olyan motívumot, amit rajzfilmekből, avagy a Csillagok háborújából ismerünk. Csongor és Balga itt a világűr kietlenségébe taszított kozmikus vándorok. Nincs éjszakai kert, nincs éjféle órán aranygyümölcsöket termő fa. Idő sincs, s a tér is végtelen. Mirigy nem láncravert boszorkány, de menetrendszerint érkező űrhajóba zárt Világfelügyelő.

Az értelmezés tiszteletlenségével talán nem lehetne gond, de a háttérben óriásira nagyított mikro-chipek árnyékában, a sok sürgő-forgó masinéria között elvész a történet, egyrészt a nehezen követhető szövegmondás következtében, másrészt a színészek sem tudnak kiemelkedni a mobil gépezetek sokaságából. Nincsenek sorsok, s így az eltűnt romantika helyébe sem napjaink avagy jövőnk mítoszait nem kapjuk meg, de még csak meg sem fosztódunk tőlük. Kivétel talán a szorongató groteskséggel ábrázolt hármast, amikor a Kalmár, a Fejedelem és a

Tudós egy-egy E.T. figuraként megjelenve a jövőből vagy magasabb rendű univerzumokból, eszelősen hajtogatják saját mondandójukat, semmi reményt nem hagyva a magasabb rendű civilizációkkal való találkozásnak se. Ülünk, hallgatjuk a furcsa akusztikus élményeket ébresztő elektronikus effekteket, élvezhetjük a rendkívül színes, „többszólamúságukkal” lenyűgöző világítási hatásokat. A pörgő, lógó, függő gépezetek, a színpadtér közepére állított szállítószalag, a zsinórpadlásról érkező fémgömbök, olykor a középkori mágusok planetáriumára emlékeztető formáival csak kiegészítenek, de nem pótolnak.

Az előadás olykor az iróniától sem mentes. A Tündérhon felé szkafterben utazó Csongor és Balga mint fáradt vadászpilóták rádióznak egymással, kiüresedett monoton géphangon lebegve föld és ég között (vagy a kozmikus hideg űrben?). Ebben a jelenetben figyelemre méltó Horváth Gábor Balgaként, bonyolult akrobatikus mozgásokkal tarkított, színészileg is megoldott jelenléte.

A Csongor és Tünde nem gyerekeknek írt filozófiáját nem tudja helyettesíteni a számítógépes játékokból ismert, illetve átvett eszközkészlet.

Zsótér Sándor alaposan elolvasta Meyerhold teatralitásról szóló tételit, és a mechanikák, gépezetek meg is jelenítik az egykor volt konstruktivista elképzeléseket. A rendező, érthető szándékkal űrt kíván betölteni színházművészetünk horizontján, egy fél évszázaddal ezelőtt megjelent, de a hazai színházkultúrában többnyire ismeretlen, ezért itt és most modernnek ható eszközrendszerével. Ez a szándék azonban akkora ellenállást vált ki a többnyire színházi kultúrákban járatlan, ráadásul a gyerekeknél fantáziátlanabb felnőtt nézőben, hogy a megvalósítás művészi minőségétől függetlenül, ellenáll. Marad az űr.

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (Bemutató: 1995. január 7.).

Díszlettervező: Ambrus Mária m. v. Jelmeztervező: Papp János m.v. Zene: Kósa Vince m. v. Dramaturg: Ungár Júlia. Rendezőasszisztens: Héricsz Anna. Szereplők: Dobos Ildikó, Benedek Gyula, Kéner Gabriella, Horváth Gábor, Bakos Éva, Csatári Éva, Árva László, Thuróczy Szabolcs, Turza Irén. Rendező: Zsótér Sándor.

Heinrich von Kleist: Az eltört korsó

A néhány éve játszott TV-filmsorozat, a titokzatos Twin Peaks mélabús akkordjai fogadnak bennünket a Szobaszínház nézőterén, meg a nyitott díszlet jobb hátsó ajtaján átszűrődő, művészi érzékenységgel megkomponált ellenfény.

Kleist vígjátékának alapján képzőművészeti alkotás, egy Svájcban látott rézkarc ihlette meg. Pontos beállításban, a „termékeny pillanatban” rögzítve helyezkedtek el a figurák a képen, s az érzékeny lelkivilágú író kitalálta, felépítette a történetet. A kép címét is egészében átvette.

A színes és fordulatos történet több erkölcsi alapkérdést is felvet, de központi gondolatában az a kérdés szerepel, hogy mi is történhet akkor, ha az igazságszolgáltatás hazuggá válik. S bár Márta asszony korszóját egy magasabb érvényességű hivatali igazságszolgáltatás sem tudja visszaadni, lánya, Éva becsületes és tiszta lény, amit sikerül is bizonyítani, csak a korsó tört el. Ruprecht, a becsületes Tuskó Vitus parasztember fia és Éva, Márton asszony lányának szerelme továbbra is törtetlen.

Aprólékos megfigyelésekből építkező szerepábrázolásokat láthatunk a Czeizel Gábor vezényelte előadásban. A törvényszéki tanácsos megérkezése előtti hangulat Gogol Revizorának érkezésére emlékeztet. A Walter tanácsost megjelenítő Vasvári Csaba rezignált unalommal szemléli a meglehetősen vidékies hangulatú és buta falusi bíró körülötte nyüzsgő jövés-menését.



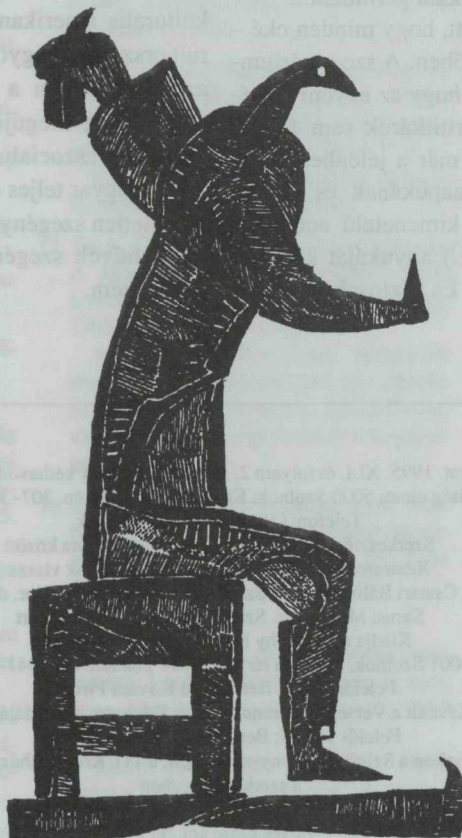
Lassan élvezni kezdi helyzetét, s azután szeretne tisztán látni. Amikor kiderül számára, hogy a hivatal is tekintélyét vesztheti, megpróbálja elsímítani az ügyet, s ebben egészen az uralkodóra hivatkozó, megjelenítésben is a patetikusságig elmenő gesztusokat használ. Epres Attila sánta Ádám bíróját egyetlen dolog élteti, ki ne derüljön a reá rossz fényt vető igazság. Ádám bíró azonban ahhoz túl ostoba, de legalábbis nem elég ravasz, hogy a városi tanácsos méltó ellenfelévé váljék. Sugár írnok bármilyen hatalmi rendszert kiszolgáló, hajlékony szolga. Márta asszonyt csak saját igazsága érdekli, s mivel fiatal özvegy, az eltört korszóért talán kaphat majd némi elégtételt a városban. Finoman sejtetően, erről Walter tanácsos fog gondoskodni. Éva, Márta asszony lánya sokáig nem tudja eldönteni, ki mellett is kellene kiállnia. Tuskó Vitus szinte szótlán, annál mozgékonyabb és rajongóbb a fia: Ruprecht. (Sugár írnokot Várnai Szilárd, Márta asszonyt Császár Gyön-

gyi, a lányát Csarnó Zsuzsanna, a parasztembert Magyar Tivadar, és a fiát Horváth Gábor játssza.) Igazi népi karaktert ábrázol Sebestyén Éva Brigitta asszony szerepében. A valóságközeliség és a babonás képzelgések egyenértékűsége világképében az, amit Sebestyén Éva megmutat.

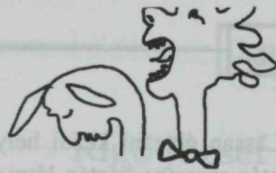
Czeizel Gábor rendező jó ritmusú, művesen komponált előadást hozott létre. A kezdetben bővérű komédiának (a műsorfüzet szerint végjáték) megtalálta a komorabb színeit és megmutatta a hivatal által működő manipulálhatóságainkat, kiszolgáltatottságunkat. A felhőtlennek induló vígjátékba így keserűség, némi szorongás is vegyül. Bár a végső csattanó happy end, mégsem engedi, hogy ilyen olcsón megússzuk, és könnyedén álljunk fel székeinkről. Megvillantja ugyanakkor a vidéki kistílűség és ostobaság képeit, hogy milyen a világ akkor, ha saját szűklátókörűségünk korlátairól azt hisszük, azok az objektíve létező határaink. A rendező remek térszervezéssel bonyolítja az előadást, a Csík György által tervezett

látványvilág egésze hangulatos. Aprólékosan végiggondolt és megvalósított kellékezés segíti az előadást. Nem utolsósorban fontos elem a jól komponált világítás. Az előadás utolsó képe, a menekülő Ádám bíró tárt ablakon át megjelenő látványa marionettszínház, mely naivitást sugalló hangulatával, a szürrealizmust és a komikumot ötvöző hatásával nagyszerű ötlete az előadásnak.

Heinrich von Kleist: Az eltört korszó. (Bemutató: 1995. február 10.). Fordította: Tandori Dezső. Dramaturg: Ungár Júlia. Díszlet-jelmeztervező: Csík György. Asszisztens: Hérics Anna. Szereplők: Vasvári Csaba, Epres Attila, Várnai Szilárd, Császár Gyöngyi, Csarnó Zsuzsanna, Magyar Tivadar, Horváth Gábor, Tury Gergely, Kovács Attila, Hérics Anna, Kertész Kata, Marosi Györgyi, Szabó András, Balaton Eszter. Rendező: Czeizel Gábor.



Szent Ernő grafikája



Zelei Miklós

Ejdzs-bí-ó: ó, ó, ó!

Ki hiszi azt, hogy az **Egyről a kettőre** című szappanopera báva amerikai humora Karinthy Frigyes országában röhögött? Nyilván a forgalmazók. És alighanem igazuk van. Koránt sincs mindenki Karinthy Frigyesen kiművelve, elég sok a bunkó, aki azt se tudja, hogy írt egy ilyen nevű író – nekik szól, alacsony humorküszöbükre számít a sugárzás.

A HBO csatorna műsoron tart – és reklámoz! – másik három sorozatot is, amelyeket ugyancsak előfizetés nélkül lehet nézni, hetente többször, hisz ismétlik mindegyiket.

A tökéletes – vagyis amerikai – társadalom illúziójából született a **Bír-lak** című borzalom. Tessék megkapaszkodni, ez a sorozat valójában abból indul ki, amit a kommunizmus ígért. Gyönyörű kislánykák, csupa alvós baba mindegyik olyankor is, amikor egyébként ébren van, meg persze hajjas. Apukájuk a tökéletes férfi: gyerekeire büszke, hazáját úgy szereti, hogy már nem is kell erre gondolnia, szakmájában kiváló; káros és bármilyen szenvedélyei nincsenek, s mi sem természetesebb annál, hogy a körülötte lévő világ ezt várja el tőle. Az is természetes, hogy csodaapuka csodásan meg is felel ezeknek az elvárásoknak... Anyagi ügyei rendben vannak, a számlákat fizeti, jövedelmét az adóhivatal előtt nem tagadja le, s tudja magáról, hogy ő is bármikor lehetne az Egyesült Államok elnöke, csak nincs kedve a választásokkal germóznizni...

A kommunizmus azzal kecsegtetett, hogy minden oké – vszjo v porjádke! – lesz a messi jövőben. A szemináriumvezetők azonban rögtön hozzátették, hogy az egyéni tragédiákat, mint betegség, baleset, a párttitkárok sem fogják tudni kizárni majd. Így van ezzel – már a jelenben! – az amerikai szappanopera is! Csodaapukának és három csodagyerekének ugyanis „tragikus kimenetelű autóbalesetben” elpatkolt a csodaanyukája. Új anyukáját keresi a csonka család! Erről szól a sorozat. És biztosak lehetünk

benne, hogy meg is fogja találni: az egyéni tragédia végül is egy átfutó felhő csupán. Mert jön új anyuka, magában hordva persze egy új autóbaleset esélyét, de azért lássuk be, hogy a jó szappanopera azonnali közvetítése mennyivel tökéletesebb a kommunizmusnál, amelyik a jó műsorokat, mindig későbbre ígerte pár száz évvel.

A **Melrose place**-ban nyolc ifjú keresi helyét a tökéletes – vagyis amcsi – világban. S azért kell a helyüket keresniük, mert ők még fiatalok, vagyis még nem egészen tökéletesek, ezért még nincsenek a helyükön. De ott lesznek! Nyugi.

Még annyit: a HBO egyik hirdetésében azt olvastam, hogy a nyolc fiatalembernek pontosan olyan problémáik vannak, mint nekünk. Erről csak annyit: egy mai magyar szakmunkás egy élet munkája után se álmodozhat arról, hogy beköltözik egy olyan lakásba, amilyenből a Melrose place szakmunkása naponta helyét keresni indul. Azért a hirdetési-hülyítési gazemberkedésnek is volna határa valahol.

Ilyen az Alf is, negyedik változatban. Amerikában zabálják a nézők, s zabálni fogják nálunk is. Nehéz védekeznie ellene.

Amerika Nyugat-Európára is rázúdul, de ott van pénz arra, hogy a társadalom védekezzen az életmódbeli és a kulturális amerikanizálódás ellen. Közép-Európa nyomorult országaiban gyors lesz Amerika sikere. Ez a siker ebben az esetben nem a gazdasági, a civilizációs, a technikai emelkedést, megújulást fogja jelenteni, hanem a félkész termék, a „szocialista ember” gyártásának befejezését: az átlag magyar teljes elbutítását. A legnagyobb veszélyben a műveletlen szegények vannak.

A művelt szegény, az én vagyok. És amint látják, én védekezem.

Társadalmi és kulturális folyóirat. 1995. XLI. évfolyam 2. szám. Megjelenik kéthavonta 48 oldalon, A/4-es nagyságban

A szerkesztőség címe: 5000 Szolnok, Kossuth L. út 2. II. ép. 307–308. Megyeháza

Telefon: (56) 379-933/197 mellék

Szerkesztőségi fogadóóra: péntek 10–13 óra között

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza

Szerkesztőbizottság: dr. Botka János, dr. Csatári Bálint, Fekete-Szabó Sándor, Györfi Sándor, dr. Kerékgyártó T. István, Körmendi Lajos,

Sarusi Mihály, dr. Szabó László, dr. Tóth Albert

Kiadja a Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár,

5001 Szolnok, Kossuth tér 4. Pf. 139 Telefon: (56) 341-333

Felelős kiadó: Bertalanné Kovács Piroska

Készült a Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár nyomdájában

Felelős vezető: Bertalanné Kovács Piroska

Az egyedi lapszámaink megvásárolhatók Szolnokon a Szigligeti Könyvesboltban, a TIT Könyvesházában, a Verseggy Ferenc Megyei Könyvtárban és a szerkesztőségben

Budapesten: Írók Boltja (VI. ker. Andrassy u. 45.)

Egyes szám ára: 50 Ft

Terjesztés előfizetés útján. Megrendelhető a szerkesztőség címén (5000 Szolnok, Kossuth L. út 2.)

Előfizetési díj egy évre: 300 Ft

ISSN: 0448-9144

Török Ágnes

Rólunk írták

(1995. február–március)

Jász-Nagykun Szolnok megye

1. Nádasdi József: Tagosítások és birtokbrendezések Magyarországon (1949–1956). = Agrártörténeti Szemle, 1992. 1-4. sz. 154-218. p.
Szolnok megyei részletekkel tarkított cikk.
2. Langmár Andrásné: Az önkormányzatok pénzügyi helyzete 1993-ban. = Bank Szemle, 1994. 9-10. sz. 35–45. p.
A tanulmányt megyei bontású adatokat tartalmazó táblázatok illusztrálják (kibocsátott kötvények állománya, hitelfelvétel és kötvénykibocsátás).
3. Horváth Mónika: Az anyatejes táplálás helyzete Magyarországon (1934–1993). = Egészségnevelés, 1995. január-február, 1. sz. 1-3. p.
A tanulmány J-Nk-Sz megyei adatokat is tartalmaz.
4. Az UNICEF felhívása az anyatejes táplálás fontosságáról. = Egészségnevelés, 1995. január-február, 1. sz. 4-5. p.
A felhívás J-Nk-Sz megyei adatokat is tartalmaz.
5. Antológia. = Élet és Irodalom, 1995. jan. 27., 4. sz. 14. p.
„A szelek útja” címmel jelent meg a Jászkunság folyóirat antológiája.
6. Területi engedélyárak 1995-ben. = Magyar Horgász, 1995. február, 2. sz. 40. p.
Megyei bontásban tájékoztatnak az árákról.
7. Donkó László: Farsangi bál. = Aranyág, 1995. február, 2. sz. 5. p.
Vers. Megyei szerző írása.
8. Szinyei Béla: A Kanada–Magyarország önkormányzati és környezetgazdálkodási csereprogram tapasztalatai. Jász-Nagykun-Szolnok megye. = Comitatus, 1995. február, 2. sz. 54-56. p.
A tanulmányútra 1993. aug. 22.–sept. 18. között került sor.
9. Bosák Péter: A kakaslábú irtása Furore Super-Rel rizsben. = Növényvédelem, 1995. február, 2. sz. 88. p.
A szerző a J-Nk-Sz Megyei NTÁ munkatársa. A hatékony és olcsó rizgyomirtási technológiát a karcagi Cserhát Mezőgazdasági Szövetkezetben vizsgálták.
10. e. s.: Negyvenéves a Jászkunság. Antológia a szelek útján. = Magyar Nemzet, 1995. febr. 1., 26. sz. 12. p.
A kötet bemutatása.
11. Jász-antológia. = Népszava, 1995. febr. 8., 33. sz. 12. p.
Szelek útja címmel antológiát jelentetett meg a Jászkunság c. folyóirat.
12. Kongresszusi visszhangok. Jász-Nagykun-Szolnok. A politika diktál. = Számadás, 1995. febr. 9., 6. sz. 10. p.
Megyei szövetkezeti küldöttek nyilatkoznak a MOSZ II. kongresszusáról: Gyulai Lajos (Kunszentmárton), Pesti Gyula (Jászberény), Guba Mihály (Kisújszállás).
13. K. Cs.: A világsajtó Békesi lemondásáról. Elemzések. (Jászkun Krónika, 1995. jan. 31.) = Tallózó, 1995. febr. 9., 6. sz. 245. p.
14. pb: Jut eszembe. (Jászkun Krónika, 1995. febr. 1.) = Tallózó, 1995. febr. 9., 6. sz. 263. p.
Vélemény a salgótarjáni sortűz ügyében hozott bírósági döntésről.
15. Pénzhiány Szolnokon. = Népszava, 1995. febr. 10., 35. sz. 3. p.
Munkaidő- és bércsökkentéssel akarja megoldani pénzhiányát a J-Nk-Sz megyei Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat vezetője.
16. S. A.: Öt párt Szolnok megye élén. Jó szervezéssel, együttműködéssel minden feladat megoldható. = Magyar Hírlap (Alföld mell.), 1995. febr. 13., 37. sz. 3. p.
Beszélgetés a J-Nk-Sz megyei közgyűlés elnökével, Iváncsik Imrével.
17. Tu. J.: Érvénytelen munkaidő-csökkentés. A Jász-Nagykun-Szolnok megyei szakszervezeti torpedó. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 15., 39. sz. 6. p.
A köztisztviselőket érintő béremelést munkaidő-csökkentéssel próbálta kikérülni dr. Kicsi Jenő, a megyei ÁNTSZ vezetője. Elképzelése végrehajtását felfüggesztették.
18. Személyi sérüléssel balesetek során meghalt, megsérült személyek megoszlása megyénként. = Zsaru, 1995. febr. 16., 7. sz. 26. p.
Statisztika.
19. Murányi László: Zsírós kenyeres bűnmérleg. Leszámolások a négyes út mentén. = Magyar Hírlap (Alföld mell.), 1995. febr. 27., 49. sz. 3. p.
Interjú dr. Fazekas Attilával, J-Nk-Sz megye rendőrfőkapitányával. A közbiztonságról, a tavalyi év mérlegéről, az idej idegenrendészeti évről tájékoztat.
20. Dr. Szemerédy Miklós, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Szolnok régió képviselője. = Erdészeti Lapok, 1995. március, 3. sz. 82. p.
Szakmai programját ismerteti röviden. Fotó is.
21. Rákóczi Gabriella: Általános forráshiány? = Világgazdaság, 1995. márc. 2., 43. sz. 9. p.
J-Nk-Sz megyében növekedett a műtrágya iránti kereslet az Agrokernél.
22. Gimnáziumok az 1994. évi fekszőkutatási felvételek tükrében. = Köznevelés, 1995. márc. 3., 9. sz. 3-5. p.
13. Varga K. Gimn. 15. Verseghegy F. Gimn. Szolnok 21. Lehel V. Gimn. Jászberény, 119. Bercsényi M. Gimn. Törökszentmiklós, 126. Széchenyi I. Gimn. Szolnok, 139. Deák F. Gimn. Jászárokszállás.
23. Gáspár Anna: Építés Magyarországon 1994-1995-ben. = Építés Felújítás, 1995. március-április, 2. sz. 75-77. p.
Táblázatok illusztrálják a tanulmányt. Budapest után J-Nk-Sz megyében volt legélénkebb az építkezési kedv.
24. Az alföldi földhivatalokban jobb a helyzet, mint a fővárosban. = Magyar Hírlap (Alföld mell.), 1995. márc. 6., 55. sz. 2. p.
A rekorder a J-Nk-Sz megyei hivatal, melynek vezetője Péntes István.
25. Továbbtanulási esélyek és a középiskolák. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 6., 55. sz. 6. p.
A listán megyei középiskolák is szerepelnek.
26. Foglalkoztatási tanácsadó Szolnokon. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 8., 57. sz. 6. p.
Foglalkoztatási Információs Tanácsadóval (FIT) bővült a megyei munkaügyi központ.
27. A gimnáziumok sorrendje a felvettek/felvételre jelentkezők százalékaránya szerint és a szerzett/hozott pontok aránya szerint. = Köznevelés, 1995. márc. 10., 10. sz. 4. p.
Felvettek/felvételre jelentkezők aránya szerinti sorrend: 8. Lehel V. Gimn. Jászberény, 11. Varga K. Gimn., 14. Verseghegy F. Gimn. Szolnok.
28. Országos vizsgáztatási névjegyzék. = Köznevelés, 1995. márc. 17., 11. sz. 3-4. p.; 1995. márc. 24., 12. sz. 16-18. p.
J-Nk-Szolnok megyei vizsgáztatók. Alapvizsgaelnök: Balla Ferencné Varga Katalin (J-Nk-Sz M. Ip. Szakm. K., Jászapati), Kovács Andrásné Czeglédi Adrienne (Ált. Isk., Berekfürdő). Érettségi elnökök: Baranyi György, Zsidai Emil (Vásár-

helyi P. Közg. és Postaforg. SZKI, Szolnok), dr. Borók Imre (Kistűszállás), Horti Jánosné Farkas Anna (Liska J. Erősáramú SZKI, Gimn.,

Jászberény), Nagy Jánosné Várallyay Erzsébet, dr. Notheisz Jánosné dr. Huszár Anikó, dr. Wirthné Kalmár Nóra (Lehel Vezér Gimn., Jászberény), Petrov István (SzMKI. Gépi. ip. SZKI, Karcag).

29. Versmondóverseny. = Köznevelés, 1995. márc. 17., 11. sz. 5. p.

A Kossuth Szövetség versmondó- és szónoklatversenyt hirdet Kossuth Lajos emlékére 15-18 éves tanulók számára. Nevezés a megyében: Monoki Kálmánné régiótitkár, 5310 Kistűszállás, Vásár u. 11.

30. A vegyes középiskolák sorrendje. = Köznevelés, 1995. márc. 17., 11. sz. 6-8. p.

Gimnázium és szakközépiskolák felvételi eredménye.

31. Vita a szocialista pártban. = Vasámapi Hírek, 1995. márc. 19., 11. sz. 3. p.

Tisztújító pártértekezletet tartott márc. 18-án Szolnokon az MSZP J-Nk-Sz Megyei Szövetsége.

32. Varga Sándor: Alföld kesergő. = Magyar Hírlap (Alföld mell.), 1995. márc. 20., 66. sz. 1. p.

Az MTESZ Szolnok Megyei Szervezete hat megyében készített felmérést az Alföld társadalmi, gazdasági válságáról. Szolnok megye a harmadik helyen áll a veszélyeztetettség területén.

33. Tiltakozó kunságiak. = Új Magyarország, 1995. márc. 20., 66. sz. 7. p.

Pártértekezletet tartott Szolnokon az MSZP megyei szervezete. Füle István megyei elnök, országgyűlési képviselő nem ért egyet a kormány új intézkedéseivel (Bokros-féle 25 pont).

34. A szolnokiaké lesz a Pharmasol. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 21., 67. sz. 6. p.

A megyei önkormányzat 26%-os tulajdonosrészhez jut a Pharmasol Gyógyszergyártó és Gyógyszerkereskedelmi Vállalatnál. A vállalat többi tulajdonosa a megyei települések lesznek lélekszámarányában.

35. A Magyar Agrárkamara tisztségviselői. Elnökség. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 22., 12. sz. 29. p.

Alelnök Benedek Fülöp, a Szolnok Megyei TESZÖV munkatársa. A megye 1 főt delegálhat az elnökségi tagok közé.

36. Személyi rész. = Magyar Közlöny, 1995. márc. 24., 23. sz. 973. p.

Márc. 15-e alkalmából a Magyar Köztársaság Arany Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetést kapott Ágai Ottóné dr. Nagy Olga, a J-Nk-Sz Megyei Közigazgatási Hivatal főtanácsosa.

37. Járványmentesen Európába. A vaddisznó nem ismer határokat. = Magyar Hírlap (Agrokörkép mell.), 1995. márc. 27., 72. sz. 3. p.

Állategészségügyi Szolnok megyében. Védekezés a fertőzések ellen.

38. Veszélyes gyomok és kártevők. Jász-Nagykun-Szolnok: pocokirtás előtt. = Magyar Hírlap (Agrokörkép mell.), 1995. márc. 27., 72. sz. 9. p.

A parlagon hagyott területek fertőzésveszélyt jelentenek, a büntetés 500-1000 forintig terjedhet. Benyák József, a növény-egészségügyi állomás igazgatója a pockok elleni védekezésről tájékoztat.

39. Pénzhozók. Külföldi befektetések. = Figyelő, 1995. márc. 30., 13. sz. 13. p.

Jelentős külföldi tőkebefektetők J-Nk-Sz megyében: Martfű: Ferruzi, növényolajgyártás, Szolnok: Beghin Say, cukoripar; Henkel, háztartás-vegyipar, Jászberény: Electrolux, hűtőipar.

40. Mészáros Géza: Égő máglyarakás, avagy egy rakás mágia. (Jászkun Krónika, 1995. márc. 21.) = Tallózó, 1995. márc. 30., 13. sz. 600-601. p.

A labdarúgó-bajnokságról.

41. jzs.: „Mi lesz veled, emberke?” (Új Néplap, 1995. márc. 21.) = Tallózó, 1995. márc. 30., 13. sz. 605. p.

Ilona esete, aki negyven évesen két lánya után úgy döntött megszüli harmadik gyermekét is. A döntés nehézségeiről.

42. Bozsik József: Egy nyárigát végnapjai? Az új földtulajdonosok nem akarnak fizetni. = Magyarország, 1995. márc. 31., 13. sz. 10. p.

A Tisza jobb partjának 253-as és 266-os folyamkilométere között húzódó nyárigát három megyéhez tartozik, de fenntartási költségeit senki nem akarja kifizetni. Helyzetelemzés. Vízügyi szakemberek nyilatkoznak.

Abádszalók

43. Éles Csaba: Két művész Debrecenből. Lakatos Aranka és Torok Sándor a Hatvani Galériában. = Délisziget, 1995. 31. sz. 61-64. p.

Torok Sándor az abádszalóki művésztelep látogatója és szervezője. Lakatos Aranka mesterének barátját, Györfi Sándort vallja. Mindkét művész számára sokat jelent Papi Lajos szobrászművésze.

44. A Budapesti Természetbarát Sportszövetség 1995. évi kerékpáros eseménynaptára. = Pedál, 1995. február, 2. sz. 21. p.

Május utolsó hetében kerékpáros találkozót terveznek Abádszalókon.

45. Mojzer Miklós: Csend és kiáltás között. Sváby Lajos kiállítása elé. = Új Művészet, 1995. március, 3. sz. 38-39. p.

A művész és munkássága méltatása.

46. Sinkó István: A magányos mozgalmár. Sváby Lajos kiállítása. = Új Művészet, 1995. március, 3. sz. 39-40. p.

Az abádszalóki születésű festőművész képeiből 1994. okt. 24.-nov. 13. között kiállítást rendezett a Körmenyi Galéria. A

művész munkásságának elemzése életműkiállítása kapcsán.

Alföld

47. Torkos Matild: Felbomlott a régió belső harmóniája. Modernizáció és az Alföld. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 23., 69. sz. 6. p.

Márc. 23-án tanácskozást tartanak Szolnokon a megyei önkormányzat dísztermében az Alföld fejlesztési programról. Az eddigi eredmények összefoglalása.

48. Markáns érdekérvényesítés szükséges. Szövetséget az Alföldnek. = Magyar Nemzet, 1995. márc. 24., 70. sz. 4. p.

Modernizáció és az Alföld címmel rendeztek tanácskozást Szolnokon. Kezdeményezték az Alföld Szövetség megalakítását.

49. A víz világnapja. = Számadás, 1995. márc. 30., 13. sz. 11. p.

Baja Ferenc miniszter szerint az Alföld elsivatagosodása nagyobb környezeti probléma, mint a bősi beruházás. Egy egész régió eltartóképességét veszélyezteti a folyamat.

Alattyán

Ld. a 84. sz. tételt.

Berekfürdő

50. Februári Vízajánlat. A Bereki Horgászgyeget. = Sporthorgász, 1995. február, 2. sz. 9. p.

Az egyesület Belső- és Külső-tavának bemutatása.

51. Keresztes Ágnes: Gyerekhozta pénz. Pannónia és barbária? = Respublika, 1995. márc. 31.-ápr. 6., 13. sz. 23-26. p.

Munkanélküliségről, megélhetési gondokról készült berekfürdői riportok.

Csépa

Ld. a 304. sz. tételt.

Jászsalsószentgyörgy

52. Töröcsik Jenőné: Gazdagok vagyunk! = Köznevelés, 1995. febr. 17., 7. sz. 17. p.

Jászsalsószentgyörgyi tanár levele az oktatás finanszírozásáról.

Jászapáti

53. Kiss Marianna: Mit gondolsz a háborúról? = Családi Lap, 1995. február, 2. sz. 27. p.

Gyerekek gondolatai a háborúról. Az idézettek között a jászapáti Király Tünde véleménye.

54. Schelken Pálma: Ötven évig raktárban hevert az óriási festmény. A huszárság története. = Magyar Nemzet (Ön és ... mell.), 1995. febr. 4., 30. sz. I. p.

Vágó Pál festményeinek sorsáról. A

Jászapátiban született festő festette a Feszty-körképen, a Magyarok bejövételén a huszárrohamot. Fotók a festményekről.

55. A Természet Világa IV. Természet-tudomány diákpályázatának nyertesei. = Természet Világa, 1995. március, 3. sz. 115. p.

Antal Merina és Király László (Mészáros Lőrinc Gimn., Jászapáti) előfizetést nyertek.

56. egr: Most ért véget a Kádár-kor - érzékeltette Szekeres Imre Szolnokon. = Magyar Nemzet, 1995. márc. 18., 65. sz. 5. p.

A képviselő a Hozam Klub vendége volt.

Jászárokszállás

57. Ördög Emánuel: Új ház épül. = Honismeret, 1995. 1.sz. 59-61. p.

Részlet a jászárokszállási szerző Sors és remény c. életrajzi írásából.

58. H. Bathó Edit: Ördög Emánuelre emlékezve. = Honismeret, 1995. 1. sz. 89. p.

Ördög Emánuel, alias Manó bácsi jászárokszállási ácsmester, aki 1986-ban a megyei néprajzi pályázaton második díjat kapott Sors és remény c. életrajzi írására. Fotó is. A szerző a Jász Múzeum igazgatója.

59. Rekordlista. Csukák. = Magyar Horgász, 1995. február, 2. sz. 11. p.

Nemoda Béla, a Jászárokszállási Dolgozók tagja az egyesület pereselaposi vizén 1994. szept. 17-én 6,5 kg-os csukát fogott. Fotó is.

Ld. még a 84. sz. tételt.

Jászberény

60. Dr. Wirth Lajos: Egy kis tudománytörténet. „Már a régi görögök is tudták...” = Módszertani Közlemények, 1995. 1. sz. 17-19. p.

A szerző a jászberényi Tanítóképző Főiskola tanára.

61. Pethő László: Honismereti múzeum készül Királyhelmeccen. = Honismeret, 1995. 1. sz. 86. p.

A jászberényi Tanítóképző Főiskola tanára a hamarosan megnyíló múzeum kialakításáról számol be.

62. Csontos Péter: Berényi átok Dunaiújvároson. = Esti Hírlap, 1995. febr. 4., 30. sz. 16. p.

A Dunafer ellen hazai pályán győzött a Lehel HC jégkorongcsapata.

63. Zsiga Ferenc: Bálnya és bálhercegnő a berényi bálban. = Kurír, 1995. febr. 14., 44. sz. 15. p.

Hatodszor rendezték meg Jászberényben a jász bált.

64. B. J.: Az Electrolux a Jászság Áruházban. A szupermarket, mint bemutató terem. = Áfész Magazin, 1995. febr. 16., 4. sz. 8. p.

A hűtőgépgyár kiállított termékeinek bemutatása.

65. balogh: A jövő szupermarketje a Jászság Áruházban. Láncszem a Coop láncon. = Áfész Magazin, 1995. febr. 16., 4. sz. 9. p.

Az új áruházról Rédei István, a jászsági Áfész ügyvezető igazgatója, Kis-Urbán Kálmán, az áruház igazgatója és a megnyitó vendége, Bartus Pál, az ÁFEOSZ elnöke nyilatkozik.

66. Geröcs Jánosné: Bűnhődjék-e halállal a gyilkos? = Népszava, 1995. febr. 16., 40. sz. 7. p.

Jászberényi olvasó levele.

67. T. E.: Dr. Magyar Levente. = Pedagógusok Lapja, 1995. febr. 21., 4. sz. 8. p.

Jászberény polgármestere, a Kisvárosi Önkormányzatok Szervezete elnöke az önkormányzati szövetségek és a pedagógusok szakszervezete közötti megbeszélésekről nyilatkozik.

68. Jászberényi 8. számú választókerület. Megismétlik a választást. = Magyar Nemzet, 1995. febr. 22., 45. sz. 4. p.

A megismételt önkormányzati választásokra márc. 19-én kerül sor.

69. Várhegyi: Ellehetetlenült Jászberény röplabdasporthja? = Mai Nap, 1995. márc. 2., 60. sz. 23. p.

A sportág helyi válságának okairól.

70. Rákóczi Gabriella: Lehel Hűtőgépgyár Kft. Szezonális munkafelvétel. = Világ-gazdaság, 1995. márc. 10., 49. sz. 4. p.

A Lehel az 1994-es gazdasági évet sikeresen zárta. A piaci lehetőségek kihasználására az idei létszámfelvételt a szezonizáláshoz igazítják.

71. Bőle István: Ingázik az államtitkár. Felüldíti a foci, a vadászat, az autóvezetés. = Vasárnapi Hírek, 1995. márc. 12., 10. sz. 7. p.

Kis Zoltán, a FM politikai államtitkára Jászberényből ingázik Pestre. Fotó is.

72. S. A.: Coop-üzlethálózat kialakítása kezdődött. Az áfészek önálló áruházláncot építenek. = Magyar Hírlap (Alföld mell.), 1995. márc. 13., 61. sz. 3. p.

24 napos rekonstrukció után jan. 24-én megnyílt a Jászsági Áfész Coop szupermarketje.

73. S. A.: Tervezhetővé kell tenni az önkormányzatok életét. Kudarcélményből kovácsolnak eredményt. = Magyar Hírlap (Alföld mell.), 1995. márc. 20., 66. sz. 1. p.

Nyilatkozik dr. Magyar Levente, a Kisvárosi Önkormányzatok Érdekszövetségének elnöke.

74. Megalakult a BAROMFI CÉH. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 22., 12. sz. 5. p.

A márc. 11-én megalakult egyesület 10 hazai kislelőgazdát és két vállalkozót hozta létre. Az alapítók között jászberényi Lantos vállalkozás.

75. „Lehel kürtje” megszólalt. = Esti Hírlap, 1995. márc. 23., 69. sz. 7. p.

Rövid hír a Jászberényi Tanítóképző Főiskola diákjainak tüntetéséről.

76. x: A jövő kereskedelme - Bizerba mérlegekkel. Mit tapasztalt a megrendelő? = Áfész Magazin, 1995. márc. 30., 7. sz. 21. p.

A Jászság Áruház a Bizerba Mérleg Hungária Kft.-t bízta meg elektronikus mérlegeinek szállításával és felszerelésével. Nyilatkozik Kis-Urbán Kálmán, az áruház igazgatója. Fotó róla.

Ld. még az 58. sz. tételt.

Jászdózsa

77. Rédei József: Soha többé ... = Szabad Föld, 1995. febr. 28., 9. sz. 14. p.

Jászdózsa olvasó levele. Hadirokkantként adott be igényt kárpótlásra, de több hónap elteltével sem kapott választ. Az időhúzás lehetséges okairól ír.

Ld. még a 83. sz. tételt.

Jászfényszaru

78. Kollár Sándor: Csapdahelyzet. = Népszava, 1995. febr. 6., 31. sz. 7. p.

Jászfényszarui olvasó levele a lakásépítési támogatásról.

79. Eredményhirdetés 1994. = Magyar Horgász, 1995. március, 3. sz. 8-9. p.

Dózsa György 26 kg-os busát fogott a jászfényszarui Kalapgyári tóban.

80. S. Gy.: Kapacitásbővítés Jászfényszarun. = Világ-gazdaság, 1995. márc. 3., 44. sz. 4. p.

A Samsung Electronics Magyar Rt. az idén 50%-kal növeli a jászfényszarui színteleviszió-gyárának kapacitását.

81. Samsung Rt. ISO-minősítés Jászfényszarunak. = Világ-gazdaság, 1995. márc. 31., 62. sz. 6. p.

ISO-9002 szerinti minőségbiztosítást kapott a Samsung Electronics jászfényszarui színteleviszió-gyára.

82. A Samsung Electronics ... = Napi Gazdaság, 1995. márc. 31., 75. sz. 3. p.

Jászfákóhalma

83. B. Z.: Nem kell a lakásépítési hitel. Sokan a temetésükre gyűjtenek. = Magyarország, 1995. márc. 31., 13. sz. 8. p.

Nyilatkozik Bollók Etelka, a Jászárokszállás és Vidéke Körzeti

Takarékszövetkezet jászfákóhalmi fiókjának vezetője. A fiókhoz tartozik még Jászdózsa is. Lakossági takarékoság a két településen.

Jászság

84. S. A.: Ki sodorta bajba az önkormányzatokat? Gáz lenne, meg csőd is év végére a

Jászságban. = Magyar Hírlap (Alföld mell.), 1995. febr. 20., 43. sz. 7. p.

Nyilatkozik Szikra Ferenc, a Jászság Rt. igazgatótanácsának elnöke, Jászárokszállás polgármestere, Kisbakonyi Zoltánné, Jásztelek alpolgármestere és Kis Károly, Alattyán polgármestere.

85. Földi József: Daban horz! - Jó napot! A jáász szójegyzék. = Magyar Nemzet, 1995. febr. 22., 45. sz. 12. p.

Az Országos Levéltárban 1957-ben talált jáász szójegyzék ismertetése. 1422 után készülhetett; több eredeti jáász szót is tartalmaz.

86. Öntözni akarnak a gazdák. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 8., 10. sz. 28. p.

A jáászági öntözőrendszer kiépítéséről, az igények felméréséről.

87. S. A.: A Jáászág életű vízre vár. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 23., 69. sz. 6. p.

A Tisza-terv Kft. megbízást kapott a jáászági fűcsatorna részletes tervének elkészítésére. Az öntözőrendszer Tiszasüly térségéből indulva 18 település 250 ezer hektár területének öntözését biztosítaná.

Jászszentandrás

88. B. Zs.: Az MCCC 1995. évi tóranaptára. = Karaván, 1995. 1. sz. 29. p.

Jún. 23-25. Észak-pesti találkozó Jászszentandrásán.

Jásztelek

Ld. a 84. sz. tételt.

Karcag

89. Szolnoki Csanya Zsolt: In memoriam Federico Garcia Lorca. = Amaro Drom, 1995. február, 2. sz. 15. p.

Vers.

90. Bosák Péter: A kakaslábú irtása Furore Super-Rel rizsben. =

Növényvédelem, 1995. február, 2. sz. 88. p.

A szerző a J-Nk-Sz Megyei NTÁ munkatársa. A hatékony és olcsó rizsgyomirtási technológiát a karcagi Cserhát Mg-i Szövetkezetben vizsgálták.

91. Szolnoki Csanya Zsolt: Csontvázmagányban (Szentadrássi Istvánnak). = Amaro Drom, 1995. március, 3. sz. 21. p.

Vers.

92. Kelemen Elemér: Iskolatörténeti kiállítások. Az 1994-es nyitány. = Pedagógusok Lapja, 1995. febr. 7., 5. sz. 2. p.

A karcagi Györfly István Nagykun Múzeumban 1994. febr. 11. -én kiállítás nyílt „Néphagyomány, nemzeti nevelés, iskola a két világháború között” címmel.

93. Basky Zsuzsa-Gáborjányi Richard: Himlőhely a szilva arcán. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. febr. 8., 10. sz. 13. p.

Basky Zsuzsa a J-Nk-Sz Megyei NTÁ munkatársa. A vizsgálatot Karcagon fertő-

zött beszercei szilva ültetvényen végezték.

94. Inkognitóban. Karcagi Rendőrkapitányság ügyfélszolgálati irodája. Kossuth tér 1. = Zsaru, 1995. febr. 9., 10. sz. 16. p.

A kapitányság tevékenységét az adható tíz pontból háromra értékelték.

95. Pallagi Imréné: Karcagi Áfész. = Áfész Magazin, 1995. márc. 16., 6. sz. 31. p.

Febr. 10-én farsangi bált rendezett a Karcag és Vidéke Áfész.

96. Díjazottak. = Élet és Irodalom, 1995. márc. 17., 11. sz. 10. p.

Márc. 15-e alkalmából Körmendi Lajos író, költő József Attila díjat kapott.

97. Kulcsár László-Kimmel János: A Biofertés cukorrépa. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 29., 19. sz. 15. p.

A Biofert tápoldat hatása a cukorrépa termésére és minőségére. A kísérletet Karcagon, réti agyag talajos és Mezőhegyesen mészlepedékes csemozommon állították be.

98. Karcagi kegyelem a napközinek. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 30., 75. sz. 6. p.

Egyelőre nem zárják be Karcagon az értelmi fogyatékosok napközi otthonát. A tárgyalásokról röviden.

Ld. még a 43. sz. tételt.

Kenderes

99. Kibédi Varga Sándor: Háromszáz hold Horthyéknak. Kenderesi szellemidézés. = 168 Óra, 1995. febr. 28., 8. sz. 39-41. p.

Horthy Miklós és Kenderes kapcsolatáról, az újratemetésről.

100. Pozíciómegőrzés - hálózatbővítés nélkül. = Áfész Magazin, 1995. márc. 2., 5. sz. 4. p.

A Szövetség Áfész Kisújszálláson és Kenderesen 28 egységet üzemeltet. Éves forgalmuk több mint 580 millió forint 8 milliós nyereséggel. Jelentősebb hálózatfejlesztést nem terveznek.

Kisújszállás

101. Az „S.O.S. a létünkért” Katasztrófaelhárító és Környezetvédelmi Alapítvány pályázatot hirdet általános és középiskolásoknak ... = Sansz, 1995. február, 2. sz. 36. p.

Az alapítvány székhelye Kisújszállás.

102. Versmondóverseny. = Köznevelés, 1995. márc. 17., 11. sz. 5. p.

A Kossuth Szövetség versmondó- és szónoklatversenyt hirdet Kossuth Lajos emlékére 15-18 éves tanulók számára. Nevezés a megyében: Monoki Kálmán régióútitár, 5310 Kisújszállás, Vásár u. 11.

103. Bodnár Dániel: Vissza a múltba? (Új Demokrata, 1995. márc. 16.) = Tallózó, 1995. márc. 23., 12. sz. 553. p.

Beszélgetés a kisújszállási születésű

Asztalos Dezsővel, a Kronovo Kft. ügyvezető igazgatójával.

Ld. még a 43., 100. sz. tételt.

Martfű

104. J. A.: Sörgyári gyorsjelentések. Kiugróan jó a Martfű, gyenge a Sopron. = Világ-gazdaság, 1995. febr. 17., 34. sz. 12. p.

105. Pálfalvi András: Sörgyári évszám. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 17., 41. sz. 13. p.

A Soproni Sörgyár Rt. és a Martfűi Sörgyár 1994. évi eredményeinek összehasonlítása.

106. Martfűi sörgyár - kiugró eredmény. = Kápe, 1995. febr. 23., 8. sz. 13. p.

A gyár 1994-es sikerének titka.

107. Tóth Ferenc: A Cereol Rt. csatomái. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 1., 9. sz. 10. p.

Az Rt. 1995. évi ipari napraforgómagtermeltetési és -felvásárlási feltételei. A cég egyik legnagyobb egysége a martfűi.

108. E. V.: Félmillió tonna napraforgómagot vásárol a Cereol. = Napi Gazdaság, 1995. márc. 1., 50. sz. 1. p.

Kollár Lajosnak, a Cereol Rt. vezérigazgatójának tájékoztatása. Feldolgozára, átvételre vonatkozó adatok.

109. Osztrák cipőgyár létesült Martfűn. = Napi Gazdaság, 1995. márc. 09., 57. sz. 16. p.

Az osztrák Legero cipőipari csoport alapított gyárat a városban.

110. Rákóczi Gabriella: Olajosmag-kereslet. Martfű vevő a többlettermésre. = Világ-gazdaság, 1995. márc. 22., 55. sz. 9. p.

A napraforgó termés 25-30%-os növekedése nem okozna gondot a Cereol Rt. martfűi gyárának.

Mezőtúr

111. Pályázat. = Sansz, 1995. február, 2. sz. 33. p.

Mezőtúr Város Önkormányzata pályázatot hirdet Badár Balázs születésének 140. évfordulója alkalmából.

112. Kis ajándék is lehet kedves. = Magyar Horgász, 1995. február, 2. sz. 39. p.

A mezőtúri 626. sz. Szakképző Iskola Sporthorgász Szakosztálya kishal szállítására alkalmas kannákat kapott ajándékba egy szegedi kft.-től.

113. „Az újravárosi tanulók jövőjéért”. = Sansz, 1995. február, 2. sz. 39. p.

A mezőtúri Újravárosi Általános Iskola alapítványának bemutatása.

114. Jelentkezés továbbképzésre. A Kaán Károly verseny fővárosi, megyei szervezői. = Köznevelés, 1995. febr. 10., 6. sz. 8. p.

Május 25-26-27-én a versennyel egyidőben továbbképzést is szerveznek Mezőtúron.

115. Tamkó Sirató Károly: A sík költészet: a planizmus kialakulása Magyarországon. =

- Magyar Szemle, 1995. március, 3. sz. 260-276. p.
- Az író szerző középiskoláit Szegeden, Hódmezővásárhelyen és Mezőtúron végzte. Mezőtúron mélyült el benne a síkimpreszió, az Alföld-élmény.
116. Az írásbeli vizsgatételek összeállítására meghirdetett pályázat értékelése. = Szakoktatás, 1995. március, 3.sz. 30-33. p.
- A pályamunkák között található a Teleki Blanka Közgazd. Szakközépiskola (Mezőtúr) tanárainak pályázata.
117. Új áruház gazdálkodóknak. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 1., 9. sz. 20. p.
- Febr. 15-én regionális tanácskozással kötötték össze Mezőtúron az Agro-Klíma Áruház megnyitását. A fórum vendége volt dr. Szöllősi Endre, az FM főosztály-vezetője.
118. Csecsemő a mezőtúri csatornában. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 10., 59. sz. 27. p.
- A 21 éves B. Anikó életképes leánygyermekét szülés után a templomkertbe vitte. A csecsemő halálát ellátatlanság és kihűlés okozta.
119. Szolnok megyében. Megtalálták az anyát. = Magyar Nemzet, 1995. márc. 11., 60. sz. 24. p.
- Megtalálták a templomkertbe kitett halott csecsemő anyját Mezőtúron.
120. Pál Bertalan: Nehezen irtható gyomok. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 15., 11. sz. 18. p.
- A mezőtúri AGROFRIZ Kft. növényvédelmi szaktanácsadója város határában végzett vizsgálataik eredményéről számol be. Részletezi az elforduló gyomfajtákat és a használt ellenszereket.
121. Virág Márton: Szülinapjára koszorút visz. = Mai Nap, 1995. márc. 24., 81. sz. 8. p.
- A mezőtúri B. Anikó élettársa tiltakozása miatt megölte újszülött gyermeküket.
122. Halálra született. = Népszabadság, 1995. márc. 25., 71. sz. 32. p.
- ## Nagyiván
123. Kövecses Ferenc: A nagyiváni bisztrócsata. (Jász kun Krónika, 1995. febr. 21.) = Tallózó, 1995. márc. 2., 9. sz. 414-415. p.
- A tiszafüredi székhelyű Tiszatáj Áfész jan. 12-én eladta nagyiváni bisztróját. Ifj. Kovács Lajos jelenlegi tulajdonos vagy Fekete András és Bereczki Lajos vezesse a bisztrót? A licitálás körülményeiről nyilatkoznak az érintettek.
- ## Nagykörű
124. Sós kúti Júlia: Búcsú a gátórháztól. Szeretem az erdőt, a vizet, a természetet. = Vízűkőr, 1995. 3. sz. 6. p.
- Az 1008/1-es számú Nagykörűhöz tartozó gátórház nyugdíjba vonult órének, Rézsó Balázsnak a bemutatása. Beszélgetés.
- ## Öcsöd
125. R. S.: Visszhang. = Képes Újság, 1995. febr. 11., 6. sz. 23. p.
- Öcsödi olvasó levele az 1994. 53. számában dr. Jerkovic Sándor Sír(ni)kő c. cikkével kapcsolatban. A téma az eladott sírkövek ügye.
- ## Rákóczifalva
126. Seprősi-Czárán György: Rákóczifalvi buborékok. A kortyársaknak nem mérnek szeszt. = Magyar Hírlap (Kurázi mell.), 1995. február, 2. sz. 11. p.
- A Rákóczifalvi Polgárok Köre helyzetét mutatja be Tóth Lajos, a civil szerveződések első elnöke.
- ## Szajol
127. Szajoli áldozatokért. = Magyar Hírlap (Kurázi mell.), 1995. február, 2. sz. 2. p.
- Febr. 25-én jótékonyági futballmérkőzést rendeznek Szolnokon a Vésd utcai stadionban.
128. Olajszennyezés Szajolban. = Népszabadság, 1995. febr. 14., 38. sz. 6. p.
- Szénhidrogénnel szennyezett a talaj és a talajvíz Szajolnál. A Mol Rt. dél-alföldi bázistelepén elismerték a szennyezést.
129. Bezárják a Mol szajoli bázistelepét. = Világgazdaság, 1995. febr. 15., 32. sz. 3. p.
- Az ok szénhidrogén-szennyezés.
130. vultur: Szajolon most a kőolaj pusztít. Visszatérő szajoli rémmesék. = Esti Hírlap, 1995. febr. 15., 39. sz. 1., 3. p.
- Súlyos környezetszennyezés történt a Mol Rt. Dél-Alföldi Regionális Bázistelepén a Tiszához közel.
131. S. I.: Eltitkolták a szennyezést. = Mai Nap, 1995. febr. 15., 45. sz. 6. p.
- Vizsgálják a MOL-telepeket. A Holt-Tiszát is veszélyeztetni a szajoli környezet-szennyezés.
132. Barna: Olajmoraj. = Kurír, 1995. febr. 16., 46. sz. 3. p.
133. Olajszennyezés Szajolban. Kútba estek. = Heti Világgazdaság, 1995. febr. 25., 8. sz. 119-120. p.
- Olajszennyezés történt Szajolban a Mol-telepen. A talajba került szénhidrogén felszín alatti vízkészlet károsodást okozott és veszélyeztette a Holt-Tisza vízminőségét is.
134. Daróczy Ottó: A közraktározás történeti áttekintése. = Kereskedelmi Szemle, 1995. február, 3. sz. 48-54. p.
- Szajolban 1962-ben létesült. A közraktári kapacitás 1961-1976 között. Statisztikai táblázat, amelyben Szajol is szerepel.
135. Szajoli vasúti katasztrófa. = Magyar Nemzet, 1995. márc. 2., 52. sz. 20. p.
136. Vádat emeltek a szajoli ügyben. = Népszava, 1995. márc. 2., 52. sz. 3. p.
- A J-Nk-Sz Megyei Főügyészség vádat emelt Szűcs Ferenc váltókezelő, Farkas István tolatásvezető és Illyés Ferenc vonatvezető ellen.
137. Nem zárják be a Mol-telepet. = Népszabadság, 1995. márc. 11., 60. sz. 5. p.
- Baja Ferenc miniszter látogatása a Mol Rt. szajoli bázistelepén.
138. Sz. A. J.: szajolon fejtene a Mol. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 11., 60. sz. 5. p.
- Baja Ferenc környezetvédelmi miniszter helyszíni szemléje a Mol Rt. szajoli telepén. A biztosságnövelő lehetőségeket vették számba a szakemberek.
139. Barna Sándor: Baja Szajolban. = Kurír, 1995. márc. 11., 69. sz. 3. p.
- Baja Ferenc miniszter részt vett a Mol Rt. szajoli bázistelepének ellenőrzésében.
140. Sz. A. J.: Baja szerint emelni kell a környezetvédelmi bírságot. Szennyező Mol-bázisok. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 29., 74. sz. 5. p.
- A Mol bázistelepeinek ellenőrzésére a szajoli bázison tavaly novemberben észlelt szennyezés adott okot.
- ## Szolnok
141. Szurmayer Ernő: Tagozati beszámoló - Szolnok. = Irodalomismeret, 1994. december, 4. sz. 104. p.
- Az MTA Irodalomtörténeti Társaság szolnoki tagozatának beszámolója.
142. Erdősné Márta Mária: Könyvtárosként Dániában. = Iskolakönyvtáros, 1994. december, 4. sz. 18-19. p.
- A dán könyvtárakban töltött egyhetes látogatásának tapasztalatairól számol be a szolnoki könyvtáros.
143. Kalmárné Morcsányi Rozália: A Könyvtárostánások Szervezetének vezetőségválasztó taggyűlése. = Iskolakönyvtáros, 1994. december, 4. sz. 2. p.
- Beszámoló a szakmai szervezet új vezetőinek megválasztásáról. A szerző a szervezet titkára, iskolai könyvtári szaktanácsadó Szolnokon.
144. Berta Ferenc: A TANEXPO '94 margójára. = Média Kommunikáció, 1995. 1. sz. 21. p.
- Az 1994. okt. 19-21. között Szolnokon megrendezett kiállítás rövid értékelése. A TANEXPO '95 kiállítás és szeminárium tervezett időpontja 1995. nov. 22-24.
145. Korai fejlesztéssel foglalkozó bizottságok és központok. Jász-Nagykun-Szolnok megyei. = Fejlesztő Pedagógia, 1995. 1. sz. 59. p.
- Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság. Szolnok,

- József A. út 40., Pf.: 128. Az intézmény vezetője Szabó Erika.
146. Környezetvédelmi fotópályázat. = Alapítványi Hírlévél, 1995. 2. sz. 10. p.
A szolnoki Jászkun Fotóklub pályázata.
147. Fülöp László: Hová tart a katonai felsőoktatás? = Magyar Felsőoktatás, 1995. 3. sz. 13. p.
A szerző negatív példaként említi a Szolnoki Repülőtiszt Főiskola „szakembereit”.
148. Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola Szolnokon. = Magyar Felsőoktatás, 1995. 3. sz. 16. p.
Az intézmény bemutatása, tájékoztatás az induló szakokról.
149. A Jászkun Fotóklub tagjai ... = Fotó, 1995. január, 1. sz. 45. p.
Szlovéniában járt a szolnoki fotóklub.
150. N. M.: Védnöki tábla. = Vendéglátás, 1995. január, 1. sz. 6. p.
A Magyar Szakácsok és Cukrászok Szövetsége Védnöki táblát ítelt a Dreher sörözőnek.
151. Vasa: Magyarországról jövők: Szolnok-Szandaszőlős. = Élet és Irodalom, 1995. jan. 27., 4. sz. 11. p.
Egy helyi söröző kilincse elektromos áramot vezetett és súlyos sérülést okozott. Nyilatkoznak az érintettek.
152. Csillei Béla: Utak és útvesztők konferencia. A NAT és a szakképzés. = Szakoktatás, 1995. február, 2. sz. 1-4. p.
A szerző szolnoki újságíró.
153. Zalán Tibor: 21Rovinj. = Jelenkor, 1995. február, 2. sz. 191-192. p.
Esszé. Géczi János új könyvének ismertetése.
154. Zalán Tibor: Poszt-kopszohiladési vers. = Kortárs, 1995. február, 2. sz. 33-36. p.
Vers.
155. Zalán Tibor: Elmozdítás. Dramaturgia. Téli eső. Virrasztás. = Tiszatáj, 1995. február, 2. sz. 5-6. p.
Versek.
156. Árpás Károly: Ikerajándék. Zalán Tibor két évtizede. = Tiszatáj, 1995. február, 2. sz. 54-60. p.
A költő eddigi publikációinak ismertetése személyes hangnemben.
157. Zalán Tibor: Szomorkás visszatekintő - és nem is értem, hogy miért. = Alföld, 1995. február, 2. sz. 69-74. p.
Tanulmány Sziveri Jánosról és az Új Symposionról.
158. Kerékgyártó T. István: A származás „szégyenbélyege”. = Lungo Drom, 1995. február, 2. sz. 21. p.
Szociológus frása a cigányságról.
159. Miklós Gábor: Az önkormányzat nem lesz a politika cigánysora. = Lungo Drom, 1995. február, 2. sz. 4-5. p.
Farkas Flórián, a „Lungo Drom” elnöke az országos roma testület választásáról nyilatkozik, amely ápr. 9-én Szolnokon lesz.
160. Vajda Imre: A Lungo Drom és a roma önkormányzatok. = Amaro Drom, 1995. február, 2. sz. 4-5. p.
Interjú Farkas Flóriánnal, a szervezet elnökével. Önmagáról, a Lungo Drom négyéves tevékenységéről, a kisebbségi önkormányzatokról. Fotó is.
161. Győri Lajos: MAFOSZ közgyűlés. = Fotó, 1995. február, 2. sz. 44. p.
A MAFOSZ közgyűlése a szervezet egyik alelnökének választotta a szolnoki Holócsi Kálmánt, az Etikai Bizottság tagja lett Kolozsi Sándor.
162. VIII. Nemzetközi Környezetvédelmi Fotópályázat. = Fotó, 1995. február, 2. sz. 46. p.
A Jászkun Fotóklub pályázatának ismertetése. Beküldési határidő márc. 10.
163. Agrárkamrai célok és vezetők. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. febr. 1., 5. sz. 3. p.
Bemutatkoztak a Köztisztviselői Magyar Agrárkamara vezetői. Az alelnökök között a szolnoki Benedek Fülöp. Fotó is.
164. Alapítvány repülőképzésre. = Népszabadság, 1995. febr. 1., 27. sz. 21. p.
A svéd Saab céggel alapítványt hozott létre a Szolnoki Repülőtiszt Főiskola. Cél a repülő kiképzés segítése.
165. Repülőbarátság Szolnokon. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 1., 27. sz. 6. p.
SAAB Repülésért Alapítványt hoztak létre jan. 31-én Szolnokon, a repülőtiszt főiskolán. A svéd és magyar hajózók között tavaly kezdődött a kapcsolat.
166. K. I.: Tisza-Coop. A kereskedelem mindig a mának szól. = Áfész Magazin, 1995. febr. 2., 3. sz. 10. p.
Nyilatkozik Gazdag Sándor, a Tisza-Coop ügyvezető igazgatója és Csepeli Lajos, a Szolnok és Vidéke Áfész kereskedelmi vezetője.
167. Mesterfogások. 9-13. lecke. = Zsarú, 1995. febr. 2., 5. sz. 35. p.; 1995. febr. 9., 6. sz. 35. p.; 1995. febr. 16., 7. sz. 35. p.; 1995. febr. 23., 8. sz. 35. p.; 1995. márc. 2., 9. sz. 35. p.
A gyakorlatokat Furkó Kálmán, szolnoki 5 danos mester mutatja be.
168. Papp Zsolt: Felszámolják a Szolnok Papír Rt.-t. Rövidesen újraindulhat. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 2., 28. sz. 12. p.
Az ÁVÜ igazgatóhelyettese, Bodnár László tájékoztatása. Az 1992 óta húzódó ügy története.
169. Vidéken bővülő. = Esti Hírlap, 1995. febr. 4., 30. sz. 5. p.
Febr. 3-án a MR Szolnoki Stúdiójában sajtótájékoztatót tartottak a Magyar Rádió vidéki stúdióinak helyzetéről. Az rendezvény vendége volt Simkó János alelnök.
170. Diplomás kereskedők. = Vasárnapi Hírek, 1995. febr. 5., 5. sz. 10. p.
60 fiatal kapott diplomát a Szolnoki Kereskedelmi és Gazdasági Főiskolán.
171. Felhívás. IV. Weöres Sándor Országos Gyermekszínhátszó Találkozó 1995. = Pedagógusok Lapja, 1995. febr. 8., 2-3. sz. 16-17. p.
Címlista arról, hová lehet leadni a jelentkezéseket. J-Nk-Sz megyében a Megyei Művelődési és Ifjúsági Szolgálatnál.
172. Papp László: Ne vessünk vagy sírjunk. = Magyar Fórum, 1995. febr. 9., 6. sz. 11. p.
A Magyar Út Kör szolnoki csoportja tagjának levele.
173. Nagy Ildikó: Jövőre veled, ugyanitt ... Bejön a papírforma? = Figyelő, 1995. febr. 9., 6. sz. 26-28. p.
Az Állami Vagyongyűnkés és Thomas Prinzhorn esete. A Szolnok Papír Rt. és a Dunapack Rt. ügyében még nem sikerült a megegyezés. Elemző cikk.
174. Harta Berta: A sokadszor lezárt Prinzhorn-dossier. = Figyelő, 1995. febr. 9., 6. sz. 26. p.
175. Szokolczay Lajos: Változatok a festői beszéd érzelemtelítettségére. Mol Rt. Galériája: Tenk László, Stúdió Galéria: Csontó Lajos. = Magyarország, 1995. febr. 10., 6. sz. 13. p.
Tenk László A romantikáról c. szolnoki kiállításának bemutatása.
176. Növekszik az építési kedv. Szolnok, Debrecen, Miskolc, Győr. = Magyar Nemzet, 1995. febr. 10., 35. sz. 8. p.
Megéleltek az önkormányzati tulajdonú telkek eladása az egyes városokban. Szolnokon is több telket adnak el építkezőknek.
177. Barna Sándor: Hároméves négyes ikrek. = Kurír, 1995. febr. 11., 41. sz. 2. p.
A szolnoki négyes ikrek febr. 10-én ünnepelelték harmadik születésnapjukat. Fotó is.
178. Barna Sándor: Szovjet talány. = Kurír, 1995. febr. 11., 41. sz. 3. p.
Szolnokon a Mester úti volt szovjet laktanya területén egy iszapba ágyazódott 150 literes vashordót találtak. A hordó tartalma még ismeretlen.
179. S-Cz. Gy.: Mentőkutya, mint mentő ötlet. = Magyar Hírlap, (Alföld mell.), 1995. febr. 13., 37. sz. 3. p.
A szolnoki Mentőkutyás Egyesület tervei. Az egyesület elnöke Kis Gábor.
180. Tolnai Antal: Csak kommunisztázzon. = Népszava, 1995. febr. 13., 37. sz. 7. p.
Szolnoki olvasó levele.
181. Tatár: Krimi lett a szexből. = Mai Nap, 1995. febr. 14., 44. sz. 9. p.
Szolnokon a szexpartnernek kirabolták partnernőjüket. Az ügy kapcsán kiderült, hogy a fiatalemberek fő tevékenysége egyébként a kerékpárlopás.
182. Csabai Ágnes: Válasz a Reader's Digest levelére. (új Néplap, 1995. febr. 9.) = Találó, 1995. febr. 16., 7. sz. 318. p.

- A Válogatás c. lap ajándéksorsolásának morbid esete: több éve halott személyt értesítenek nyerési lehetőségéről.
183. Banos János: Szoborszenvedés-történet. Műbomba, keserű valóság. = Magyar Fórum, 1995. febr. 16., 7. sz. 8. p.
A szolnoki Kossuth-szobor a támadások kereszttüzében. Nyilatkozik az alkotó, Kő Pál és a szobrot öntő Bíró János.
184. Kő Pál: Tisztelt Polgármester Úr! = Magyar Fórum, 1995. febr. 16., 7. sz. 8. p.
A szolnoki Kossuth-szobor alkotója nyílt levélben kéri a város polgármesterétől többször megcsonkított szobrának a városháza udvarán való elhelyezését.
185. Péterbenca Anikó: A kultúra „is” hatalom. = Ez a Hét, 1995. febr. 17., 7. sz. 12–13. p.
Beszélgetés Várhegyi Attilával, Szolnok város polgármesterével.
186. N.G.: Körkép a szénszünetről. = Köznevelés, 1995. febr. 17., 7. sz. 5. p.
Nyilatkozik a Fiumei úti Általános Iskola ig. helyettese. Az iskolában nincs szünet, de ő indokoltan tartaná a félévi szünetet.
187. Jótékony célú megyebál Szolnokon. = Népszava, 1995. febr. 20., 43. sz. 2. p.
A Tisza Szállóban rendezett bál bevételét a Szolnoki Kórházért Alapítvány javára fizetik be.
188. Kopjafa magyar pilóták emlékezetére. = Népszava, 1995. febr. 20., 43. sz. 2. p.
A Szolnoki Repülőtisztviselői Főiskolán Repülő emlékhelyét alakítják ki a repülés közben életüket vesztett pilóták emlékére.
189. Elbocsátások a szolnoki kórházból. Csőd után. = Magyar Nemzet, 1995. febr. 21., 44. sz. 1., 4. p.
A várható létszámleépítés 350 dolgozót érint.
190. Hányan kerülnek az utcára? Bizonytalanság a szolnoki megyei kórházban. = Népszabadság, 1995. febr. 22., 45. sz. 21. p.
A létszámleépítésről nyilatkozik Varga Gábor megbízott igazgató.
191. Vezetőképzés. = Népszabadság, 1995. febr. 22., 45. sz. 21. p.
A szolnoki Humán Szolgáltató Központban a szociális ellátásban dolgozó szakemberek tanácskoztak. A téma az új rendszerű vezetőképzés volt.
192. Végh Attila: Kiskapuk pedig vannak? = Zsarú, 1995. febr. 23., 8. sz. 26–27. p.
1993 nyarán család miatt feljelentést tett az APEH a J-Nk-Sz Megyei Rendőr-főkapitányságon a Konzum Kft. ellen. Nyilatkozik Dótsch András, a kft. ügyvezető igazgatója. Részletes beszámoló az ügyről.
193. Tiszai Lajos: Bölcsődal helyett. (Jászkon Krónika, 1995. febr. 11.) = Tallózó, 1995. febr. 23., 8. sz. 359. p.
194. Feledy Balázs: Vigyázat - 100 évesek!
- Elhanyagoljuk értékeinket? = Új Demokrata, 1995. febr. 23., 8. sz. 42. p.
A tavalyi évfordulások között volt Aba Novák Vilmos is.
195. Vargha Sándor: Magyarországról jövők: Szolnok. = Élet és Irodalom, 1995. febr. 24., 8. sz. 11. p.
Riport Simon Gergellyel, a Verseghy Gimnázium 16 éves vak diákjával.
196. Személyi rész. = Magyar Közlöny, 1995. febr. 24., 15. sz. 1. p.
Horváth István szolnoki lakosnak a Kormány az Életmentő Emlékérem kitüntetését adományozza.
197. Nevet változtat a Fidesz. = Népszava, 1995. febr. 27., 49. sz. 2. p.
Várhegyi Attila, az országos választmány elnöke szerint a változtatásra már korábban is gondoltak.
198. Nagy Péter: Szolnoki kosarasok az éjszakában. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 27., 49. sz. 23. p.
Sportszerűtlen életmódjuk miatt megbüntették a szolnoki Olaj KK két kosarását. Takács Attila százezer forintos pénzbüntetést kapott, Kiss Péter szerződését pedig felbontották. Rezák László edző tájékoztatása.
199. Szolnok kanadai vendéget fogadott. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 27., 49. sz. 6. p.
Calgary város képviselőjében David Crowe több szolnoki céget is meglátogatott: Mol Rt., Hozam klub, Solami Rt., Mezőgépi Rt.
200. Életmentő kitüntetése. = Esti Hírlap, 1995. febr. 28., 50. sz. 13. p.
Horváth István - Szolnok.
201. Kocsis Orsolya: Két gondolat 1995-ről. = A Matematika Tanítása, 1995. március, 3. sz. 15–17. p.
Szolnoki pedagógus írása.
202. A Természet Világa IV. Természetudomány diákpályázatának nyertesei. = Természet Világa, 1995. március, 3. sz. 115. p.
Vincze Balázs (Verseghy Gimn., Szolnok).
203. Dékány Sándor: Hogyan tovább Kunság Kereskedelmi Rt.? = Kereskedelmi Magazin, 1995. március, 3. sz. 18–19. p.
A féléve privatizált szolnoki cégnek 90%-ban a Csatári Kft. a tulajdonosa. Nyilatkozik Kormos Imre, az Rt. új vezérigazgatója.
204. A III. Országos Esztétikai Tanácskozás ... = Óvodai Nevelés, 1995. március, 3. sz. 83. p.
Megrendezésre kerül 1995. máj. 15–16–17-én Szolnokon. Témája: irodalom az óvodában.
205. Sulák Istvánné: Találkozunk 1995. március 30-án! = Új Katedra, 1995. március, 8. p.
Beszámoló a Kőrösi Csoma Ált. Isk.
- ban 1994. nov. 12-én tartott Technikatanárok Országos Egyesülete részközgyűléséről. Az idén is lesz továbbképzés és közgyűlés Szolnokon.
206. Szolnok: iskolamegszüntetés kíváncsiságból. = Népszabadság, 1995. márc. 1., 51. sz. 5. p.
A Mátyás király általános iskola megszüntetését tervezi Szolnokon az önkormányzat. A tantestület és az iskolaszék tiltakozik.
207. G.: Keresik szolnoki Arséne Lupint. = Esti Hírlap, 1995. márc. 1., 51. sz. 6. p.
Csalót keres a szolnoki rendőrség. Az ismeretlen trükkkel ellenszolgáltatás nélkül átvett a Ságvári körüli ékszerüzletben egy 254 ezer forint értékű arany ékszert.
208. Turcsányi János: Előléptették az életmentőt. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 1., 51. sz. 6. p.
Febr. 27-én Életmentő Emlékérmellett a szolnoki megyeházán Horváth István. A jelenleg sorkatoná fiatallembert őrmesterré léptették elő.
209. Tolnai Antal: Nem kell púder. = Népszava, 1995. márc. 1., 51. sz. 7. p.
Szolnoki olvasó levele.
210. Balogh Jolán: Párbeszéd. = Áfész Magazin, 1995. márc. 2., 5. sz. 3. p.
J-Nk-Sz megye kezdeményezésére országgyűlési képviselők és áfész elnökök folytattak párbeszédet a szövetkezetekre vonatkozó jogszabályokról.
211. Zalán Tibor: Januári stáció; Irgalmasság. = Élet és Irodalom, 1995. márc. 3., 9. sz. 5. p.
Versek.
212. Várhegyi Attila elnégést kért Medgyessy Pétertől. = Népszabadság, 1995. márc. 3., 53. sz. 4. p.
Téves információ közléséért elnégést kért Szolnok polgármestere a volt pénzügyminisztertől.
213. Környezetkonferencia Szolnokon. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 4., 54. sz. 6. p.
Márc. 10–11. A környezetbarát gazdaság lehetőségei címmel rendez konferenciát Szolnokon a Tisza Klub és a Friedrich Nauman Alapítvány.
214. Ballai József: Kuncze Gábor: „Az ingatlandó bevezetése nem reális.” = Világgazdaság, 1995. márc. 6., 45. sz. 1. p.
A szolnoki Hozam Klubban tartott fórumról.
215. E. V.: Szolnoki víziközmű-koncesszió. = Napi Gazdaság, 1995. márc. 7., 55. sz. 3. p.
Pályázat. 35 évre koncesszióba adja a város a víziközmű-hálózatát.
216. Iskolavita Szolnokon. A „Mátyást” nem szüntetik meg? = Népszabadság, 1995. márc. 8., 57. sz. 23. p.
Lakossági fórumot rendeztek a szolnoki általános iskola ügyében. Várhegyi Attila polgármester a lehetőségeket.

217. Pro Futuro. = Magyar Narancs, 1995. márc. 9., 10. sz. VIII. p.
Rövid híradás Sárkány Sándor Valahol c. márc. 22-ei Merlin Színházi előadásáról. Fotó is.
218. Házbérlet Szolnokon. = Népszabadság, 1995. márc. 9., 58. sz. 31. p.
Tájékoztató a magántulajdonú házak bérbeadásáról. A lehetőségek és az árak még bizalmasan kezeltek.
219. Emlékfák Szolnokon. = Esti Hírlap, 1995. márc. 9., 58. sz. 5. p.
Emlékfákat ültettek Szolnokon a MÁV Kórházban az egykor ott dolgozott orvosok tiszteletére.
220. Tu. J.: Iskolaügy Szolnokon is. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 9., 58. sz. 6. p.
Megszűnik-e a Mátyás Király Általános Iskola? A civilszervezetek és a pedagógus szakma tiltakozására márc. 30-ára halasztja a döntést az önkormányzat.
221. Egri Sándor: Szolnok lakótelepeiről vissza a szülőfaluba. Vadászat félkész házakra. = Magyar Nemzet, 1995. márc. 10., 59. sz. 9. p.
Lakáshelyzet Szolnokon. A lakótelepekről egyre többen mennek a környező falvakba.
222. Átadták a Deák Ferenc-díjakat. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 11., 60. sz. 5. p.
A márc. 15-e alkalmából átadott díjjal tüntették ki dr. Fülöp Ferencet, a J-Nk-Sz Megyei Bíróság kollégiumvezetőjét.
223. Turcsányi János: Szolnoki vásár. = Magyar Hírlap, (Alföld mell.), 1995. márc. 13., 61. sz. 2. p.
III. Szolnoki nemzetközi kiállítás és vásár: máj. 10-14.
224. Ballai József: Kopátsy Bokrostól sem vár csodát. = Világgazdaság, 1995. márc. 14., 51. sz. 11. p.
A Szolnoki Hozam Rt. klubjában tartott előadás on elhangzottak ismertetése.
225. Szolnoki Áfész. Átrendezt Zöld ABC. = Áfész Magazin, 1995. márc. 16., 6. sz. 5. p.
A Széchenyi-lakótelepi áruház átalakításáról.
226. Soltész Jolán: Védtelen cukoripar. Nőtt a felvásárlási ár. Korán zárult a tavalyi répszazon. = Számadás, 1995. márc. 16., 11. sz. 4. p.
Szolnokon novemberben zárult a szezon. A gyár az Eridámia Beghin Say csoport többségi tulajdonában van.
227. Fegyverzenél Szolnokon. = Népszabadság, 1995. márc. 16., 63. sz. 15. p.
Igazolatkáskor több fegyvert is találtak egy személygépkocsiban a szolnoki rendőrök. A tulajdonost letartóztatták.
228. Arzenálra lelték Szolnokon. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 16., 63. sz. 31. p.
Márc. 12-én igazoltatás során fegyvereket talált a rendőrség egy személygépkocsiban Szolnokon.
229. Talált újszülött. = Népszabadság, 1995. márc. 16., 63. sz. 15. p.
Egy újszülöttet találtak a Hetényi Géza Kórház közelében.
230. Fürdővízzel a gyereket. Utcára került az újszülött. = Esti Hírlap, 1995. márc. 16., 63. sz. 7. p.
A Hetényi Géza Kórházban ápolnak egy talált csecsemőt.
231. Civil tiltakozás az alapszerződések ellen. Az MDF és az FKGP támogatja. = Magyar Nemzet, 1995. márc. 17., 64. sz. 5. p.
Az MDF szolnoki szervezete a szlovák-magyar alapszerződés elleni akció szervezését javasolja pártja elnökségének.
232. Vita a szocialista pártban. = Vasárnapi Hírek, 1995. márc. 19., 11. sz. 3. p.
Tisztújító pártértekezletet tartott márc. 18-án Szolnokon az MSZP J-Nk-Sz Megyei Szövetsége.
233. Sz. L. Á.: Távol az ideális megoldástól. A dolgozó lehet a Tisza Menti Vegyiművek? = Magyar Hírlap, 1995. márc. 20., 66. sz. 12. p.
A mosószer és porfestékgyártó üzemet már eladták. Most a gyár megmaradt üzemszerűen privatizálják.
234. Szabó György. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 20., 66. sz. 3. p.
Az MSZP miniszterjelöltje 1970-1975 között a Szolnok megyei tanács tervosztályának főelőadója volt.
235. Hámor Szilvia: Egérút munkanélkülieknek. A legbiztosabb fogódzó a többgenerációs család. = Népszabadság, 1995. márc. 22., 68. sz. 13. p.
Munkanélküliek helyzete Szolnokon és környékén. Simonyi Judit kutató felmérésének ismertetése.
236. Tu. J.: Szolnoki fesztivál. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 22., 68. sz. 6. p.
Márc. 25-én nemzetközi regionális újságíró-konferenciával kezdődik a Hol élünk? fesztivál.
237. Az agrárágazat kitüntettjei. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 22., 12. sz. 4. p.
Márc. 15-e alkalmából Pro Silva Hungariae - Magyar Erdőkért díjat kapott Szebeni László, a Nagykunsági Erdészeti és Faipari Rt. vezérigazgatója.
Ue: Kitüntetések, szakmai díjak = Számadás, 1995. márc. 23., 12. sz. 11. p.
238. Barabás Katalin: Országos testületük elnöki székére pályázik két roma jelölt. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 23., 69. sz. 8. p.
A választás ápr. 9-én Szolnokon lesz. Interjú a két jelölttel: Osztojkan Béla (Phralipe) és Farkas Flórián (Lungo Drom).
239. Tolnai Antal: Amikor az ellenzék megszólal. = Népszava, 1995. márc. 24., 70. sz. 7. p.
Szolnoki olvasó levele.
240. Vezda János: Majdnem megfagyott a gyermek. = Mai Nap, 1995. márc. 25., 82. sz. 9. p.
Utcára kitett újszülöttet találtak márc. 14-én Szolnokon. Az édesanya még ismeretlen.
241. Robbanhat. = Mai Nap, 1995. márc. 26., 83. sz. 40. p.
242. Lengyel Boldizsár: A papírgyár átaludta a születésnapját. = Népszabadság, 1995. márc. 27., 72. sz. 11. p.
A szolnoki gyár helyzetéről, múltjáról, kilátásairól. A rosszul sikerült privatizációról, a veszteség és a bezárás okairól nyilatkozik Szilágyi Ottó volt igazgató és Kardos György jelenlegi igazgató.
243. Veszélyes lopás. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 27., 72. sz. 25. p.
Márc. 24-én veszélyes mérgező anyagokat loptak el Szolnokon a Patyolat Kft. Mártírok útja 25. sz. alatti telepéről. Lendvai László rendőrszázasos tájékoztatója.
244. Robban és mérgező. = Kurír, 1995. márc. 27., 84. sz. 2. p.
245. Megvannak a szolnoki robbanóanyag-tolvajok. = Népszava, 1995. márc. 28., 73. sz. 16. p.
Két kiskorú, B. Péter és J. Sándor vállalta magára a lopást.
246. Elfogták a vegyszertolvajokat. = Népszabadság, 1995. márc. 28., 73. sz. 29. p.
Két fiatalember lopta el márc. 24-én a Patyolat Kft. telepéről a két robbanóanyagveszélyes anyagokat tartalmazó hordót.
247. Halálos ütközés. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 28., 73. sz. 27. p.
Márc. 26-án halálos baleset történt Szolnok külterületén a 4. sz. főúton.
248. Nemzeti konyhaművészet Szolnokon. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 28., 73. sz. 6. p.
Márc. 27-én gasztronómiai versenyt és kiállítást rendeztek a művelődési házban. A verseny szervezője a Kreatív Baráti Társaság volt.
249. Á. M.: A hasonmás. = Magyar Nők Lapja, 1995. márc. 29., 13. sz. 14-15. p.
Hajdú Gábor 34 éves szolnoki vegyész-mémök lett Bobby magyar hasonmása. Véleménye a Dallas filmsorozat szereplőjéről. Fotó is.
250. Húsfeldolgozó diákok szakmai versenye. = Népszabadság, 1995. márc. 29., 74. sz. 25. p.
Márc. 28-30. között rendezték meg Szolnokon a húsfeldolgozó szakmunkástanulók országos versenyét. Tizenkilenc intézmény tanulói mérték össze tudásukat.
251. „Magyar” nagykövetek Szolnokon. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 31., 76. sz. 6. p.
Márc. 30-án 11 magyarul beszélő nagykövet találkozott a város és a megye vezetőivel.
252. Drahos Péter-Setényi János: Kény-

szerpályán. Az önkormányzati oktatáspolitikák négy éve. = *Educatio*, 1995. Tavasz 1. sz. 27-41. p.

A főváros, több kerület és város (pl. Szolnok) 1990 utáni oktatási programjának összehasonlítása.

Ld. még a 15., 17., 26., 47., 48., 56., 127., 277., 280-283., 291., 295., 299., 300. sz. tételt.

Szigligeti Színház

253. Bóta Gábor: Fülöp királyként színészi felnőttkorba ért. = *Magyar Hírlap*, 1995. febr. 2., 28. sz. 14. p.

Beszélgetés Balkay Gézával, a Szigligeti Színház tagjával. A téma szolnoki rendezése, a társulat és Don Carlos-beli szerepe. Fotó is.

254. v. a.: Szolnoki vendégjáték. Volt már ennél jobb előadás is. Magányos színjáték. = *Mai Nap*, 1995. febr. 3., 33. sz. 11. p.

A budapesti Új Színházban vendégszerelt a Szigligeti Színház. Vélemény az előadott Don Carlos darabról.

255. Szóváltás a szolnoki színházról. Spiró György igazgató a közgyűlés támogatását kérte. = *Népszabadság*, 1995. febr. 4., 30. sz. 13. p.

A megyei önkormányzat támogatását kérte az igazgató.

256. Bóta Gábor: „Egy karriert elvesztettem.” Fodor Tamás a Stúdió K alkotóközösségéről. = *Magyar Hírlap*, 1995. febr. 14., 38. sz. 15. p.

Beszélgetés a rendező Szolnokról való távozásáról, képviselőségéről.

257. Színidirektorok egymás között. = *Magyar Hírlap*, 1995. febr. 24., 47. sz. 6. p.

Febr. 26-án ismét megrendezik a művészkört Nyíregyházán. A szakmáról beszélgető színházigazgatók között lesz Spiró György szolnoki igazgató is.

258. Saád Katalin: Műforradalom Szolnokon. Wyspianski: Novemberi éj. = *Színház*, 1995. március, 3. sz. 13-14. p.

A Zsótér Sándor rendezte előadás elemzése.

259. Marad-e Spiró színházigazgató? = *Népszabadság*, 1995. márc. 2., 52. sz. 5. p.

Amennyiben Szolnok önkormányzata nem adja meg a színház számára a kért támogatást, Spiró György igazgató felmond.

260. Tu. J.-B. Gy.: Színházpénzvita Szolnokon. = *Magyar Hírlap*, 1995. márc. 4., 54. sz. 5. p.

A megye csökkentett támogatást kíván adni a színháznak. Spiró György igazgató nem fogadja el ezt a költségvetést.

261. Színházi kétségek Szolnokon. = *Népszava*, 1995. márc. 7., 56. sz. 2. p.

Spiró György igazgató és az önkormányzat ellentéte.

262. Szolnokon a műhelyeket kell gyarapítani. Szalagos magnó helyett CD-lejátszó. =

Magyar Nemzet, 1995. márc. 7., 56. sz. 7. p.

A Szigligeti Színház műszaki-technikai állapotának ismertetése. Csak kisebb csekkre, beszerzésekre van szükség.

263. Szolnoki szorító. = *Új Magyarország*, 1995. márc. 7., 56. sz. 8. p.

Spiró György és a szolnoki önkormányzat ellentétéről.

264. Szabó Z. Levente: Teátrális csata Szolnokon. Spiró György igazgató lemondása is szóba került. = *Népszava*, 1995. márc. 8., 57. sz. 12. p.

Az önkormányzat és a színházigazgató ellentéte.

265. Szolnoki képviselők a színházi válságról. = *Népszabadság*, 1995. márc. 11., 60. sz. 15. p.

Több városi önkormányzati képviselő nyilatkozott Szolnokon a Szigligeti Színház tevékenységéről. A problémák miatt a közgyűlés hamarosan megvizsgálja a helyzetet.

266. Tasnádi István: Mit ugat a koronatanú? = *Magyar Narancs*, 1995. márc. 16., 11. sz. 34. p.

Színházkritika. Kleist: Az eltört korsó.

267. Díjazottak. = *Élet és Irodalom*, 1995. márc. 17., 11. sz. 10. p.

Márc. 15-e alkalmából Szegő György díszlettervező (Szigligeti Színház) Jászai Mari-díjat kapott.

268. Varga Sándor: Leváltották a szolnoki színházigazgatót. = *Népszava*, 1995. márc. 17., 64. sz. 2. p.

A szolnoki önkormányzat felmentette tisztségéből Spiró Györgyöt. Utódának Schwajda Györgyöt nevezték ki.

269. Felmentették Spiró Györgyöt. = *Magyar Hírlap*, 1995. márc. 17., 64. sz. 4. p.

270. Felmentették Spiró Györgyöt. = *Népszabadság*, 1995. márc. 17., 64. sz. 4. p.

Szolnok város önkormányzata márc. 16-ai ülésén alkalmatlanság miatt felmentette tisztségéből a Szigligeti Színház igazgatóját. Az intézmény ideiglenes vezetésével Schwajda Györgyöt bízták meg.

271. Katona Andrea-Valló Judit: Egy igazgató váltás anatómiája. Szolnokon felmentették tisztségéből a Szigligeti Színház vezetőjét. = *Népszava*, 1995. márc. 22., 68. sz. 11. p.

272. Spiró György. = *Respublika*, 1995. márc. 24-30., 12. sz. 98. p.

Alkalmatlanság miatt felmentették a szolnoki Szigligeti Színház igazgatói tisztségéből.

273. Csillapodnak az indulatok. Vezetőváltás a szolnoki színházban. = *Magyar Nemzet*, 1995. márc. 30., 75. sz. 14. p.

A problémákról nyilatkozik Kovács Libor alpolgármester és Schwajda György megbízott igazgató.

274. Bajnai Zsolt: Direktórváltás évad közben. Schwajda nem ajánl többé utódot. =

Respublika, 1995. márc. 31-ápr. 6., 13. sz. 62-63. p.

Részletes beszámoló a Szigligeti Színház 1992-től kezdődő problémáiról.

Tisza

275. Rekordlista. Márna. = *Magyar Horgász*, 1995. március, 3. sz. 10-11. p.

A törökszentmiklósi Nagy István 4,75 kg-os márnát fogott a Tisza óballai szakaszán.

276. Eredményhirdetés 1994. = *Magyar Horgász*, 1995. március, 3. sz. 8-9. p.

Nagy István egy 4,75 kg-os márnát fogott a Tiszán Óballánál (3. hely.)

277. Eredményhirdetés 1994. = *Magyar Horgász*, 1995. március, 3. sz. 8-9. p.

Berta László 2,50 kg-os angolnát (4. hely) fogott a Tiszán Szolnokon.

278. Sz. A. J.: Veszélyben a Tisza. = *Magyar Hírlap* (Környezetvédelem mell.), 1995. márc. 29., 74. sz. 2. p.

A határon túlról érkező szennyezések, a hazai vízgyűjtőterületen elmaradt beruházások rontják a víz minőségét. A gyakori kisvíz és a ritka, de hirtelen fellépő heves áradások sorvadással fenyegetik a Tiszavölgy gazdag élővilágát.

279. Dr. Woynarovich Elek: A Tiszavölgy elrontásának oknyomozó története. Két-száz éve született Vásárhelyi Pál. (1. r.) = *Élet és Tudomány*, 1995. márc. 31., 13. sz. 387-389. p.

Vajon minden szempontból sikeres volt-e a Széchenyi-féle kezdeményezés? A kérdés vizsgálata. A cikket Endes Mihály felvételei illusztrálják.

Ld. még a 42., 124. sz. tételt.

Tisza holt-ágak

280. B. I.: Közalapítvány az Alcsi Holt-Tiszáért. = *Magyar Horgász*, 1995. február, 2. sz. 14. p.

„Az Alcsi Holt-Tiszáért közalapítvány” célja a holtág vízminősége romlásának megakadályozása és javítása.

281. Rekordlista. Amurok. = *Magyar Horgász*, 1995. február, 2. sz. 9. p.

Furcsa Tamás, a Szolnoki Munkás HE tagja 1994. szept. 3-án 24 kg-os, Furcsa Zoltán szept. 6-án pedig 21 kg-os amurt fogott az Alcsiszigeti Holt-Tiszán. Röviden a részletekről. Fotó is.

282. Eredményhirdetés 1994. = *Magyar Horgász*, 1995. március, 3. sz. 8-9. p.

Furcsa Tamás 24 kg-os amurt fogott az Alcsi Holt-Tiszán (10. hely.)

283. Rekordlista. Ponty. = *Magyar Horgász*, 1995. március, 3. sz. 10. p.

Kiss László szolnoki horgász 19,40 kg-os pontyot fogott az Alcsi-szigeti Holt-Tiszán. Fotó is.

Ld. még a 131., 133. sz. tételt.

Tisza-tó

284. Rekordlista. Süllők. = Magyar Horgász, 1995. február, 2. sz. 10. p.

Nagy Attila tiszafüredi horgász a Tiszatavon 1994. aug. 29-én egy 9,3 kg-os 11 éves süllőt fogott. Fotó is.

285. Csordás Lajos: A nyelvész hátán nem futkos a hideg. = Esti Hírlap, 1995. febr. 2., 28. sz. 10. p.

Grétsy László és Vágó István javaslatára lett „Tisza-tó” a kiskörei víztározóból.

286. K. L.: Vendéjárásra készül a Tisza-tó. Csitulóban a horgász-halász vita. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 21., 44. sz. 6. p.

A tó idegenforgalmáról, fejlesztéséről tanácskoztak a hétvégén.

287. Rekordlista. Ponty. = Magyar Horgász, 1995. március, 3. sz. 11. p.

Ifj. Nagy Tibor köröstarcsai lakos 12,5 kg-os pontyot fogott júliusban a Tisza-tavon.

288. Eredményhirdetés 1994. = Magyar Horgász, 1995. március, 3. sz. 8-9. p.

Értékelt fogások a Tisza-tavon: Blazsek István 82 kg-os harcsája (3. hely), Kiss Albert 28,5 kg-os (2.), Csizmadia János 27,05 kg-os (4.), Horváth Sándor 25 kg-os (8.) amurja, Tolnai László 10,40 kg-os (4.) és Nagy Attila 9,30 kg-os (8.) süllője.

289. s: Öngyilkos rendőrtiszt. = Mai Nap, 1995. márc. 29., 86. sz. 24. p.

A Tisza-tó melletti gátórháznál találtak rá márc. 28-án az önmagát megsebesítő fűzesabonyi N. Z.-re, aki foglalkozását tekintve rendőr.

Tiszabó

290. Zolnay János: Forrásínség. Vállalkozási kényszer és fizetéképtelenség Tiszabón. = Beszélő, 1995. febr. 9., 6. sz. 14-15. p.

J-Nk-Szolnok megye legszegényebb települése Tiszabó. Az önkormányzat olyan vállalkozásba kezdett, amelyhez nem volt meg a szükséges fedezet. A szalmabrikettgyártó üzem története.

Tiszaföldvár

291. Kalóz Sándor-Petraskó Tamás: Emese álmának megfejtői. = Honismeret, 1995. 1. sz. 74-76. p.

A Hét Vezér Alapítvány Szolnokon és Tiszaföldváron történelmi felkészítő tábor szervezett a verseny résztvevőinek. A szerzők tiszaföldvári pedagógusok.

292. Tu. J.: Két nap - két krimi Tiszaföldváron. = Magyar Hírlap, 1995. febr. 1., 27. sz. 19. p.

Jan. 31-én kirabolták a Döbrei János úti postahivatalt és erőszakkal elhurcoltak egy vállalkozót. A tetteseket már elfogta a rendőrség.

293. Tiszaföldvári krimik. Elfogták az álarcos rablót. = Népszabadság, 1995. febr. 1., 27. sz. 21. p.

294. Postarablás díszpisztollyal. = Kurír, 1995. febr. 1., 31. sz. 2. p.

100 ezer forintot rabolt el egy dísztárgynak készített pisztollyal a tiszaföldvári postahivataltól L. Ferenc János helyi lakos.

295. B. J.: Ne legyünk kétarcú hittérítők! Képviselők és Áfész elnökök találkozója Szolnokon. = Áfész Magazin, 1995. febr. 16., 4. sz. 7. p.

Részlet dr. Tóth Józsefnek, a tiszaföldvári áfész elnökének a fogyasztási szövetkezetek történetéről és terveiről tartott előadásából. A találkozó értékelése. Fotó: Kasza Józsefnek, dr. Tóth József, Iváncsik Imre.

296. Barna Béla: A Hajnóczy-barlang. = Turista Magazin, 1995. március, 3. sz. 20-21. p.

A déli Bükkben, Ódorvár alatt nyíló barlang bemutatása. A barlang bejáratát 1971-ben fedezték fel a tiszaföldvári gimnázium diákjai s azóta évente rendeznek itt barlangásztábot.

297. O. I.: Dr. Fazekas Béla (1922-1994). = Statisztikai Szemle, 1995. március, 3. sz. 270-271. p.

A KSH mezőgazdasági főosztályának nyug. vezetője 1922. júl. 10.-én Tiszaföldváron született, középiskoláit pedig Szolnokon végezte.

Tiszafüred

298. Hagyta megfagyni az élettársát. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 03., 53. sz. 23. p.

A tiszafüredi Ottra Kálmán segítség elmulasztása miatt hibás élettársa, B. Jánosné Zs. Éva halálában.

Ld. 123., 284. sz. tételt.

Tiszajenő

299. A Szolnoki Ramexa Rt. = Napi Gazdaság, 1995. febr. 24., 46. sz. 3. p.

A szolnoki és a multinacionális Ferrero cég új üzemet avatott Tiszajenőn.

300. Új élelmiszeripari üzemek. = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 1., 9. sz. 3. p.

A szolnoki székhelyű Ramexa Rt. új üzemet avatott a társaság tiszajenői telepén.

Tiszatenyő

301. S. T.: Őrízetben a videokalózok. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 3., 53. sz. 23. p.

Hajdú és Szolnok megyében tevékenykedett a 8 tagú kalózkazetta-gyártó csapat. Eddig D. Károly tiszatenyői, B. Ferenc törökszentmiklósi lakosokat vették őrizetbe.

302. Lakat alatt a mozifilmmásolók. Eddig 13 millió forintos kárt okoztak a lefűlelt kazettahamisítók. = Népszava, 1995. márc. 6., 55. sz. 16. p.

A hamisítók között volt törökszentmiklósi és tiszatenyői lakos is.

303. Balogh Jolán: Részközgyűlés Tiszatenyőn. A Törökszentmiklósi Áfész megbecsült tagjai. = Áfész Magazin, 1995. márc. 30., 7. sz. 8-9. p.

A Törökszentmiklósi Áfész mutatja be Mász Imre elnök. Tiszatenyői helyzetkép.

Tiszazug

304. Csetényi Mihályné: Dr. Gonda Sándor tiszazugi lónemesítő. = Honismeret, 1995. 1. sz. 21-22. p.

Tenyésztői munkája eredményeként hivatalosan is elfogadták a tiszazugi arabs félvért, mint tájfajtát. A szerző csépai tanár.

Tószeg

305. Egri Sándor: A csodagyógyszertől a legbiztosabb atomtemetőig. Miben van igaza Töröcsik Mihálynak? = Magyar Nemzet, 1995. febr. 16., 40. sz. 9. p.

Beszélgetés Töröcsik Mihállyal, az Agromen Rt. igazgatójával. Találmányairól és sorsukról, az általa kikísérletezett izotóp-megkötő szerekről, sugármegkötő gyógyszerekről nyilatkozik.

Törökszentmiklós

306. Avar László: Hibridkukoricából is csak a tisztákat! = Magyar Mezőgazdaság, 1995. márc. 15., 11. sz. 4. p.

A Törökszentmiklósi Állami Gazdaság méltán híres a világszerte elfogadott hibridkukorica előállításáról. A gyártástechnológia változásáról nyilatkozik Csizmadia Péter, a szenttamási hibridüzem vezetője.

Ld. még a 275., 276., 301., 302., 303. sz. tételt.

Túrkeve

307. Arany János-nap Túrkevéen. = Magyar Hírlap, 1995. márc. 9., 58. sz. 6. p.

Harmadik alkalommal rendezte meg Arany János tiszteletére a kulturális napot a Túrkevéért Alapítvány.

Újszász

308. aszi: Jövőre nem képeznek több vasutast az újszászi szakközépiskolában. = Magyar Hírlap, (Alföld mell.), 1995. márc. 6., 55. sz. 1. p.

Nyilatkozik Diószegi Sándomé igazgató.

309. Tóth László Levente: Elkártyázott pszichiatríia. = Kurír, 1995. márc. 10., 68. sz. 8. p.

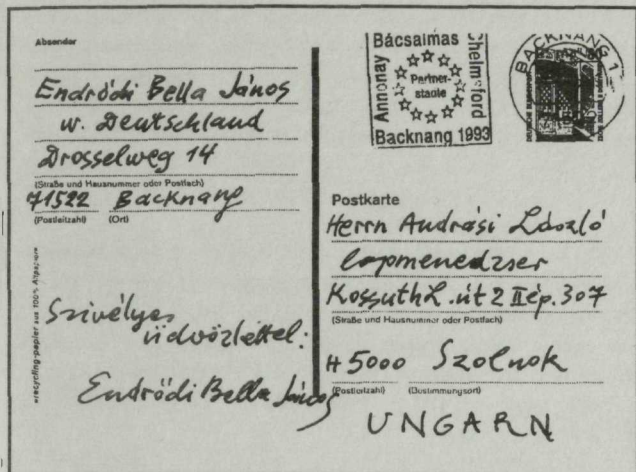
Az újszászi pszichiatríiai intézetet befogadó Orczy-kastélyról, működése elleni aláírásgyűjtésről.

Zagyvarékas

310. Bombafenyegetés Zagyvarékason. = Népszabadság, 1995. febr. 14., 38. sz. 21. p.

Bombardantással fenyegették meg a Rékasi Hírek szerkesztőségét. A rendőrség megtette a szükséges intézkedéseket.

Postabontás



Szolnoki vasútállomáson
 „Almát, körtét, cukorkát,
 csokoládét tessék!...”

Ezt hallottam hiabálni
 a Csaba felől Pestre igyekvő
 Szolnokra befutott
 szerelvény mellett
 éjjelután kettő körül
 1947 nyarán
 tizenkét évesen

S hallom azóta is
 valahányszor Szolnokra
 befut velem a vonat

* 1995. I. 18.
 Endrődi Bella János

Pályázat

A nagykun települések – Karcag, Kisújszállás, Kunmadaras, Kunhegyes, Kunszentmárton, Túrkeve – önkormányzatai, a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, a Honismereti Egyesület Országos Elnöksége és Jász-Nagykun-Szolnok megyei Szervezete, a Honismeret és a Jászkunság című folyóirat és a karcagi Déryné Művelődési és Ifjúsági Központ

A Nagykuság múltja és jelene

címmel pályázatot hirdet a redemptio 250. évfordulójára.

A pályázat témája: a redemptio hatása a Nagykuság társadalmi-gazdasági fejlődésére (ajánlott témák: gazdálkodás, oktatás, művelődés, közigazgatás, ipar, mezőgazdaság, kereskedelem, folklór).

Pályázhatnak a helytörténettel és honismerettel nem hivatásszerűen foglalkozó, Nagykuságban élő vagy a tájegység iránt érdeklődő kutatók. A pályázat egyéni.

Pályázni csak nyomtatásban meg nem jelent és más pályázatra be nem nyújtott tanulmánnyal lehet. Egy pályázó több pályaművet is beadhat, terjedelmi korlátozás nélkül.

A pályázatokat 3 gépelt példányban kell leadni **1995. augusztus 15-ig**, a Déryné Művelődési és Ifjúsági Központba (5300 Karcag, Dózsa Gy. u. 5-7.).

A pályázatokat a kiíró szervek által felkért szakértőbizottság bírálja el.

A bírálóbizottságnak jogában áll a pályadíjakat megosztani, vagy átcsoportosítani.

Díjak:

I. helyezés nettó 10 000 Ft

II. helyezés nettó 8 000 Ft

III. helyezés nettó 6 000 Ft

Különdíj nettó 10 000 Ft

A legsikeresebb pályaművek megjelentetését a kiíró szervek kiadványtervükben szerepeltetik.

Eredményhirdetés: 1995. október 6-án, ünnepélyes körülmények között, Karcagon.

Meghirdető Szervek

gondolatba máris a szegedi sportsarnokban vagyok. De csak egy pillanat az egész. A következő már a felocsúdásé, beteg vagyok, menjetek, szomorú vagyok, hagyjatok! Elromlik a telefonozás, vissza a magányba. S az elcsendesedett órák jók a medítálgatásra. Azon kell elgondolkoynom, hogy mi a fene is ez a focimánia bennem. Hogy már háromévesen orrvézésig kergettük a rongylabdát a bátyámmal az abonyi udvarban, letaposva anyánk gyönyörű, féltett virágait, első bálványaink is focisták voltak (persze ma már legfeljebb popsztárok az apró gyermekek idoljai), Albert, Tichy, a Göröcs Titi — ők voltak a mieink. Szünetekben foci az iskolában, gimnáziumban ilyen-olyan válogatottak erősítése (mások szerint gyöngítése), az egyetemen napi délutáni focik a város szívében, az Aradi vértanúk terén, mindennapi focinkat megadta nekünk tehát, azután pedig hirtelen felnőtünk. Majd pár, futballilag hiteltelen – beilleszkedő – év után ismét összerázódott valami, s befogad egy kedd délutáni, elsősorban írókból álló focitársaság. Ropant csaták, káromkodások, bokacsattanás, fojtott anyázás, nagy alkaioszi sorok. A foci ilyen. Szenvedélyes. Létkérdés. Tétkérdés. A csapatok kiválasztódásának görög-drámai pillanatai a legfontosabbak. Ki kivel, ki ellen. Hirtelen támadt gyöngeség, sőt, gyöngédség, fellobbanó harag, szenvedély.

Por a Huba utcában, eszméletlenül sok por, por a szemben, por a szájban, tüdőben – por a szívben. Úgy nagyon együtt, egymás ellen is együtt. Öltöző, veritékszag, bakszag, viták, kiabálás, henc, volt, nem volt henc, bent volt, nem volt benn, ráadásul te háttal álltál, nem is voltál még a pályán, Pesten, Magyarországon, nem is voltál még akkor a világon. És politika, és irodalom, és politika kontra irodalom, vagy csak irodalompolitika, irodalom, élet, élet és irodalom... miegymás, nők.

Azután egyszer csak vége lett. A rendszerváltás elsodorta a csapatot a semmibe. Szétsodorta az alkalmi focistákat. A küzdelem – immár labda nélkül – a politika nagy arénáiban, és másként folyik. Hogy miért nem tudunk játszani többé egymással az ilyen-olyan utcákban? Mert már nem szeretjük egymást. A foci persze *szeretet*, az egymást féltés küzdelme. Szeretet nélkül nem foci van. Legfeljebb futball, labdarúgás. Szeretet nélkül nincs foci. Csak hiány van – a szeretet hiánya. Ezért akartam én annyira lemenni Szegedre a fiúkkal. A szeretetért. Nem mintha nélkülem nem boldogulnának. (Egyébként nem boldogultak, mert jól elpáholták őket, de ez merőben más kérdés.) Az is valószínű, hogy vannak nálam jobb focisták a csapatban. Az is könnyen lehet, hogy mind jobbak, mint én. De van egy dolog, amit csak én tudok. Amire csak én vagyok. *Ott lenni az adott pillanatban.* Kovács Zoli kidobja a labdát, Szále megindul vele, kiteszi széltre, Esterházy a jobb oldalon expresszvonatként elzúdul vele, ebbe persze két csel is belefér; le az alapvonalig, fel sem néz, bead, mit bead, beível, pontosan és széles láblendítéssel. És akkor vagyok ott én. Én, nem pedig a kitűnő Guba Zoli, sem pedig a pengés Szira Péter, még csak nem is az imbolygó Megyesi Gusztó – én vagyok ott. És látványos mozdulattal vágom be a felső sarokba a beívelt labdát. Esetleg elvétem kicsit, és szétrúgom a sportsarnok nagyóráját. Legrosszabb esetben lyukat rúgok, és seggre huppanok. De ott vagyok. Az adott pillanatban, rám lehet számítani: *a helyemen.* Na, kérem, hát ez a foci. Foci tehát az, amikor *az ember a helyén van.* Akár áll, akár ül.

Csak lefeküdni nem szabad!

Csörög a telefon.

Anya a repülőtérről. Hangján átüt a félelem. Baj van.

Megtalálták a gázsprayt a retiküljében átvilágításkor. Nagy balhé van. Lepakcsolták szegényt, hatvanhárom évesen, élete első repülőútján, keményen és határozottan, ahogy a terroristákat szokták. Hogy miért volt vele a spray? Hogy védekezzen a török rablótámadók ellen az isztambuli utcán. Annyi mindent hall az ember a világlátott nagyizóktól ezekről a balkániakról. És naivan azt gondolta, hogy ő majd védekezni fog. Hogy joga van az önvédelemre. Hogy honnan van a spray? Tőlem kaptam apa halála után. Hogy én honnan vettem? Egy óbudai kiskocsmában alkudtam meg rá, kéz alól vettem feketén, fönt pedig, a Kiscelli dombon kipróbáltam, persze csak a levegőbe fújtam ki egy adagot, be a fák közé. S hogy mire föl a spray? Hogy legalább esélye legyen az abonyi házban egy rossz hajnalon a védekezésre, mielőtt agyonverik három tyúkért és két zsák krumplicért megtalálhatatlan éjszakai látogatói. Akik itt-ott fölbukkannak a békés kis város sötétjében, nyomukban eltűnt állatok, biciklik, szerszámok, sőt, életek vannak. Különös sporttá vált jelenünkben a magányos, idős embereket kirabolni, megölni, persze előtte alaposan és módszeresen megkínózni. Vagy – hogy ne a mátészalkai gyorsból ne röhögve dobják ki részek suhancok és elaggott bitangok, hanem taknyuk-nyáluk-könnyük folytatásával.

Anyám meg van szeppenve, meg akarják büntetni harmincezer forintra. Sok pénz. Két havi nyugdíja. Végül csak elkobozzák a flakont, őt magát futni hagyják. Sebaj, nyugtatom, te csak repülj, mama, repülj és vigyázz magadra nagyon! Mire visszajössz, meglesz az újabb spray. Ha nem véd törvény és hatóság, majd megvéd a törvénytelenység és a kétségbeesés. Élni kell, igaz, anya?

Csörög a telefon.

Halk, csöndes, ismeretlen női hang. Azt mondja, szeretem magát. És csak ennyit mond, kimérten, megfontoltan. Téves, köhögök zavartan, nem, mondja, nem téves, és leteszi. Ember a soha többé nem jelentkezők fajtájából.

Csörög a telefon.

Füszértet keresnek, tűzértet, kis- és nagyvállalkozásokat, nyelvtúdiót és masszázsszalont, a feleségemet, a gyerekeimet, az anyámat, engem.

Csörög a telefon.

Elvétett időpontok, elcsúszott határidők, elhomályosult találkozóak. Chicago, Szeged. Nagykőrös, Párizs. Mind külön történet, mindet meg lehetne, meg kellene írni, mint fentebb azt a kettőt. Miért azt a kettőt? Mindegy. Minden történetünk egyforma. Egyformán unalmas, vagy egyformán életbevágó. Az a kettő kínálkozott. Az a két történet legfeljebb tanulságnélküli. Vagy tán egészen nem az.

És eljön a pillanat, amikor kihúzom a telefont.

És mégis csörög a telefon.

Nem veszem fel, és hallom a kagylóban megszólaló hangot. Nem tudom megállapítani, férfi-e, nő-e, emberé-e. Csak azt tudom megállapítani, hogy valakié. Apáé, Palié, Katáé... Nem tudom hangalakját fölismerni, a szavak (ha azok) értelmét felfogni, de egészében értem az üzenetet, anélkül értem, hogy birtokolnám a különös nyelv ismeretét. Talán telefon a túlvilágról, vagy egészen biztosan az, talán a halottaim hívnak, talán már alszom, talán már csak az égi vonalak továbbbíják a hangot, az égi hangokat, a földalatt hangjait, talán várnak, talán hívnak, talán kérnek...

Csörög, csörög a telefon...